

ಜ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ

(ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ವಿವೇಚನೆ)

ಪಿ. ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯ

೧೯೭೨

ಶ್ರೀ ದ್ವೈಪಾಯನ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮುಂಬಯಿ

ವೃತ್ತಂತ್ರ ಭಾರತ

(ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ವಿವೇಚನೆ)

ಪಿ. ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯ

೧೯೨೨

ಶ್ರೀ ದ್ವೈಪಾಯನ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮುಂಬಯಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಶ್ರೀ ದ್ವೈಪಾಯನ ಟ್ರಸ್ಟ್.

ಗೋಖಲೆ ವಾಡಿ, ರಾಮ ಮಂದಿರ ಮಾರ್ಗ,

ವಿಲೆಪಾರ್ಲಿ (ಪೂರ್ವ).

ಮುಂಬಯಿ-೫೭

© ಇದರ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಲೇಖಕರವು

ಮೊದಲನೇ ಆವೃತ್ತಿ ೧೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು

೧೯೭೨

ಮುನ್ನಡೆದ ಮಿಂಚಿನಬಳ್ಳಿ :

ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು : ಶ್ರೀ ಬಿಂದುಮಾಧವಾಚಾರ್ಯ ಬುರ್ಲಿ

ಸಂಪಾದಕರು :

ಡಾ. ಚಿದಂಬರ ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ

ಬೆಲೆ : ೪-೦೦ ರೂ.

ಮುದ್ರಕರು :

ಕೆ. ಜಿ. ಜೋಶಿ,

ಕೆ. ಇ. ಬೋರ್ಡ್ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್,

ಪಾವೇರಿಪೇಠ ರಸ್ತೆ, ಧಾರವಾಡ

ಪ ರಿ ನಿ ಡಿ

೧.	ಪೀಠಿಕೆ	೧
೨.	ನಿರಾಶ್ರಿತರು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು	೧೨
೩.	ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು	೧೮
೪.	ಪಕ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ಧೈಯಗಳು	೩೫
೫.	ಚುನಾವಣೆಗಳು	೫೪
೬.	ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದತ್ತ	೭೩
೭.	ಭಾರತ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು	೯೫
೮.	ಬದಲಾವಣೆಗಳು : ಆಶಿಗಳು, ಅಶಂಕೆಗಳು	೧೨೧
೯.	ಉಪಸಂಹಾರ	೧೩೪

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಅರಿಕೆ

ಮುನ್ನಡೆದ ಮಿಂಚಿನ ಬಳ್ಳಿಯ ಎರಡನೆಯ ಕೂಡಿಯಿದು. ಮೊದಲಿನ ಪ್ರಕಟನೆಯಾದ 'ಬಂಗಲಾ ದೇಶ'ಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಂದ ದೊರೆತ ಸ್ವಾಗತವು ನಮ್ಮನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ಚಂದಾದಾರರಿಗೂ ಇತರ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಲೆಜಲೋಪವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸಲು ಸಂತೋಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಿಂಚಿನ ಬಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಕಟನಾ ಯೋಜನೆಗೆ ಇದು ಅನುಗುಣವಾದದ್ದೇ ಆಗಿದೆ.

ಇದರ ಲೇಖಕರಾದ ಶ್ರೀ ಪಾಡಿಗಾರು ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾತಾಗಿದೆ. ಅವರ 'ಕಸ್ತೂರಿ'ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿದ ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ಕನ್ನಡ ಕುಟುಂಬವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಪಂಚ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವವರಾಗಿ; 'ಪ್ರಹಾರ'ದ ಲಾಂಗೂಲಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಮತ್ತು 'ನವನೀರದ'ದ ನವ್ಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ರಂಗವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರು ವಿಚಾರವೇತ್ತರು; ಹಳತು-ಹೊಸತರ ಸಮನ್ವಯಕಾರರು. ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಲಯಗಳ ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಅವರಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಯುತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಸೊಗಸಾಗಿ ವಿವರಿಸಬಲ್ಲವರು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾವು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡೆವು. ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಿಂದುಮಾಧವರು ಮೂರು ದಶಕಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಅವರಿಂದ 'ರಶಿಯದ ರಾಜ್ಯಕೃಾಂತಿ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ್ದರು. ಜಾಗೃತ ಮನದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗೆ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯೆಂಬುದಿದೆಯೆ? ಅಲ್ಲದೆ ನಾವು

ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಅವಧಿ ಕಡಿಮೆಯದು. ಶ್ರೀ. ಪಾ. ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರು ಅದೇ ಹಳೆಯ ಅಭಿಮಾನವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸ್ನೇಹದ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅವರ ಪರಿಪಕ್ವ ವಿಚಾರಸರಣಿಯ ಫಲವಾಗಿದ್ದು ವಾಚಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೆಂದು ನಂಬಿ ದ್ದೇವೆ.

ಕಳೆದ ಸಲದಂತೆ ಈ ಸಲವೂ ಧಾರವಾಡದ ಕೆ. ಇ. ಬೋರ್ಡ್ ಮುದ್ರಣಾಲಯದವರು ಮುದ್ರಣದ ಸಕಲ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕೊಂಡು, ದೂರದ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಂತಗೊಳಿಸಿ ದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸಂಚಾಲಕರಿಗೂ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಿಶೇಷ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಮುಂಬಯಿ, ೧೫ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೭೨

ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳು
ಶ್ರೀ ದ್ವೈಪಾಯನ ಟ್ರಸ್ಟ್

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಂಥಾ ಸಂಗತಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ೨೫ ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೇ ಬಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಏನಾಗಿದೆ ಏನಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಯತ್ನ ಇದು. ಇದು ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ತರಹದ ರನಿಂಗ್ ಕಾಮೆಂಟ್ರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಅಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿಲ್ಲ. ಡಾ. ಸಿ. ಎಂ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಸ್ಥೂಲ ರೂಪರೇಖೆ ಹಾಕಿಕೊಡಿ ಎಂದಿದ್ದೆ. ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾನೇ ಜವಾಬ್ದಾರ.

ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ. ಟಿ. ಎಸ್. ಸಂಜೀವರಾಯರು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ನೆರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು.

ದ್ವೈಪಾಯನ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು ನನಗೊದಗಿಸಿದ ಈ ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಧನ್ಯವಾದ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪಿ. ವಿ. ಆಚಾರ್ಯ

೧. ಪೀಠಿಕೆ

೧೯೪೭ ಅಗಸ್ಟ್ ೧೪-೧೫ ರ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಭಾರತ ದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ೧೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಈ ದೇಶದ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಕೈಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೊರ ಬಿದ್ದರು. ೧೮೫೭ ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ “ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ”ಯನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದಾದರೆ ಇದು ತೊಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿತ್ತು. ಆ ದಂಗೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟ ನಂತರ ಮೂರು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ದೇಶ ಸುಸ್ಥಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ದೇಶ ಹೊಚ್ಚಹೊಸ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಹೊಸ ಪೀಠಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿತು. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಚಳವಳಿ ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಈಗ ಫಲ ಬಿಡುತ್ತಲಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷ ಜನ ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು; ಅನೇಕ ನೂರು ಜನ ಗುಂಡಿನ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದರು; ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸೌಮ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದ್ದರು; ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಪಾನೀಯರಿಗೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಸಹಸ್ರಗಟ್ಟಲೆ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಸುಭಾಷಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಜಾದ್-ಹಿಂದ್ ಸೈನ್ಯವಾಗಿ ಪೂರ್ವರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧಾನಂತರ ನೌಕಾ ಪಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಡಾಯ ಎದ್ದಿತ್ತು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ತ್ಯಾಗದ ನಂತರ ಬಂದ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಿಂದಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಉತ್ಸಾಹದ ವಾತಾವರಣವಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟ ಘಟನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಭಂಗ ಇವೆರಡೂ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ

ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಳುವವರು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಮೆಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದದ್ದು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲ್ಲ; ಶಾಂತ ಹಸ್ತಾಂತರದಿಂದಲೇ. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದವರು ಹೀಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗುವುದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲಾಗಿತ್ತು. ಅಗಸ್ಟ್ ೧೪ ರಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಮ್ರಾಟ ರಾದ ಆರನೇ ಜಾರ್ಜರು ಕಳಿಸಿದ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ, “ಈ ರೀತಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಗುವುದು ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿದೆ,” ಎಂದದ್ದರಲ್ಲಿ ತಥ್ಯವಿತ್ತು. ಎಂ. ಎನ್. ರಾಯರಂಥ ದೂರದರ್ಶಿಗಳು, ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ, ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಎದುರಿಸಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ತಥ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದಾಗಿ ಭಾರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಮುಂಗಂಡಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಧಾನಿ ಆಟ್ಲಿಯವರು, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ನಾವಿನ್ನು ಬಹಳವಾದರೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರಬಹುದಷ್ಟೇ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ಜಾಣತನ—ಎಂದು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪರಿತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯದಷ್ಟೇ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯೂ ಇತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಭಾರತೀಯ ನಾಯಕರೂ ಜನತೆಯೂ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಆನಂದತುಂದಿಲರಾಗಿದ್ದರು. ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಬಂದಿತೆಂದು ನಾಯಕರಾಗಲಿ ಜನತೆಯಾಗಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಐದೇ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ದೇಶವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ “ಚಲೇಜಾವ್” ಚಳವಳಿ ಪೂರ್ತಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ಆಶಾವಾದಿ ನಾಯಕನೂ ತನ್ನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರುವ ಆಸೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರಂತೂ ಸುದೀರ್ಘ ಕಾರಾವಾಸದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ಎತ್ತಿ ಒಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಂತಾಗಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಕೊನೆಯ ವೈಸರಾಯ ಲಾರ್ಡ್ ಲುಯಿ ಮೌಂಟಬ್ಯಾಟನ್ನರು ಪತ್ನೀ ಸಮೇತರಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಸಾಲಂಕೃತ ಅಶ್ವರಥ

ದಲ್ಲಿ ಘಟನಾಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಗೆ ಸವಾರಿ ಹೊರಟಿದ್ದಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಲಕ್ಷಾಂತರದ ಜನಸಂದಣಿ “ಮೌಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನ್‌ಕೀ ಜಯ್!” ಎಂಬುದಾಗಿ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿತು. ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಯುವರಾಜನೇ ಚಿತ್ತೈಸಿದಾಗ ಆತನನ್ನು ನಿರ್ಜನ ಬೀದಿಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ್ದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಇಂದು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಪೃಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ!

ಆ ರಾತ್ರಿ ದೀಪೋತ್ಸವದ ನಡುವೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಘಟನಾಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ನಿಯೋಜಿತ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಭಾವಾವೇಗ ಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ನವಯುಗದ ಕರೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು: “ಸುದೀರ್ಘ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾವು ಭವಿತವ್ಯತೆಗೆ ಇಂದು ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಇಂದು ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಡುವ ಮುಹೂರ್ತ ಒದಗಿದೆ... ಈ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಘಟಿಯಲ್ಲಿ, ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಮಲಗಿರುವಾಗ ಭಾರತ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಬಿಡುಗಡೆಯೊಡನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳಲಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮುಹೂರ್ತ ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿಯೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಳೆಯದರಿಂದ ಹೊಸದಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡುವ ಇಂಥ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ, ಬಹು ಕಾಲ ಮೂಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆತ್ಮಕೊಂದು ವಾಣಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.”

ಆ ಮುಹೂರ್ತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅದು ಕರ್ಕ ಮಾಸದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ. ಆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲ ಎದ್ದು ಓಡಾಡುವವೆಂದು ಜನರ ನಂಬಿಕೆ. ಇಂಥ ಅನಿಷ್ಟ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಡಿರೆಂದು ಅನೇಕ ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದರೆ ನವಭಾರತದ ನಾಯಕರು ಇದೊಂದನ್ನೂ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅದೇ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕನೈಯನ್ನು ಮನೆತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಹಳೇ ಯುಗಕ್ಕೂ ಹಳೇ ಕಂದಾಚಾರಗಳಿಗೂ ಅದು ಬೀಳ್ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ನವಜೀವನವನ್ನು ಅದು ಧೃಷ್ಟತನದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು.

ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಆನಂದ ಸಮಾರಂಭ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಾಗೃತಿ ನಸುವಾದರೂ ಆಗಿದ್ದ ದೂರತರ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ

ಹಿಡಿದು ಪಟ್ಟಣಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆ ನಟ್ಟಿರುಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ಮಳೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಜನ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅದು ಭಾರತೀಯರು ಬಲುಗಾಲದಿಂದ ಆರಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅಧಿಕಾರವೊಪ್ಪಿಸಿ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ದೇಶವನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಭಾರತ ಎಂದು ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಂಗಸ್ಥಳವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಸಿಂಧ, ಪಂಜಾಬ ಮೊದಲಾದ ವಾಯವ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದ ಬಂಗಾಲದ ಅರ್ಧ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕಾಯದೆ-ಅಜಮ್ ಬಿರುದಾಂಕಿತರಾದ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗು ನಡೆಸಿದ ಚಳುವಳಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ "ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಾತೃಭೂಮಿ"ಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಖಂಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ (ಜಿನ್ನಾಸಾಹೇಬರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ) "ಹಿಂದುಗಳ ಪಾಶವೀ ಬಹುಮತ"ವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ನ್ಯಾಯದೊರೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೂ ಭಾರತೀಯರೇ ಆದರೂ ಹಿಂದುಗಳೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಂದೂ ಭಾವೋತ್ಸೇಜಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿನ್ನಾಸಾಹೇಬರು ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮುಸ್ಲಿಮೇತರ ನಾಯಕರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮೌಲಾನಾ ಆಜಾದ್ ಮೊದಲಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ನಾಯಕರು ಕೂಡ ಈ ದ್ವಿರಾಷ್ಟ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಮುಸ್ಲಿಮ ಜನತೆ ಬಹುತರವಾಗಿ ಜಿನ್ನಾಸಾಹೇಬರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲೇ ನಿಂತದ್ದರಿಂದ ವಿಭಜನೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಅಳಿಕೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿದ್ದರು. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ—ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗುವುದು ಖಂಡಿತವಾದ ಮೇಲೂ—ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಾತೇನೇ ಇರಲಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಗೆ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ನೆರವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರೆಂಬುದು

ನಿರ್ವಹಿಸಿದವಾದದ್ದು. ೧೯೪೬ ರಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ದಂಗೆಗಳಲ್ಲಿ ೫,೦೦೦ ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಹತ್ಯೆಯಾಗಿ ದಂಗೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಭಜನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದರು. ಓಗೇ ವಾಯವ್ಯ ಈಶಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬೇರೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ್ದರಿಂದ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲ, ಆಸಿಂಧು-ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಕನಸು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರು ಹರಕುಮುರುಕು ಭಾರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಟ್ಟವಾದ ವಿಷಾದಘಾಯೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿತ್ತು.

ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಈಗ ವ್ಯರ್ಥ ಶವಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕರಶಾಹಿಯ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗಿಯೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್-ಲೀಗ್ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವೆಂಥದಾಗಿರಬಹುದಿತ್ತು ? ಅದು ಒಂದು ತರಹದ ಸಡಿಲಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯವಾಗಬಹುದಿತ್ತುಷ್ಟೆ. ಭಾರತದಂಥ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷಾವೈವಿಧ್ಯವುಳ್ಳ ವಿಶಾಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಥಾ ಸಡಿಲು ರಾಜ್ಯ ಸಂವಿಧಾನ ಎಷ್ಟು ಸಫಲವಾಗಿ ಆಳಲು ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು ? ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಭಾವ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ತಲೆದೋರಿದ್ದ ದ್ರಾವಿಡ ಚಳವಳಿ, “ಸ್ವತಂತ್ರ”ರಾಗುವ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಂಥ ಸಡಿಲ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶೀಯರ ಕುತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹುಲುಸು ನೆಲ ಒದಗಿಸಿ-ಬಹುಶಃ ಯಾದವಿ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ—ಈ ದೇಶ ದುಃಖಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತೇನೋ. ಇದೆಲ್ಲ ಮನೋನೀತವಾಗಿದ್ದ ರಿಂದಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪಕ್ಕದ ನಾಯಕರು ವಿಭಜನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಅದರಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠ ಭಾರತವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದೆಂದು ಅವರು ಎಣಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ವಿಭಜನೆ ಸುತರಾಂ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಇತರ ಪ್ರಮುಖರು ಆಗಲೇ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು

ಬೇರೆಬೇರೆ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಒಳಗೊಳಗೆ ಹೇಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ವಂದರಿತ್ತಿದ್ದರು. ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ನಿಸ್ತಾರವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹಳಬರು; ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನಲುಗಿದವರು; ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಳೆತಿದ್ದ ಅವರು ಈ ಅಧಿಕಾರ ಕೈಯಳವಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಪುನಃ ಪನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಒಲ್ಲದ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಪಾಲುಕೊಟ್ಟು ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಆಶಾವಾದಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರಲು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಸಾವಿರ ಮೈಲು ದೂರ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರು. ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಮರು ಪರಸ್ಪರ ಕೊರಳು ಕೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾಳಲಾರದೆ ಅವರು, “ಉತ್ಸವ ಮಾಡತಕ್ಕಂಥಾದ್ದು ಏನಿದೆ? ನನಗೆ ರಕ್ತದ ನದಿಗಳ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ!” ಎಂದು ಆಕ್ರಂದನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಕ್ತದ ನದಿಗಳ ಪಾತ್ರಗಳು ಅಗಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನವರು ತಮ್ಮ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಬಲಕೊಡಲು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ” ದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಹಿಂದುಗಳು ಪ್ರಾಣತೆತ್ತಮೇಲೆ ಹಿಂದುಗಳ ಪ್ರತೀಕಾರ ಬುದ್ಧಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿ ಅವರು ತಮಗೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ಐದು ಸಾವಿರ ಜನ ನಿರಪರಾಧಿಗಳು ಈ ಹಿಂಸೆ ಪ್ರತಿಹಿಂಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ತರು. ಹಿಂದುಗಳ ಈ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿ ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲದ ನವಾಖಿಲಿ, ತಿಪ್ಪೇರಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕ ಹತ್ಯೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಮತಾಂತರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾಣದ ಹಂಗು ತೊರೆದು ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಸಂದೇಶದಿಂದ ಗಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನವಾಖಿಲಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಬಿಹಾರದಲ್ಲಾಗಿ ಹಿಂದು

ಗಳು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಕೊಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಮರಳಿದ್ದರು.

ಈ ನಡುವೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಕೊಂಡದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಬೇಡಿಕೆ ಈಡೇರಿದರೆ ಹಿಂಸಾಚಾರ ನಿಲ್ಲಬಹುದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ದೇಶವಿಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬ ಬಂಗಾಲಗಳೆರಡನ್ನೂ ಇಡಿಯಾಗಿ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು ಕೇಳಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸುಗಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಅವೆರಡೂ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗಮಾಡಿ ಆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಮುಸ್ಲಿಮೇತರ (ಹಿಂದು ಸೀಖ್) ಬಹುಮತವುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪಶ್ಚಿಮಪಂಜಾಬ ಮತ್ತು ಅಸಾಮದ ಕೆಲ ಭಾಗದೊಡನೆ ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲವನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಬಹುಶಃ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಅತಿವಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿರಾಶೆಯುಂಟುಮಾಡಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ"ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಲಾಭವನ್ನೂ ಕಾಣುವ ಸಮಾಜಘಾತಕ ಸತ್ವಗಳು ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದವು; ಅವು ಇನ್ನೂ ಶಾಂತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಪಂಜಾಬ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಒಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಸ್ಲಿಂ-ಮುಸ್ಲಿಮೇತರ ಎರಡೂ ಜನಗಳು ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೀಖ್ ಇತಿ ಎರಡು ಪಂಜಾಬಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ತಾವು ನಿಸ್ಸಹಾಯರಾಗುವೆವು ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿರಲಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿರಲಿ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲವಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಓಡಿಸಿದರೆ ತಮಗೆ ಲಾಭವಾದೀತೆಂಬ ದುರಾಶೆಗೆ ಇದು ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿರಲೂ ಬಹುದು. ಅಂತೂ ವಿಭಜನೆಗೆ ಕೆಲದಿನ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಲಿದ್ದ ಲಾಹೋರ್ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಲಿದ್ದ ಅಮೃತಸರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾಕರ ಹತ್ಯೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಅಪಹರಣ, ಲೂಟಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ದಾವಾನಲದಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ ಈ ಗಲಭೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನದಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಂಜಾಬ ಸಿಂಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಕೋಲಾಹಲ ಇತ್ತಲ್ಲ. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಂಡು ಕೇಳಿರದ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ನಡೆದು ಪಶ್ಚಿಮ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಸೀಖರೂ ಪೂರ್ವ

ಪಂಜಾಬದಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಮರೂ ತಮ್ಮ ಅಜ್ಜ ಮತ್ತುಜ್ಜಂದಿರ ಕಾಲದಿಂದ ಇದ್ದ ಮನೆಮಾರು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತೊರೆದು ಮಹಾಧಾರೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳತ್ತ ಹೊರಟರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸಾಮೀಪ್ಯ ದಿಂದ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತೀರ ವಿಪರೀತಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಇದೇ ರುದ್ರ ನಾಟಕ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪುನ ರಾವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿತು.

ಪಶ್ಚಿಮದ ಈ ರಾಕ್ಷಸೀಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಸತ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ಬಾಲಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕನಿಷ್ಠ ಒಂದು ಲಕ್ಷವೆಂದೂ ಭಾರತದಿಂದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೂ ಓಡಿಬಂದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦-೫೦ ಲಕ್ಷವೆಂದೂ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಪಾಕಿಸ್ತಾನ ದಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಆಗ ೧೫ ಲಕ್ಷ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತರದ ವರ್ಷ ಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಚ್ಚಟ್ಟಿಷ್ಟು ಜನ ಹಿಂದೂಗಳು ನಿರಾಶ್ರಿತರಾಗಿ ಬಂದರು.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಾದ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು, ವಿಭಜನೆಯ ನಿರ್ಣಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿಯುವ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರು ಸಮಾನಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ಣ ನಾಗರಿಕರಾಗಿ ಬಾಳುವರೆಂದು ಆಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ನಾಯಕರಂತೂ ವಿಭಜನೆಯಾದ ನಂತರವೂ ಜಾತ್ಯತೀತ ಲೌಕಿಕ ರಾಜ್ಯದ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿ ಕೊಂಡವರು. ಆದರೆ ಜನಜಂಗುಳಿಯೊಮ್ಮೆ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡರೆ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಸಮಾಶಯಗಳೆಲ್ಲ ಬಾಯ್ಮಾತುಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವ ವೆಂದು ಇತಿಹಾಸದ ಅನುಭವ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಂದೂ-ಸೀಖರು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಸಮಸ್ಯೆ ಒಂದೇ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದ ಸ್ವಧರ್ಮಿಯ ನಿರಾಶ್ರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ತೀರಿಸಿದರಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಓಡಿಬಂದವರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಆಸ್ತಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋದವರು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಆಸ್ತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅದ್ದರಿಂದ

ಒಟ್ಟು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಅಡೊಂದು ಮಹಾ ನಷ್ಟವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಭಾರತಕ್ಕಾದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದು ಇನ್ನೂ ಜಾತ್ಯತೀತ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಕಾಪಾಡಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾರಂಭಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಾದ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾನಾಪಹರಣ, ಕನ್ಯಾಪಹರಣಗಳ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನ ಹಿಂದೂ ಸೀಖ ನಿರಾಶ್ರಿತರು ದಿಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಬಂದುಮುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳ ಸೇಡನ್ನು ಭಾರತದ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತೀಟೆ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡಿತ್ತು. ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲೇ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು "ನಾಯಿಗಳಂತೆ ಕೊಲ್ಲುವುದು" ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಭಾರತದ ನಾಯಕರಿಗಾದ ಹೃದಯವೇದನೆ ಹೇಳಲಾಸಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರಕೋಪದ ಮಾಂದೆ ಅವರ ಆಟ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಹಾಕಿ ಕಾವಲು ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಶಕ್ಯವಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ-ಸೀಖರ ಹತ್ಯೆಯ ಕಥೆಗಳು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಮಾರಣಕಾಂಡ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಶಿಸ್ತುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಕುಸಿದು ಬೀಳುವಂತಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದುಗಳಿಗಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಲಕ್ಷಣೆಯ ವಿಷಯ ವಿರಕ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜಿಹಾದದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಕೊಲೆ ನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜನಜಂಗುಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬು ಹಾಕುವುದಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಗರ್ಜಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಕೊನೆಗೆ ಈ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಂಕೆಗೆ ತಂದದ್ದು ರಾಜ್ಯಶಕ್ತಿಯಲ್ಲ; ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ನಿರಂತರ ಆರ್ತ ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶ. ಅವರು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಬಂದರು. ಭಂಗೀ ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ತಾಣೆ ಹೂಡಿದರು. ಗಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿದರು. ಕ್ರುದ್ಧರಿಗೆ ವಿವೇಕ ಹೇಳಿದರು. ಆರ್ತರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು; ಸರಕಾರವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು; ಉಪಸಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಇದೆಲ್ಲಾನೀರಿಸಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ

ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತಾದರೂ ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಈ ಶಾಂತಿ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಉಡುಗರೆಯಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಾಧಿನೋಬ್ಬನ ಗುಂಡಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಬಲಿಯಾದರು. ಈ ಘಟನೆ ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಕುಣಿಯುವ ಹಿಂದೂ ಪ್ರತಿಹಿಂಸಾ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸರ್ರನೆ ಲಗಾಮು ಹಾಕಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಮರಳಿತು.

ಆದರೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಬಂದ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ ಕೇವಲ ಈ ಬಾಹ್ಯ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಬಗೆಹರಿಯುವುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ಕೋಟಿ ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಕೆಲವೇ ವಾರಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮರಳುವ ಆಸೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಗಾತ್ರದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವಾಗಲಿ ಧನ ಸಂಪತ್ತಿಯಾಗಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ನೆರೆಯೇ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲಕತ್ತೆಯ ಬೀದಿಗಳು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ವಬಂಗಾಲದಿಂದ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಬಾಲಕರಿಂದ ಅಕ್ಷರಶಃ ಕಿಕ್ಕಿರಿ ದಿದ್ದವು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಈ ಗಾತ್ರದ ಸಮಸ್ಯೆ ಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇದೊಂದೇ ಸಮಸ್ಯೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದದ್ದಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರದೇಶದ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಕೂಡ ನಾಶಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದರೆ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರದು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦೦ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮೇಲೆ ವರಿಷ್ಠಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳ ಬಲದಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಅವರು ಹೊರಟುಹೋಗುವಾಗ ಈ ವರಿಷ್ಠಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಡಿ ಹೋದರು. ಓಗೇ ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳಿಗೆ ಭಾರತದಿಂದ ಸಿಡಿದುನಿಂತು ಬದುಕುವ ಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವರದೊಂದು ಸಂಘವಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಾಗಿದ್ದವು. ಒಂದಕ್ಕಿಂತೂ ದೀರ್ಘ ಸಮುದ್ರ ತೀರವೂ ಇದ್ದು ಪರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ

ಇತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜಸತ್ತೆಗಳಾಗುವ ಕನಸನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವು ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದದೆ ಇದ್ದರೆ ದೇಶದ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಐದುನೂರು ಚೂರಿಯ ಮೊನೆಗಳಂತೆ ಚುಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇರಬಹುದಿತ್ತು.

ವಿಭಜನೆಯಿಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲವೂ ಒಡೆದಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಲು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದ ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾಂಶ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಯಸಿದ್ದರಿಂದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕವಟ್ಟಿನ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತು; ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಏರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಓಗಾಗಿ ಎರಡೂ “ವಸಾಹತು ಸ್ವರಾಜ್ಯ” ಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಸೇನಾಧಿಪತಿ — ಬ್ರಿಟಿಶರಾದ ಜನರಲ್ ಆಚಿನ್‌ಲೆಕ್ — ಇದ್ದರು. ದೇಶದ ನಾಗರಿಕ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ಕೀಲುಗಳಂತಿದ್ದ ಸುಮಾರು ೧೨೦೦ ಐ. ಸಿ. ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಬಿಳಿಯರಾಗಿದ್ದರು; ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಸಮೀಚೀನ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಪೆನ್ಷನ್ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋರಟು ಹೋದರು. (ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಬಿಳಿಯ ಐ. ಸಿ. ಎಸ್. ಜನರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲಿಷ್ಟಪಟ್ಟರೆಂಬುದು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ). ಇದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಶಾಲಿ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಳಿಯಿತು.

ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಿರಲಿ ಅವುಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಇನ್ನೂ ನಡೆದಿದ್ದಾಗ ಉತ್ತರ ತುದಿಯ ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನವಾದ ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಭಾರತ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿತು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಕಾಶ್ಮೀರ-ಅತಿಕ್ರಮಣದೊಡನೆ ಈ ಎರಡು ನವೋದಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ನೆರೆಕರೆಯಾಗಿ ಬಾಳುವ ಅಳಿದುಳಿದ ಆಶೆ ಧೂಳು ಮುಕ್ಕಿತು.

೨. ನಿರಾಶ್ರಿತರು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಡನೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಳುವಳಿ ಬಂದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅಗಾಧವೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ವಿದೇಶಿ ಭವಿಷ್ಯವತ್ತರು ಇವುಗಳ ಭಾರಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶ ಬಹಳ ಕಾಲ ಒಂದಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದೇ ಸಂದೇಹ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಭಾರತ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುದೃಢವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ನಾಯಕರು ಆಗಲೇ ಆದಕ್ಕಿದ್ದರು. ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ "ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ" ಯಾದದ್ದು ೧೯೪೭ ರಲ್ಲಾದರೂ ಮೊದಲೇ ಅವರು ಜಾಗತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಗೃಹಮಂತ್ರಿತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸರದಾರ ವಲ್ಲಭ ಭಾಯಿಯವರು ಅಸಾಧಾರಣ ಸಂಘಟನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದೃಢಚಿತ್ತದ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರೂ ಇನ್ನಿತರ ಕೇಂದ್ರಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪ್ರಾಂತ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಸುದೀರ್ಘ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಜನತೆಯ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಆದರ ಹೊಂದಿದವ ರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಡಳಿತಯಂತ್ರ ವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ದಾಯವಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ಲರಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಲುಯಿ ಮೆಂಟೆಂಟ್‌ಬ್ಯಾಟನ್ನರು ಭಾರ ತದ ನಿಜವಾದ ಹಿತೈಷಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸುಮಾರಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ಭಾರತ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಎರಡು ದಶಕಗಳೇ ಬೇಕಾದವು. ಅದಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚ ರೂ. ೫೦೦ ಕೋಟಿಯಾಯಿತು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೭೦ ರಷ್ಟು ರೈತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಉಳಿದವರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಉದ್ಯೋಗ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಬೇಕಾ

ಗಿತ್ತಿ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಅಸ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರಿ ಜಮೀನನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಪಂಜಾಬಿ ಸಿಂಧಿ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಸಮಸ್ಯೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಲಭವಾಗಿ, ಬೇಗ ಮುಗಿಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಸಾಹಸಿಗಳಾದ ಅವರು ದೇಶದ ಯಾವ ಭಾಗ ದಲ್ಲಾದರೂ ಲಭ್ಯವಾದ ಜೀವನೋಪಾಯ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದರು. ಇಂದವರು ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಬಂಗಾಲಿಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಲ್ಲ. ವಿಭಜನೆಯ ಕಾಲದ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪಾಕಿಸ್ತಾನ ದಿಂದ ಬಂದವರು ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಬಂದವರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕಡಿಮೆ ಯೆನಿಸಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಗಳು ಏಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಪ್ರವಾಹ ಬರುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹತ್ಯೆಯ ನಂತರ ಸಾಕಷ್ಟು ಸುರಕ್ಷಿತ ಭಾವನೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಪ್ರವಾಹ ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ೧೯೬೫ ರಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಂಗಾಲಿ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦ ಲಕ್ಷ ಮಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಬಂಗಾಲಿಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರಕೀಯ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕಲಕತ್ತೆ ಮೊದಲಾದ ನಗರಗಳ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಿಗಾಗಿ ದಂಡ-ಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಸಾಹತಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂದಿ ಗಾದರೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಬಂಗಾಲ ಪೂರ್ತಿ ಮುಕ್ತ ವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಲಕತ್ತೆ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಲದ ಇತರತ್ರ ಮಾತುಮಾತಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಹಿಂಸಾಚಾರ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ತಿರಸ್ಕಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಆಗಲೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿ ದಟ್ಟ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರದೇಶ ಗಳಲ್ಲೊಂದೆನಿಸಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಕೋಟಿ ನಿರಾಶ್ರಿತರು ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದದ್ದು ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಜಿಡಿಸಲು ಅಸಾಧಾರಣ ಚಾತುರ್ಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಭಯಪ್ರದರ್ಶನದೊಡನೆ ಔದಾರ್ಯವೂ ಸಹ ನೆಯೂ ಸೇರಿದ ನಾಯಕತ್ವದಿಂದಲೇ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ೧೯೫೨ ರ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ, ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಿಲಾಸೆ ಮಾಡುವ ಹಳೇ ನೀತಿಯನ್ನು

ತೊರೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲ ಖುಲಾಸೆಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜ್ಯ ಹಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಅಖಂಡ ಭಾರತವೇ ದಾಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೀಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಾಗ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಎರಡರಲ್ಲೊಂದು—ಭಾರತ ಅಥವಾ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದುವ ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಸಂತೋಷವಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸರಕಾರಗಳು ಬೇಕೆಂಬ ಚಳವಳಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಕ್ರಿಯ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇತ್ತು. ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ “ಉದಾರ” ಶರ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಗಡಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಜಯಪುರ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೂ ಬಹುಮತವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಛೇದನದ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದ ಭೋಪಾಲ ನವಾಬರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ಬಹುಮತವುಳ್ಳ ಹೈದರಾಬಾದದ ಮುಸ್ಲಿಂ ನಿಜಾಮರೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಹುಮತವುಳ್ಳ ಜಮ್ಮೂ ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹಿಂದೂ ಮಹಾರಾಜರೂ ಕರಾವಳಿಯುಳ್ಳ ತಿರುವಾಂಕೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇಧಾವಿ ದಿವಾಣರಾದ ಸರ್ ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರೂ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇತ್ತು. ಭಾರತ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಉಳಿದೀತೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಬಹುಶಃ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊದಲಿಂದಲೇ ಇವರ ಕನಸು ಸೋಲುವುದು ಖಂಡಿತವಾದಂತಿತ್ತು. ಅವರಾರ ಹತ್ತಿರವೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಸೈನ್ಯ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಭೋಪಾಲ ನವಾಬರ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉದಯಪುರದ ಮಹಾರಾಣರ ಅಕ್ಷುಣ್ಣ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಕಾರಣ ವಾಯಿತೆಂದು ಕೆ. ಎಂ. ಮುನ್ಶಿಯವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ನನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜ ರಾಣಾಪುತಾಪರು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಭಾರತದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.” ಅಂದವರು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಸರದಾರರ ಮುತ್ಸದ್ದಿತನ, ಸಂಸ್ಥಾನ ರಾಜಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ವಿ. ಪಿ. ಮೆನನ್ರ ಸಂಧಾನಚಾತುರ್ಯ ಇವುಗಳು

ಸಫಲವಾದವು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ, ಮೊದಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಯೊಡನೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸರಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಚಳವಳಿಯ ಜನನಾಯಕರ ಒತ್ತಡಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಂಜಿದರು. (ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮ ಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅವರು ದಿವಾಣರಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲೇ ಜನಜಂಗುಳಿ ಕೈಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.) ಅಂತೂ ೧೯೪೭ ರ ಅಂತ್ಯದೊಳಗೆ ಭಾರತದ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದಿ ಆಗಿತ್ತು.

ಮೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಮಾತ್ರ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟವು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಹಿಂದೂ ಬಹುಮತ ಆದರೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಧಿಪತ್ಯದ ಸಂಸ್ಥಾನವಾದ ಪುಟ್ಟ ಜನಾಗಡದ ನವಾಬರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಎದ್ದ ಜನಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಭಾರತ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಹೈದರಾಬಾದದ ನಿಜಾಮರು ಮಾತ್ರ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಣಿಯಲಿಲ್ಲ. ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂತಿಮ ಸೇರ್ಪಡೆಗೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರು ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರ ಬಾದಶಾಹರಾಗುವ ಹೆಂಬಲವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವಿದೇಶೀಯರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೂ ನಿಜಾಮರೇ ಬೆಳೆಯಗೊಟ್ಟ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತಾಂಧ ರಜಾಕಾರ ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕ ಕಾಸಿಂ ರಜವಿಯ ಒತ್ತಾಯವೂ ಅವರ ಹಟಕ್ಕೆ ನೀರೆರೆದವು. ಅವರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದುವ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನೂ ಹಾಕಿದರು ಆದರೆ ಅವರು ಶಸ್ತ್ರಬಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸುವ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಇಳಿದಾಗ ಮಾತ್ರ (ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ರೂ. ೨೦ ಕೋಟಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದರು.) ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ಇನ್ನು ಸಾಕು ಎಂದರು. ೧೯೪೮ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೮ ರಂದು ಭಾರತದ ಸೇನೆ ಹೈದರಾಬಾದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮರು ಶರಣ ಬಂದರು.

ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಗೆಹರಿದು ಅವೆಲ್ಲ ಭಾರತದ ಶಾಸನದೊಳಗೆ ಬಂದವು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ—ಅಪಮಾರ್ಗ ತುಳಿದ ನಿಜಾಮರಿಗೆ ಕೂಡ—ಉದಾರವಾದ ಶರ್ತುಗಳನ್ನು ಸರದಾರರು ಕೊಟ್ಟರು. ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಮತ್ತು

ಸಣ್ಣವು ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಉಳಿದವು. ಆ ಮೇಲೆ ಭಾಷಾವಾರು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಾಗ ಅವು ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ ಹೊಂದಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸು ಕಂಡ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮೂರು ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಯಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ರಾಜಧನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕೆಲ ಸೌಲತ್ತುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಾಧ್ಯರಾಗಿ ಉಳಿದರು. ಈ ವರ್ಷ ಅವುಗಳನ್ನೂ ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವ ಕಾನೂನು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಗೆಹರಿದಂತಾಯಿತು. — ಕಾಶ್ಮೀರದ್ದು ಹೊರತು. ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳೆರಡರ ಗಡಿಗಳಿಗೂ ಹೊಂದಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಹೊರಗಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಡನೆಯೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಹಾರಾಜರು ಮಾತ್ರ ಏಶಿಯಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲೆಂಡ್ ಕಟ್ಟುವ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶೇಖ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಪ್ರಜಾಸರ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ಮಹಾರಾಜನೂ ಭಾರತದ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರ ಪ್ರಜಾನಾಯಕನೂ ಇರುವ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಭಾರತಕ್ಕೇ ಅದು ಸೇರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬೇಗನೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ವರ್ಣಿಸಿದರು. ಅವರು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಆದರೆ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡದೆ ೧೯೪೭ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಯವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿನ ಕ್ರೂರ ಮುಸ್ಲಿಂ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಗುಪ್ತ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಜ ಹರಿಸಿಂಗರ ಸೈನ್ಯ ಕುಸಿದು ಬಿತ್ತು. ದಾಳಿಯನ್ನೆದುರಿಸಲಾರದೆ ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ, ಭಾರತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿತು. ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿಗಳನ್ನು ರಾಜಧಾನಿ ಶ್ರೀನಗರ ತಲುಪುತ್ತಲೂ ಪುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಿಂದಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿ ಸೈನ್ಯ ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆದುರಿಸಿತು. ಆ ವರೆಗೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸೈನ್ಯ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಧರ್ಮಿಯರಿಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಹಿಂದೂ

ರಾಜ ಕೊಡುವ ಪೀಡೆಯಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಜನರು ಸ್ವಬಾಂಧವರ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ನುಗ್ಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರ ಸಾಧನೆ ಸುಳ್ಳೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಲೇ ಭಾರತ ಅದು ತಾನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿ ಆಕ್ರಮಣದ ವಿರುದ್ಧ ದೂರು ಒಯಿತು.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಲೆಂದು ಹೊರಟ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಂತಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಲಾಬಲ ರಾಜಕಾರಣದ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಭಾರತ ಅಕ್ಷರಶಃ ನಂಬಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ದೂರು ಒಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಸೇನಾನಾಯಕರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಕೆಲ ವಾರಗಳಲ್ಲೇ ಪೂರ್ತಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಗೆ ದೂರು ಒಯ್ದ ಮೇಲೆ ಅದು ಯುದ್ಧ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ನಾವು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಮೂರರಲ್ಲೊಂದು ಭಾಗ ಕಾಶ್ಮೀರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿಗಳ ವಶ ಉಳಿದಿದ್ದಾಗಲೇ ಕದನವಿರಾಮವಾಯಿತು. ಸಂಗಡಲೇ ಕಾಶ್ಮೀರ ಪ್ರಶ್ನೆ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಹೊಂದುವ ಬದಲು ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಎಳೆದಾಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಎಲುವಿನ ತುಂಡಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ೨೪ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಅದು ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳು ಒಂದರ ವಿರುದ್ಧ ಒಂದು ಸಮರ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗವಾಗಬೇಕಿದ್ದ ಶತಶತಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣಾ ಸನ್ನಾಹಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಶಕ್ತಿಹ್ರಾಸಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

೩. ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪಾಲು ಮಾಡಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಪ್ರದೇಶ ೧೨,೬೯,೬೪೦ ಚದರ ಮೈಲು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ೩೦೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ೩೨೦೦ ಕಿ. ಮೀ. ಉದ್ದವಾದ ಸುಮಾರು ತ್ರಿಕೋಣಾಕಾರವಾದ ಈ ಭೂಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ೫೭೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ಸಮುದ್ರ ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ೧೫,೨೦೦ ಕಿ. ಮೀ. ಗಡಿ ರೇಖೆ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗ ೩೨ ಕೋಟಿ ಜನ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರು ಅವರು ಒಂದು ಸಲ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ದೈತ್ಯನೊಬ್ಬನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಈ ದೈತ್ಯ ಹಲವು ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೇ ಎಚ್ಚತ್ತಿದ್ದ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಗಹನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿದ್ದವು. ಇದು ತಲಾ ಆದಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿ ಬಡ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಸೇಕಡಾ ೮೮ ನಿರಕ್ಷರಕುಕ್ಷಿಗಳಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡುವ ೧೪ ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ೨೧೫ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಹಿಂದುಗಳು ಸೇಕಡಾ ೮೫ ರಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವರು ಸುಮಾರು ೩,೦೦೦ ಜಾತಿ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ವಿಭಜನೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ಸೇಕಡಾ ೩೩ ರಷ್ಟಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಈಗ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಮಾತೃ ಭೂಮಿ ದೊರಕಿದ್ದರೂ ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೧೦ರಷ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕ್ರೈಸ್ತ, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ ಮೊದಲಾದವರ ಸೇಕಡಾ ಪ್ರಮಾಣ ಅಲ್ಪವೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಭಾರತದ ಪ್ರಚಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಮನಿಸದೆ ಇರಲು ಬರುವಂಥಾದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ವೈವಿಧ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ, ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಹನೆಯ ಪರಂಪರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕುರರಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ, ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರು ಅವರಂಥ ರಾಜಕೀಯ ನೇತಾರರ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟವರೇ. ಆದರೆ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಈ ಅಭಿಮಾನ ಮಾತ್ರ ಸಾಕೆ ? ಭಾರತ ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ ಕಲ್ಪನೆ ಎಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳಿಗಿದ್ದರೂ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲ ಭಾರತ ಒಂದೇ ಆಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಶೋಕ ಮೌರ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅನಂತರ ವೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಅವಧಿಗಳ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಏಕೀಕೃತ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮೂರ್ತರೂಪ ತಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿತ್ತುಷ್ಟೇ. ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಆಳಿಕೆ ದೃಢಪಡುವವರೆಗೂ ರಾಜಕೀಯ ನಿಷ್ಠೆಯ ಪರಂಪರೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ತ್ತೆನ್ನಲು ಬಾರದು. “ರಾಷ್ಟ್ರ” ಶಬ್ದ ಬಹು ಪುರಾತನವಾದರೂ ಆಧುನಿಕ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಲ್ಪಡುವಂಥ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಭಾವ ನಮ್ಮ ಒಡಲುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇಡೀ ಭಾರತ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಬ್ರಿಟಿಶರಂ ಈ ದೇಶವನ್ನು ಒಂದು ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಲೇಖಕರೂ ಡಿಗಾಲ್ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಅಂದ್ರೆ ಮಾಲಾ ನೆಹರೂ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಸಂಸ್ಮರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಜನರಲ್ಲಿ “ರಾಜಕ” (State) ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ರೂಢಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ (ನೆಹರೂ ಅವರ) ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಚಿಂತೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯುರೋಪಿನ ಮುಖ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕಲ್ಪನೆಗೆ ತಳಹದಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಬಹುಭಾಷೆಗಳುಳ್ಳ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವು ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. (ಅವುಗಳ ಏಕ ಕೂಡ ದುರ್ಬಲವೇ ಆಗಿತ್ತೆನ್ನಬೇಕು). ಭಾರತದಲ್ಲೋ ಡಜನ್ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಲಿಖಿತ ಭಾಷೆಗಳಿದ್ದು ಒಂದೊಂದೂ ಹೆಮ್ಮೆಪಡತಕ್ಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳ (ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ-ಎರಡೂ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ)ವಾಗಿದ್ದವು.

ಇಂಥ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಖಂಡತೆಯ ಭಾವನೆ ತಂತಾನೆ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಾಯಕರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆ ಅಥವಾ ಸಂವಿಧಾನ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಮೇ ೧೬, ೧೯೪೬ರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಪುಟ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ. ಅದು ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆಯ ಸೂಚನೆ ಯನ್ನೊಳಗೊಳ್ಳದೆ ಅಖಂಡ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನ ರಚಿಸಲು ಉಂಟಾ ಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಮಿತ ಮತದಾನದಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ೩೮೧ ಸದಸ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಈ ಸಂವಿಧಾನಸಭೆ ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನ ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರೆಗೆ ಒಂದೆಡೆ ಭಾರತದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಾಗಿ ನಿತ್ಯಾ ಡಳಿತಕ್ಕೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨, ೧೯೪೬ರಂದು ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾದ ಸರ್ಕಾರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಮೊದಲು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಹಕರಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗು ಅನಂತರ ಒಳಗಿಂದ ಕಾಲಡ್ಡ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೂ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿತು. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೯, ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಪ್ರಥಮಾಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಲೀಗ್ ಸದಸ್ಯರಿರ ಲಿಲ್ಲ. ವಿಭಜನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾದಾಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರ ತಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಪಾಕ್ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗೊಂಡು ಉಳಿದವರು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಲಿ ಮೆಂಟಾಗಿ ಸಂಘಟಿತರಾದರು.

ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ, ಸರ್ ಬೆನಗಲ್ ನರಸಿಂಗರಾವ್, ಡಾ| ಭೀಮರಾವ ಅಂಬೇಡಕರ್ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾ ರಥಿಗಳ ದೂರದೃಷ್ಟಿ, ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ, ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಅವರ ಆದರ್ಶವಾದದ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ೧೨

ದಿನ ಕಡಿಮೆ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ೧೯೪೯ ನವಂಬರ್ ೨೬ರಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಜನವರಿ ೨೬, ೧೯೫೦ರಂದು ಅದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು.

ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದಾದರೂ ಹೋಲುವ ಮತ್ತಾವ ಆಧುನಿಕ ದೇಶವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಆಗಲೇ ವಿಶದ ಪಡಿಸಿದೆ. ವಿಶಾಲ ದೇಶಗಳಾದ ಅಮೇರಿಕವಾಗಲಿ ರಶಿಯವಾಗಲಿ ನಮಗೆ ಸಂವಿಧಾನರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಪಂತಿಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜ್ಯಾಂಗಪದ್ಧತಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಒಗ್ಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ವೈಶಾಲ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಂತೆ ಏಕಘಟಕಾತ್ಮಕವಾದ (unitary) ರಾಜ್ಯರಚನೆ ಸಾಧ್ಯ ವಿಲ್ಲೆಂದು ಬಹುಬೇಗನೆ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತ ಕೊನೆಗೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಸಂವಿಧಾನ ಭಾರತವನ್ನು ಏನೂ ಹೋಲದ ಬೇರೆಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಸಂವಿಧಾನಗಳ ಅಲ್ಪಾಂಶಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಂಪುಟಾತ್ಮಕ ಸರಕಾರ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅಮೇರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಫೆಡರಲ್ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಸಿಮಾಡಿದ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ, ಅವಾಢವ್ಯ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಅದರ ಆಕ್ಷೇಪಕರು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ೩೧೫ ಕಲಮುಗಳನ್ನೂ ಎಂಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂವಿಧಾನಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ ವಿವರ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (liberty), ಸಮಾನತೆ (equality) ಮತ್ತು ಬಾಂಧವ್ಯ (fraternity) ಈ ತ್ರಿತಯವನ್ನಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯ (justice)ವನ್ನು ಸಕಲ ನಾಗರಿಕರಿಗೂ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಉಪೋದ್ಭಾತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮಿತಿಗೊಳಪಟ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮಸ್ಥಳ ಇವಾವುದರ ಪರಿಭೇದ ಮಾಡದೆ ಸಮಾನಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಮಾನಾವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಂಗಡಿ, ಹೋಟೆಲ್ ಮೊದಲಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ನಾಗ

ರಿಕ ನಾಗರಿಕರಲ್ಲಿ ಪರಿಭೇದ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಆಸ್ತಿಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಭಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಘ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವೃತ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇವನ್ನೂ ಭದ್ರಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನೂ-ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾಕ (ಧಾರ್ಮಿಕ, ಭಾಷಿಕ) ರಿಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಅಪರಾಧವಾಗಿ ಸಾರಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ವಿಚ್ಛಿದ್ರವಾಗುವ ಭಯವಿದ್ದುದೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾನಿವಾರಣೆಗೆ ಬಹುಕಾಲ ಶ್ರಮಿಸಿದರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲೇ ಸೇರಿಸಲು ಪ್ರೇರಕವಾಗಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಹೊರತು ನಾಗರಿಕನ ಒಂಧನ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರಕಾರಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಇದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೂ ಕೆಲ ನಿಯಮಗಳಿವೆ. ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರ ಕ್ರಮದಿಂದ ಈ ಮೇಲಿನ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಮೂಲಭೂತ ನಾಗರಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಸರ್ಕಾರ ಧರ್ಮವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದೂ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವಾಗಿವೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಮತಸಂಬಂಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ಕರಕಂದಾಯ ಕೊಡುವಂತೆ ಸರ್ಕಾರ ಯಾರನ್ನೂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಮತ ಪಂಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರನ್ನು ಇದು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಂವಿಧಾನ ಅಲಿಖಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂಲ

ಭೃತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿವೆ. ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವಷ್ಟೇ ನಾಗರಿಕನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವು. ಅಮೇರಿಕದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ವಿದೇಶಿ ಆಳಿಕೆಯ,—ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ನಿರಂಕುಶ,—ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರೂ ಜನರೂ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಹಕ್ಕು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಜಾಗೃತರಾಗಿದ್ದರು. ಜನತೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳು ಈ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. (ಈ ಹಕ್ಕುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಮೇರಿಕನ್ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿಗದಿತವಾದಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು.) ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಈ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಚ್ಯುತಿ ತರುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಮೇರಿಕನ್ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ನಮ್ಮ ದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ರಾಜಕ (State)ದ ನೀತಿಗೆ ಕೆಲ “ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವ”ಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದು. ಇದು ಐರಿಶ್ ಗಣತಂತ್ರದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. “ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯ”ದ ವಿಚಾರ, ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಮಾಜರಚನೆಯ ಕಲ್ಪನೆ, ಜನತೆಯ “ಜೀವನ ಮಟ್ಟ”ದ ಹೆಚ್ಚಳದ ಧ್ಯೇಯ, ಪಂಚಾಯತಿರಾಜ್ಯ ಮದ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧ, ಉದ್ಯೋಗದ ಹಕ್ಕು, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಪುಕ್ಕಟೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಏಕರೂಪವಾದ ಸಿವಿಲ್ ಕಾನೂನು, ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಗೆ ಯತ್ನ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಉದಾತ್ತ ತತ್ವಗಳು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಾಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆದರ್ಶಗಳೇ ವಿನಾ ಅವುಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೆ ತರುವಂತೆ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಆಪವಾದ ಕಲಮನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಗಬೇಕು ಎಂದಷ್ಟೇ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಇದು ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಅವರು ಕಂಡ ನವಭಾರತದ ಕನಸನ್ನು ಲಿಪಿಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಧ್ಯಾಯ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಮದ್ಯಪಾನ

ನಿವೇಧ ಇನ್ನೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೆನಪು ಹಸಿರಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಆನುಯಾಯಿಗಳು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಧೈಯವಾಗಿತ್ತು.

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಉದಾರ ತತ್ವಗಳು ಭಾರತೀಯ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳ ಅಧ್ಯಾಯ ದರಿದ್ರ ಭಾರತದ ಉದ್ಧಾರದ ಸ್ಪೂರ್ತಿಯಿಂದ, ಸಮಾಜವಾದಿ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಬರಬಹುದೆಂದು ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನಕರ್ತರಿಗೆ ಆಗ ತೋಚಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣ ಆ ರೀತಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿತು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದು.

ಇನ್ನು ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯ ಕಡೆ ನೋಡೋಣ. ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಗಣರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಏಕಘಟಕಾತ್ಮಕವಲ್ಲ, ಬಹುಘಟಕಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅದು ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಹಾಗೂ ಆದಾಯದ ಬಾಬುಗಳ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವಿಭಜನೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೂ ಕೇಂದ್ರಸರ್ಕಾರದ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಬೇಕಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅದರಲ್ಲಿವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ಅಧ್ಯಕ್ಷನೇ ಆಡಳಿತದ ಪರಮಾಧಿಕಾರಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಆಯ್ಕೆ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತದಾನದಿಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆತನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಮತದ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಮಂತ್ರಿಸಂಪುಟದ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸತ್ತು ಎರಡು ಭವನಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದೆ. ಲೋಕಸಭೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೇರ ಮತದಾನದಿಂದ (ಸುಮಾರು ೧೦ ಲಕ್ಷ ಮತದಾರರಿಗೆ ಒಂದು ಸ್ಥಾನದಂತೆ) ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು; ರಾಜ್ಯಸಭೆ ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತದಾನದಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು.

ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದ ಪರಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಗವರ್ನರ್‌ಗಳು. ಅವರನ್ನು ಕೇಂದ್ರಸರ್ಕಾರದ ಗೃಹಶಾಖೆ ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ. ಗವರ್ನರನೂ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಪುಟದ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಮಂತ್ರಿ ಸಂಪುಟವು ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮತ ಪಡೆದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ರಚಿ

ಸಲ್ಲಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೇರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮತದಾನದಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಇವೆ; ಕೆಲ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತದಾನದಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳೂ ಇವೆ. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಎರಡು ಸಭೆಗಳುಳ್ಳ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಎರಡೂ ಸಭೆಗಳ ಬಹುಮತ ಸಿಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯೂ ಅಧಿಕಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಬಲವಾದವುಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಮನೆಗೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. "ಮೇಲ್ಮನೆ"ಗಳು "ಕೆಳಮನೆ"ಗಳ ಅತ್ಯಂತರದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ "ಬ್ರೇಕು"ಗಳಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತವಷ್ಟೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವನ್ನು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕ ಬಿಳಿಆನೆಗಳೆಂದು ಟೀಕಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಳಮನೆಗಳು ಪಾಸು ಮಾಡಿದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಮನೆಗಳು "ಬ್ರೇಕು" ಹಾಕುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಾಗ (ಇವು ಅಪರೂಪ ಘಟನೆಗಳು) ನೇರ ಮತದಾನದಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೆಳಮನೆಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಹನೆಗಿಟ್ಟು ಮೇಲ್ಮನೆಗಳನ್ನು ಠದ್ದು ಪಡಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಕೂಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದೂ ಇದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಈಚೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ವಿಧಾನಸಭೆ ತುರ್ತಾಗಿ ಪಾಸು ಮಾಡಿದ ಗೇಣಿಕಾನೂನನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಸೋಲಿಸಿದಾಗ ಮತ್ತು ಸರಕಾರಿ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಮನೆಯ ಉಪಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಗದೆ ಹೋದಾಗ ಇಂಥ ಕೂಗು ಎದ್ದದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯೂ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳೂ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲ ಅಸಂತುಷ್ಟ ಬೆಂಬಲಿಗರಿಗೆ— ಎರಡನೇ ದರ್ಜೆಯದಾದರೂ ಇರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ— ಸ್ಥಾನಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಠದ್ದು ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಗಟ್ಟಿಮನಸು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ನಾಯಕಸ್ಥಾನ ಖಾಲಿ ಬಿದ್ದು, ಕೆಳಮನೆಯ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನೂ ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸರ್ವಮಾನ್ಯನಾಗದಿದ್ದಾಗ ಮೇಲ್ಮನೆಗಳು ಆಳುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನೂ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿತ್ವದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಹೊರಲಾರನೆಂದಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲದ ಸಿ. ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿಯವರನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಮೇಲ್ಮನೆಗೆ ಆರಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಮುಂದೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ಲಾಲಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿ ಕೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೇ ವೊದಲು ಆರಿಸಿದ್ದು. (ಅವರು ಆಗ ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರೇ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ). ಮೇಲ್ಮನೆಗಳ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಧಾನಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಳುವ ಪಕ್ಷಗಳು ಇಂಥ ಪೇಚಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರಾದರೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಕೆಲ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳ ಸಾರಾಸಾರ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ವೊದಲನೆಯದಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಅಧಿಕೃತ ಹೆಸರು—“ಇಂಡಿಯಾ ಅಂದರೆ ಭಾರತ” ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ನಮ್ಮ ತುತ್ತು ತುದಿಯ ನೇತಾರರ ಮನಸ್ಸಿನ ಇಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. “ಭಾರತ” ವೆಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಡಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಒಪ್ಪಿದರು; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಡಿಯಾ ಎಂಬುದು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದದ್ದು, ಅದನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದು ತರವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅವರ ವಾದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಅರ್ಥಾಂಶವನ್ನಷ್ಟೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ. “ಪರ್ಷಿಯಾ” ಎಂದು ಸರ್ವವಿದಿತವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ನೆರೆ ದೇಶ ಅದನ್ನು ಪುರಾತನ ಹೆಸರಾದ “ಇರಾಣ”ಕ್ಕೆ ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಲಾಗಲಿ “ಸಯಾಮ” ಎಂದು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶ “ಥಾಯಿ ದೇಶ”ವೆಂದು ಪುನರ್ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗಲಾಗಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಆತ್ಮಸಂದೇಹವೂ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ದೇಶವನ್ನೂ ಅದರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೂ ಆತಿಯಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪಂ. ನೆಹರೂ ಅವರು ಭಾರತವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹಿಂದೂ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಹೊರಡಬಹುದೆಂದೂ ಅದು ಇಲ್ಲಿನ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರಿಗೆ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ) ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದೂ ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಶಾಬ್ದಿಕ ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರನ್ನು ಎಷ್ಟು ವಂಚಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿತೆಂಬುದು ಸಂಶಯ.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಪ್ರೌಢ ಮತ ದಾನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದು ನಿಜವಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಕ್ರಮ.

೧೯೩೫ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ (ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಆಸ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಹತೆಯಿಂದ) ಮಿತವಾದ ಮತದಾನಾಧಿಕಾರವಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಾಗ ಕೇವಲ ಸೇಕಡಾ ೧೨ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರರಿದ್ದ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಯ ಪ್ರಬುದ್ಧರಿಗೂ ಮತದಾನಾಧಿಕಾರ ಕೊಡುವುದೆಂದರೆ ಅವಿವೇಕಿ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಕೈವಾಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಂತಾದೀತೆಂದು ಹೇಳುವವರು ಆಗಲೂ ಇದ್ದರು; ಈಗಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆ ಭಯದಲ್ಲಿ ಸಾರವಿಲ್ಲೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಮತದಾನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಿತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಆ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಮುಂದೆ ಮತಾಧಿಕಾರದ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ತರಬಹುದು ಎಂಬ ಪಂ. ನೆಹರೂ ಅವರ ಭಯ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾರವತ್ತಾಗಿತ್ತು. ತೀರ ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದ ಹರಿಜನಗಿರಿಜನ ಮೊದಲಾದ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ-ದೇಶದ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಮಾಣ ಸೇಕಡಾ ೨೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು-ಮತದಾನಾಧಿಕಾರ ಇದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಅವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಜನರು ಈಗಿನಷ್ಟೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿಷೇಧ, ಮತಾಧಿಕಾರ, ಕಾದಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳಗಳು, ವಿಶೇಷ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳು ಮೊದಲಾದವು ಇದ್ದೂ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗಗಳು ಈ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಗತಿ ತೀರ ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಮತಾಧಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದು.

ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ೧೫ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು (ಸಂಸತ್ತು, ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದೂ ಅವರ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಸಿಗಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ. ಇದರ ಫಲ ಮಾತ್ರ ಅಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಕಾದಿರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತಮ್ಮನ್ನು ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದವರಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಿತಕರ ಸ್ಪರ್ಧಾಬುದ್ಧಿಯೂ ಅಳಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ೧೫ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕುಗಳು ೨೫ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿವೆ; ಇನ್ನೂ ಚಿರಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವವೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಸ್ವಭಾವವೂ ಇರುವುದೇ ಹಾಗೆ. ಸಮಾನತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ದೊಡ್ಡವರಿಗೇ ಕೊಡಲಿ ಸಣ್ಣವರಿಗೇ ಕೊಡಲಿ

ಅದು ಶಾಶ್ವತವಾಗುತ್ತದೆ.

“ರಾಜಕನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವ”ಗಳನ್ನೂ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಬಂದೀತೆಂದು ಆಗ ಯಾರೂ ಎಣಿಸಿದ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮಾನತೆಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಪುದುವಾಳಲರಿಯವು ಎಂದು ವಿಲ್ ಡ್ಯೂರಾಂಟ್ ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರೆ ಅ-ಸಮಾನ ನಾಗುವ ಹಕ್ಕು. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ, ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳೊಡನೆ ಬಲವಾಗಿ ತಾಕಲಾಡುತ್ತದೆಂಬುದು ಸಂವಿಧಾನ ಜಾರಿಯಾಗಿ ವರ್ಷದೊಳಗೆ ವೇದ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಆದ ೨೮ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳು ಈ ಎರಡರ ತಾಕಲಾಟದ ಫಲವಾಗಿ ಆದವು. ಸರಕಾರ ತಂದ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದಿಕ್ರಮಗಳಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ ವೇದಲಾದ ಹಲವನ್ನು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವು ಮೂಲಭೂತ ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿವೆಯೆಂದಾಗಲಿ, ಈ ಕ್ರಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸರಕಾರ ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಆಸ್ತಿ ಸೊತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸರಕಾರ ಕೊಟ್ಟ ಪರಿಹಾರವು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಿಗೆ ಇರುವ “ಯೋಗ್ಯ ಪರಿಹಾರ”ದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದಾಗಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ತೀರ್ಪು ಕೊಟ್ಟವು. ಈ ತೊಡಕನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ತರಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ತಿಕ್ಕಾಟದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಲ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ತಳ್ಳಿದವು. ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವುದನ್ನೇ ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನಿಷೇಧಿಸಿದಾಗ (ಗೋಲಕನಾಥ ಪ್ರಕರಣ) ತಿಕ್ಕಾಟ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಬಹಿರಂಗ ವಿವಾದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ತಾಳಿತು. ಸಂಸತ್ತಿನ ತೀವ್ರಗಾಮಿ ಸದಸ್ಯರೂ ಮುಂದೆ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರೂ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು “ಜನತೆಯ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡದ” ಪ್ರತಿಗಾಮಿಗಳ ತಂಡವೆಂದು ಆಪಾದಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿ, ಆಳುವ ಪಕ್ಷದ ರಾಜಕೀಯ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಸಮಾಜ ವಾದಿ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅಧೋಗತಿಯಾದ ತಪ್ಪನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೂಟಾಟಿಕೆ ಇದಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳಿಗೂ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೂಲ ಭೂತ ಅಸಾಂಗತ್ಯ ಇದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು—ಅವು ಗಳನ್ನೂ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವೆಂದು ಸಾರದಿದ್ದರೆ— ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳ ವಿಜಯವೇ ಸೈ. ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳ ಆಚರಣೆಗಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವ ಕೆಲ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅಂಥ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಂಕಿತವಿಕ್ಕಲೇಬೇಕು ಎಂದು ಕೂಡ ಈ ತಿದ್ದು ಪಡಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸದಸದ್ವಿವೇಕವನ್ನೂ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಒಳಪಡಿ ಸುವ ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಭಾವಿ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಊಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಭಾರತ ಏಕಘಟಕಾತ್ಮಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಇಂದಿಗೂ ಹೇಳುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಸ್ತಾರ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಏಕಘಟಕಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವುದು ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯವೇ ಸೈ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾಯಕರು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯುಳ್ಳ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧದ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ “ಸಂಪುಟ” ಪದ್ಧತಿಯ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಿಂತ ಅಮೇರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಒಕ್ಕೂಟವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲವಾಗಬಹುದಿತ್ತೇ ಎಂಬುದು ಈಗ ಅಪ್ರಯೋಜಕ ಚರ್ಚೆಯಾದೀತು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪಳಗಿದ ಈ ದೇಶದ ನಾಯಕರು ೧೯೩೨ ರ ಚುನಾವಣೆಗಳ ನಂತರ ದೊರೆತ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಕೆಳಗೆ ಸಂಪುಟ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಆಡಳಿತಾನುಭವ ವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅಂತೂ ನೆಹರು ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ, “ನಮಗೆ ಆದು (ಸಂಪುಟಪದ್ಧತಿ) ಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅದು ಸಿಕ್ಕಿತು, ಅದನ್ನು ನಾವು ಪಳಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.”

ಅದನ್ನು ಪಳಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನವೆ ಲೋಕನ ಮಾಡಬಹುದು. ಮೊದಲು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ವಿಚಾರ. ಅವನು ಆಡಳಿತದ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿಯೆ ಇಟ್ಟಿದೆ. ಅವನ ಅಧಿಕಾರ ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮತವುಳ್ಳ ಪ್ರಧಾನಿಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಸುಸರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನದು ಅಲಂಕಾರ ಸ್ಥಾನದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಲ್ವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಮೇಲಿದ್ದ ಗೌರವವನ್ನೂ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಕೇವಲ ಸಂವಿಧಾನದ ಕಲಮುಗಳಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಚಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಕುಚಿತವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನು ಬಹುದು. ಜವಾಹರಲಾಲರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ ಅದ್ವಿತೀಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯಿಂದೊದಗಿದ ಅಧರ್ಷಣೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಇತ್ತು; ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು; ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಿರುದ್ಧ ವರ್ತಿಸುವುದು ಅಕಲ್ಪನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ೧೯೬೯ ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೊಡನೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದ ತಿಕ್ಕಾಟದ ಭಯ ಉದ್ಭವಿಸಿತ್ತು. ಸಂಜೀವರೆಡ್ಡಿಯವರೇನಾದರೂ ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಈ ತಿಕ್ಕಾಟ ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಬಲು ಚುರುಕಾಗಿ ಯೂ ಧೈರ್ಯವಾಗಿಯೂ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆನ್ನೋಣ.

ಈ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ಹೇಗೆ ಬರಬಹುದು ? ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ತಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಂಕಿತವಿಕ್ಕಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಏನಾದರೊಂದು ನೆವದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಅಂಕಿತವಿಲ್ಲದೆ ಅದು ಕಾನೂನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದನೆಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಕಾರ "ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆ"ಯನ್ನು ತರಬಹುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಇದು ಪಾಸಾಗಲು ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ೨/೩ ಬಹುಮತ ಬೇಕು.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ

ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಬಹುಮತ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿರುಪಾಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕೆಲವು ಸಲ ನಡೆದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಧಿಕಾರ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಲದಿಂದ ಹೆಚ್ಚುಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಲು ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಉಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊಡನೆ ರಾಜಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸರಕಾರ ಇತ್ತಂಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಂಡ ಅಸಾಧಾರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಲ್ಲದ ಉಪಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ತಲೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೈಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದಾದರೂ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕಾಯುವುದಕ್ಕೂ ಅವು ಸಹಕಾರಿಯಾದವು. ಈ ಘಟನೆಗಳ ನಂತರ ಶ್ರೀಮತಿ ಗಾಂಧಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದರಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂಥಾ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಪುನರಾವರ್ತಿಸುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಈ ವರ್ಷ ಪಾಸಾದ ೨೫ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಂಕಿತವಿಕ್ಕಲೇಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿರುವುದು, ತೋರಿಕೆಗೆ ನಿರುಪದ್ರವಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದರೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿರಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಸಮಾಜವಾದಿ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಧಿಕಾರಾಧಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೇ ಆಗಿದೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಬೆಂಬಲವಿರುವ ವರೆಗೂ ಅವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ ಸೈ. ತಮ್ಮದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಸಮನಾದ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ ಯೇ ಎಂದರೆ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರದ ಬಾಬುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ನಿಜ. ಆದರೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ರಾಜ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿ ತೀರ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲಾರ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಂಕಿತ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಆತನು

ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಸಲಹೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಡಿವಾಣವಿದೆ; ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿವೆ; ಹೀಗಾಗಿ ಹಣಕಾಸಿನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅವಲಂಬಿತವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತದೆ; ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಜ್ಯಗಳ ಘಟನಾತ್ಮಕ ವರಿಷ್ಠರಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹಶಾಖೆಯ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಲು ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ (ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಧಾನಿಯ) ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ತರುವ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅಂಕಿತವಿಕ್ಕಲು ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದು. ೧೯೬೭ ರ ಚುನಾವಣೆಗಳ ನಂತರ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಆಳಿಕೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಈ ಅಸ್ಥಿರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಮತ್ತು ಅವನು ಕೇಂದ್ರದ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಪರಂಪರೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆದವು. ಇಂಥಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ಥಾನಮಾನದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವಾಗ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ಮುನ್ನೆಟ್ಟರಕಳಗದ ಸರ್ಕಾರ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಕೂಗಿಬಿಡಿಸಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕೂಗನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅರಾಜಕತೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತಂತೆ ಎಂಬುದೂ ಸತ್ಯ.

ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಘರ್ಷಣೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿದ್ದು ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದವರ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ, ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಬಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅಂಟಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಅದರ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಜವಾಹರರೂ ಬಲು ಅಸಹನೆಯ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೂ ತಾವು

ಯಾವ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ಆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲದೆ ಇತರ ಪಕ್ಷಗಳ ಮತ್ತು ಜನಸಮೂಹದ ಪ್ರಬಲ ಒಲವುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಕ್ಷದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಈ ರೀತಿ ಅವರ ಮೇಲಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಷಣ್ಮುಗಂ ಚೆಟ್ಟಿ, ಟಿ. ಟಿ. ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ, ವಿ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೆನನ್ ಇವರುಗಳನ್ನು ಸಂಪುಟ ದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ಸಂಸತ್ತಿನ, ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಬಲ ಅಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಅವರಿತ್ತ ಮನ್ನಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ೧೭ ವರ್ಷ ದೇಶದ ಕರ್ಣಧಾರರಾಗಿ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಜಾತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಭದ್ರವಾಗಿದ್ದವು.

ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರಂತೆ ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯಾದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು—ಆತಿಯಾಗಿ ಎನ್ನುವಷ್ಟು—ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಥಮ ಎರಡು ಸಂಸತ್ತುಗಳ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರು ತುಂಬಾ ಸುತ್ತಿಕ್ಷಿ ತರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ ಪದ್ಧತಿಯ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದವರೂ ಆಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಅನುಕರಿಸಿದರಾದರೂ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಸದಸ್ಯರು ಆ ಬಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚು ಒರಟಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೂ ಕಳಪೆಯಾದ ಅವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ನೆರೆರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾ ಮಾರಿಯ ದೃಶ್ಯಗಳು ನಡೆದುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಇದು ಅಂಥಾ ಮಹತ್ವ ದ್ದೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೆರೆ ದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಯಾರೂ ನಿರಾಕರಿಸಲಾರರು.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತಾಂಗದವರೂ ಶಾಸನಾಂಗದವರೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆದರ್ಶದ ಹುರು ಪಿನಲ್ಲೋ ರಾಜಕಾರಣದ ತುರುಸಿನಲ್ಲೋ ಕೇವಲ ಅಧಿಕಾರದ ದರ್ಪ ದಿಂದಲೋ ಎಸಗಿದ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಬಂಧನ, ವಾಕ್‌ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಅಪಹಾರ, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಭಂಗ ಇವುಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಕೆಲ ವೇಳೆ ಹೈಕೋರ್ಟು, ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟುಗಳು ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳದೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅತಿರೇಕ ಮಹತ್ವಕೊಟ್ಟು ಸಾಮಾಜಿಕ

ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿವೆ ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ನ್ಯಾಯದಾನದಲ್ಲಿ “ಧಾರಣ” ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಸರಿಯಾಗಿ ಯೋಚಿಸದೆ ಅವಸರದಿಂದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲು ತಿಂದಿವೆ. ಅನೇಕ ಸಾವಿರ ರಿಟ್ ಆರ್ಟಿಕಲ್‌ಗಳು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮುಂದೆ ಬಂದದ್ದು ಇಂಥ ಅವಸರದ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ಈ ವರೆಗಂತೂ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರ ವಂತರೂ (ಕೆಲ ಸಿಟ್ಟಿನ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಕಿಡಿನುಡಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ) ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗೌರವ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷ ವಿ. ವಿ. ಗಿರಿಯವರು ತಮ್ಮ ಚುನಾವಣೆ ಪ್ರಕರಣ ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ ಸ್ವತಃ ಹಾಜರಾಗಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಹೇಳಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧೈಯ ಸಾಧಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಮತದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಅಮೇರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಫ್ರಾಂಕ್ಲಿನ್ ರೂಜವೆಲ್ಟರು ಅನುಸರಿಸಿದ ವಿಧಾನವನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರವೂ ಮುಂದೆ ಅನುಸರಿಸಬಹುದು. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ನಿವೃತ್ತರಾದಂತೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧೈಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಪರರಾದವರನ್ನೇ ಅವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದೇ ಈ ವಿಧಾನ. ಇದು ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ನಿರಂಕುಶತೆಯ ದಾರಿಗೆ ಎಳೆಯುವ ಸಂಭವ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಭಾರತೀಯ ಮೇಲ್ವರ್ಗಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಮಾಜಿಕಾರ್ಥಿಕ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಲಿಯುವವು, ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಗುವವು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

೪. ಪಕ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ಧೈಯಗಳು

ಆಧುನಿಕ ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪಿನ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರತ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ರಾಜಕಾರಣದ ಕಾರ್ಯಚರಣೆಗೆ ಪಕ್ಷಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟುಗಳ ತಾಯಿ ಎನಿಸಿದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪಕ್ಷಗಳ ಉದಯ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದಷ್ಟು ಹಳೆಯದಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮಬಲವಾದ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷರಾಜಕಾರಣ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಸಾಗಬಲ್ಲದು. ಅಮೇರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದ್ವೀಪಗಳು ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಇರುವ ಸುದೈವಿಗಳು. ಇಂಥ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ದಾರನಿಗೆ ತನ್ನ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ಷಗಳು ಅವನನ್ನು ತೀರ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡುಮಾಡುವವು. ಒಂದೇ ಪ್ರಬಲ ಪಕ್ಷವಿದ್ದು ಉಳಿದ ಪಕ್ಷಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಂಭವ ತೀರ ದೂರವಾಗಿದ್ದರೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಅಷ್ಟು ಫಲದಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರ ಪಕ್ಷಗಳು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಅಂದೋಲನದ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯುವವು. ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ಷಗಳಿದ್ದು ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಅಸ್ಥಿರವೂ ಅಪರಿಣಾಮಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ರೋಗದಿಂದ ಬಳಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿರತೆಯುಳ್ಳ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯೇ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಾಗ, ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ದುಡಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಧುನಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ

ನಾನಾತರಹದ ರಾಜಕೀಯ-ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹಾಗೂ ಹಿತಸಂಬಂಧ ಗಳುಳ್ಳ (ಮತ್ತು ಇಲ್ಲದ) ಜನರು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ವರಿಷ್ಠನಾಯಕ ರಲ್ಲೇ ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ತುಂಬಾ “ಬಲ” ಗುಂಪಿನವರಾಗಿದ್ದರೆ, ಜವಾಹರಲಾಲರು “ಎಡ”ದ ಒಲವುಳ್ಳ ನಡುಗುಂಪಿನವರಾಗಿದ್ದರು; ಜಯಪ್ರಕಾಶರು (ಆಗ) ಬಹಳ ಎಡಕ್ಕೆ ಸಮಾಜವಾದಿಯಾಗಿದ್ದರು. ತೀರ ಎಡದವರಾದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಕೂಡ ಸಮಾಜವಾದಿ ಗುಂಪಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನೊಳಗೆ (ತಮ್ಮದೇ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ) ಸೇರಿ ಕೊಂಡದ್ದೂ ಉಂಟು. ಹಿಂದೂತ್ವದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾದರೂ ಮುಸ್ಲಿಂತ್ವದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಮರಣಕ್ಕೆ ಕೆಲ ಕಾಲ ಮೊದಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಪಕ್ಷಾತೀತವಾಗಿ ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸೇವಾಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತೇನೋ. ಆದರೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಬೆನ್ನೇರಿ ತಾವು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಾಯಕರು ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಪ್ರತಿಮ ಜನವಿಶ್ವಾಸವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೈರ್ಯರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಅದು ವಿಸರ್ಜನೆ ಹೊಂದಿದರೆ ಉಂಟಾಗುವ ರಾಜಕೀಯ ಶೂನ್ಯವನ್ನು ತುಂಬುವಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆಯಬಹುದಿತ್ತೆಂದು ಆಶಿಸಲು ಇಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ಬಲಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಜವಾಹರಲಾಲರು ಎಡಪಕ್ಷಕ್ಕೂ, ನಾಯಕರಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಕನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಮತ್ತು ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷಗಳಂತೆ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿದ್ದ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಚಂಡರು ಈಗ ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಸೆಣಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಜನತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಏಕೆ ವಿಸರ್ಜನೆ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗಲಾರದು.

ಆದರೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಗಳು ಉದಯಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದವರು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮನಸು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅಖಿಲಭಾರತ ಪಕ್ಷಗಳೆನಿಸುವ ಎಂಟು ಪಕ್ಷಗಳು ಇಂದು ರಂಗದಲ್ಲಿವೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪಕ್ಷಗಳೂ ಇವೆ. ಕೆಲವು ಚುನಾವಣೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಆ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ

ತನ್ನನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ೧೯೬೯ರಲ್ಲಿ ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗುವವರೆಗೂ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿತು. ೧೯೬೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳುವವರೆಗೂ ಅದು ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿತು. ಯಾವುದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷ ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದರೆ ಅದು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನುಭವದ ಮಾತು. ಆಶ್ವಾಸನೆಗೂ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸಾಧನೆಗೂ ನಡುವಣ ಗರ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಆತ್ಮಸಂತುಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮುಂದಾಳ್ತನದಲ್ಲಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧ ಸಮಾಜವಾದಿ ಎನ್ನಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಅತ್ತ ಒಲವುಳ್ಳ ಜಾತ್ಯತೀತ ಸಂವಿಧಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು. ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ನೆಹರೂ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಬಡವರ, ಶೋಷಿತರ ಕೈವಾರಿಯಾಗುವ ಭರವಸೆ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೩೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳ ನಂತರ ತಾನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೆಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜಮೀನುದಾರರ ಮತ್ತು ಸಾಹುಕಾರರ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಬಡ ರೈತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ತಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಕಡೆಗಿರುವ ತನ್ನ ಒಲವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರವಂತೂ ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಂಘಟನಾಸ್ವರೂಪ ಮಾತ್ರ ಈ ಆದರ್ಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಬದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ, ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳ ಕಿಚಡಿಯಾಗಿಯೆ ಉಳಿದಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳಗಾರರು ಅದಕ್ಕೆ ದಾನ ಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರದ ಸಲುವಾಗಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಮಾಜವಾದಿ ಧ್ಯೇಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ವಿಲ್ಲದವರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು; ಮತ್ತು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಧ್ಯೇಯ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಕೊಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತರಹದ ಸೋಸುವಿಕೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಲು ಖೋಟೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ನಿಹಿತ ಸ್ವಾರ್ಥ ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತರಬಹುದಾದ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಹಿತ ಸಾಧನೆಯ ಕಾನೂನುಗಳು ಬಂದಾಗ ಒಳಗಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ವಿಲಂಬ ತರುವುದಾಯಿತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿರೋಧ ಸಫಲವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯಚರಣೆಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಲು ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಆಡಳಿತಗಾರರೇ ಉಪಕರಣಗಳಾದರು. ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಅವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ರಕ್ಷೆ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾನೂನಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದ ಸಮಾಜದೋಹಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೂಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಹೂಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳು ರಹಸ್ಯಮಯವಾಗಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಸಂಕೇತ ಪಡೆದ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಾವೂ ಎಣ್ಣೆ ಸಿಕ್ಕಿದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಜನ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕರಾಚಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ೫೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಈ ಬಡ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸರಳ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅದರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮರೆಯುತ್ತಾ ಸರಕಾರಿ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಆಡಂಬರ ಜೀವನ ಮಾಡಿದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಹಸ್ಯಪೂರ್ವವಾಗಿ ಲಕ್ಷಾಂತರದ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ಉದಾ

ಹರಣೆಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಜವಾಹರಲಾಲರ ಸಮಾಜವಾದಿ ಆದರ್ಶಗಳು ಈ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯವಾಗಿದ್ದವು, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಹೊರಟ ತಮ್ಮವರನ್ನು ಈ ಜಾರುವ ದಾರಿಯಿಂದ ಹಿಂದೆಳೆದು, ಆದರ್ಶದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನೆಹರು ಏಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸೋಜಿಗದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರೂ ಅವುಗಳ ಆಚರಣೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ವಿವಿಧ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಅವರು ಮಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜವಾಹರಲಾಲರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಮಗಿರುವ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಬಲದಿಂದ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಘಟನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಷಯ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ಬಿಗಿಯಾದ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಅವರು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಮರಣಾನಂತರ ಶಿಸ್ತು ಇಳಿಮುಖವಾಯಿತು. ಜವಾಹರಲಾಲರ ಮುಂದೆ ಅವರ ಕೆಲವು “ಮೋಹದ ಸಮಾಜವಾದಿ ಹುಚ್ಚು”ಗಳಿಗೆ ಸೈಗುಟ್ಟಿ “ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪುಠಾರಿ”ಗಳು ಆಮೇಲೆ ತಮ್ಮಿಷ್ಟದಂತೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜವಾದವೆಂಬುದು ಕೇವಲ “ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ” ಮಂಕುಬೂದಿ ಆಗಿತ್ತು.

ಅಧಿಕಾರದ ಬಿರುದುಬಾವಲಿ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಶಾಸಕರೂ (ಸಂಸತ್ತು, ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಸದಸ್ಯರು) ಮೆರೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಜನರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗುವುದರೊಡನೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಉಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರ ವೆಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿ, ಶಾಸಕರ ಕೈಲಿರುವುದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗಿರಲಿ, ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಶಾಸಕರಾಗಲು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಣಕಾಸನ್ನು ಹಂಚುವ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಲು ಪರದಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಮಂತ್ರಿ-ಶಾಸಕರ ಏರುತ್ತಿರುವ ದರ್ಪ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಘಟನಾಂಗದ ಪ್ರಭಾವದ ಇಳಿಗಾಲ ಇವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ತ್ವೇಷಗಳು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ೧೯೪೬ರ ಕೊನೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಜೆ. ಬಿ. ಕೃಪಲಾನಿಯವರು ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಗೌರವವಾಗಲಿ ಅಧಿಕಾರವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಕೆಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಲಿ ಅವರನ್ನು ಗಣ್ಯಕ್ಕೇ ತರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಅವರೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಗೆಹರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಸಂಘಟನಾಶಾಖೆಗೂ ಶಾಸಕ ಶಾಖೆಗೂ ಇದ್ದ ತಿಕ್ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಹೆಸರಾಂತ ಯಾವ ನಾಯಕನೂ ಆ. ಭಾ. ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಏನೂ ಆಸಕ್ತಿಪಡದ ಕಾಲವೊಂದು ಬಂತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೀಳುವ ಮತಪ್ರಮಾಣ ಕುಗ್ಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಂತೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಜನಸಂಪರ್ಕ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ನಾಯಕರೇ ಅಗತ್ಯವೆಂದೂ ಅನಿಸಿತ್ತು. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ೧೯೬೩ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜೀನಾಮೆಕೊಟ್ಟು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಂಘಟನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ “ಕಾಮರಾಜ ಯೋಜನೆ” ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು. ಆದರೆ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಲು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆರಿಸಿದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪೈಕಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಕಾಮರಾಜರ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರೂ ಸಂಘಟನಾಕಾರ್ಯದ ಹತ್ತಿರವೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಸಂಘಟನೆ ನೆನೆಗುದಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಕೆಲ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದ ಗೋವಿಂದ ವಲ್ಲಭಪಂತ (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ), ಡಾ. ಬಿ. ಸಿ. ರಾಯ್ (ಬಂಗಾಲ) ಇಂಥ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಗಿ ಗತಿಸಿ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಪರದಾಟ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅವನತಿಗೆ ವೇಗೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ೧೯೬೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೪೦.೭೩ ಮತಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಳಿಸಿತು. ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಶಕ್ತಿ ತುಂಬಾ ಇಳಿಯಿತು. ಏಳು ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ

ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಹುಮತ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

೧೯೬೯ ರಲ್ಲಿ “ಸಿಂಡಿಕೇಟ್” ಗುಂಪು ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಹತ್ತಿರ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೇರವಾದ ಸೇನಾಟ ಕ್ಷಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದರೂ ಸಂಘಟನಾ ವಿಭಾಗದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಕೊನೆಯ ಯತ್ನ ಆದಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸಾಹಸದಿಂದಲೂ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಸಂಘಟನಾ ವಿಭಾಗದ ಈ ಕೇಣಕಾಟವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಗೆದ್ದು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ತನ್ನ ಸಮಾಜವಾದಿ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ತಪ್ಪಿದ್ದರ ಹೊಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಈ “ಪ್ರತಿಗಾಮಿ” ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ, ತಾವು ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬಣಕ್ಕೆ ಹೊಸತಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಆದರೂ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಗೆಹರಿದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಸಂಘಟನಾ ವಿಭಾಗದ ಸ್ಥಾನವೇನು ? ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಉಮೇದ್ವಾರರನ್ನಾರಿ ಸುವುದರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ (ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳ) ಮಾತೇ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಬೇಕೆಂದರೆ ಸಂಘಟನಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವವರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಣೆಯೇನು ? ತಮ್ಮನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉಮೇದ್ವಾರರಿ ಗಾಗಿ ಮತಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದು, ಸರ್ಕಾರದ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ತಪ್ಪು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಲು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಅವರ ಕಾರ್ಯವೇ ? ಶ್ರೀಮತಿ ಗಾಂಧಿಯವರು ಇಂದು ತಮ್ಮ ಅಪ್ರತಿ ಭಟಿತ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿದ್ದು ಗೋಣಗಾಟಗಳನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಬಹುದು. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹುಡುಕಬೇಕಾದೀತು. ಮೊನ್ನಿನ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಪಕ್ಷದ ಉಮೇದ್ವಾರರ ವಿರುದ್ಧ ಅವರ ಪಕ್ಷದ ಅತ್ಯಪ್ತ ಕಾರ್ಯ ಕರ್ತರು ಕೆಲವೆಡೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಅನಿಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ.

ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಮುಂದಾಳ್ತನದಲ್ಲಿ ಆಳುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು

ಒಂದು ತರಹದ ತಾಜಾತನವನ್ನು ಮಿಂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಈ ವರ್ಷದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರ (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲ, ಕೇರಳ) ಮತ್ತು ಜಾತೀಯವಾದಿಗಳ (ಪಂಜಾಬ್) ಸತ್ತೆಯಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಯಶಸ್ಸು ಪಡೆದು ಪೂರ್ತಿ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಆಡಳಿತ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿದೆ. ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರ ನಿಂದಕರೂ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ತಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ೨೨ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ಜನರ ಆಶೋತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಳೆಯಲು ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಸಮರ್ಥರಾದದ್ದು ಅವರ ಗೆಲವಿಗೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ “ಇಂದಿರಾ ಗಾಳಿ”. ಅವರ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಜನ ಮರುಳಾಗಿದ್ದಾರೆಂದಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ, ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರು ಅವರಂತೆ ಮಹಾ ಜನಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ನಾಳೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಶೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಲು ಅವರು ಸಮರ್ಥ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಹೊಸ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಕೂಡ ಹಳೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅನೇಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ; ಅದರ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಹಿತ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈಗಾಗಲೇ ಒಂದೆರಡು ಮುಖ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಅವರನ್ನು ಒಳಗಿಂದ ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗೋದಿ ಬೆಲೆ ಇಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ರಾಜ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳ ವಿರೋಧದಿಂದಾಗಿ ವಿಫಲ ರಾದರು). ಭಾರಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರರು ಆಳುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಚುನಾವಣಾ ನಿಧಿಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಮಾಜವಾದ ತರುವು ದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ.

೨೫ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಥಾವೆ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದಾದರೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿಯೂ ದೇಶವನ್ನು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವುದು. ಅದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಮೂಲ ಭೂತ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ತಳವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಾಡನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಅದರ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಅಂತರವಿರುವುದು

ನಿಜ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಮಾಜವಾದಿ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಬಡವರು ಹೆಚ್ಚು ಬಡವರಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀಮಂತರು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡ ಸೋಲು. ಜಾತ್ಯತೀತ ಪಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಹಿಂದೂ ಜನರೊಳಗಿನ ಒಳಜಾತಿಗಳ ಭಾವನೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಹೊರಗೆ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ವೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ತನ್ನ ಸಂಕುಚಿತ ಪಕ್ಷ ಸ್ವಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದು ಹಿಂಜರಿದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಅದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನೊಡನೆಯೂ (ಉದಾ. ಕೇರಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ) ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದುಗಳೊಳಗೂ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕ ಮತೀಯರಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತೀಯ-ಮತ್ತು-ಪ್ರತಿಜಾತೀಯ ಭಾವನೆಗಳು ಬಲಗೊಂಡು ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಹಿತವಾಗಿದೆ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅದು ಪೂರ್ತಿ ವಿಫಲವಾಗಿದೆ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಏಕೈಕವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿಯೂ ಏಕಪಕ್ಷೀಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪ್ರಲೋಭನವನ್ನು ತೋರಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅದರ ನಾಯಕರ ಸಾಧನೆಯೇ ಸೈ. ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಏಶಿಯನ್ ಆಫ್ರಿಕನ್ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಲೋಭನವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ದೇಶಗಳು ತೀರ ವಿರಳ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸೋಲಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವೆಂದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗುವೆ. ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ವಿಧಾನಗಳು ರೂಢವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ನೆರವಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜವಾದಿಗಳು

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತಾವ ಪಕ್ಷವೂ ಕೆಲ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಅಧಿಕಾರ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ. ಡಾ. ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಅಂಥವರು "ಏಳು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಅಧಿಕಾರಸಂಪಾದನೆ"ಯೆಂಬ ಗುಡುಗಿನೊಡನೆ ಪಕ್ಷ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಅದಾವುದೂ ಸಫಲವಾಗುವ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಸುಸ್ವಸ್ಥ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ನೆರವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪ ಬಂದಾಗ ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ಆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನದಲ್ಲ ಎಂದು ಖಡಾ

ಖಂಡಿತ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆದುಬರಬಹುದಾದ ಎರಡೇ ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ. ಒಂದು, ಆರ್ಥಿಕ ಧೈಯಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ; ಇನ್ನೊಂದು ಮತೀಯತೆ ಅಥವಾ ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ.

ಒಡವರ ಬಾಹುಳ್ಯವುಳ್ಳ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಧೈಯದ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಮಾಜವಾದದ ಮಂತ್ರವೊಂದೇ ತಾರಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ತಾನೇ ಸಮಾಜವಾದಿಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇತರ ಪಕ್ಷಗಳು ಸಮಾಜವಾದಿ ಧೈಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಸಮಾಜವಾದದ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಪಕ್ಷಗಳ ದೂರು ಇದು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನದು ಠಕ್ಕು ಸಮಾಜವಾದ; ತಮ್ಮದೇ ನಿಜ ಸಮಾಜವಾದ ಎಂಬ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿ ನಮ್ಮ ನಿರಕ್ಷರಿ ಮತದಾರನಿಗಿಲ್ಲ ?

೧೯೩೪ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿ ಗುಂಪೊಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣರು ಅದರ ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಹಸಗಳು ಅವರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಅವರು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೆ ನೆಹರೂ ಅವರಿಗೊಬ್ಬ "ಪ್ರತಿನಾಯಕ" ನಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀವಾದವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಗಿತಲೂ ಗಾಂಧೀವಾದಿಯಾಗಿ ನೇರ ರಾಜಕಾರಣದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿಬಿಟ್ಟನು.

೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಸಮಾಜವಾದಿ ಗುಂಪು ಹೊರಬಿದ್ದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ನಾಯಕ ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯದ್ದು ಅದರ ದುರ್ಬಲವ. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಈ ಪಕ್ಷ ಒಡೆದು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತುಂಡುಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿ ಪುನಃ ಒಡೆದು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದಷ್ಟು ಸಮಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾದ ಒಮ್ಮತ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷವೊದಲು ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ,

ಸಮಾಜವಾದದ ಛಾಯೆಯಷ್ಟೇ ಇದ್ದ, ಕೃಷಕ-ಮಜದೂರ-ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷ ದೊಡನೆ ಸೇರಿ “ ಪ್ರಜಾ ಸಮಾಜವಾದಿ ” ಪಕ್ಷವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷಕನಿಯವರು ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಅದು ಲೋಕಸಭಾ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೧೦ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮತ ಪಡೆಯಿತಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಅಶೋಕ ಮೆಹತಾ ಮೊದಲಾದವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸಮಾಜವಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರು; ಇತರರು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರು. ಜಯ ಪ್ರಕಾಶರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ೧೯೫೫ರಲ್ಲೇ ಸಿಡಿದುಹೋಗಿ “ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮಾಜವಾದಿ” ಪಕ್ಷವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಅವರು ಧೂರ್ತ ತನದಿಂದ ಅಶೋಕ ಮೆಹತಾರಿಗೆ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರ. ಸ. ವಾದಲ್ಲಿ ಛಿದ್ರ ತಂದರು; ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವಾ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಟ್ಟಂ ತನ್ನು ಪಿಳ್ಳೆಯವರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಪದವಿ ಕೊಟ್ಟು ಪಕ್ಷ ಬಿಡಿಸಿದರು. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವಾ ಪಕ್ಷ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಪರ ಮತ ಕೊಡತೊಡಗಿತು. ೧೯೬೭ ರೊಳಗೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ತೀರ ಕುಗ್ಗಿತ್ತು.

ಲೋಹಿಯಾರ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷ ಮಾತ್ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ತೀವ್ರ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿತು. ಲೋಹಿಯಾರ ಚಿಂತನಶಕ್ತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ಅತಿ ಭಾವನಾಪರ ನಾಟಕೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಆಚರಣೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಆಂದೋಲನಗಳ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತಿತ್ತು. (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ನಂತರ ಹಲ ಬಾರಿ ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡ ಅವರೂಪ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು). ಸಂಸವಾಪಕ್ಷ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಪ್ರಭಾವ ಹೊಂದಿದ್ದು ೧೯೬೭ರ ಮತ್ತು ೧೯೬೯ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಬಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ ಸಂಯುಕ್ತ ವಿಧಾಯಕ ದಲ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವಾ ಮತ್ತು ಸಂಸವಾ ಪಕ್ಷಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರೂ ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದೆ ಹೋದವು. ಸಂಸವಾಪಕ್ಷದ ಅನೇಕರು ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೭೧ ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆ

ಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದಿತು. ೧೯೭೧ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ಪುನಃ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷ ಎನಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ೧೯೭೨ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಾವೇಶದಿಂದಲೂ ಫಲವಾಗದೆ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಶಕ್ತಿ ಹಿಂದಿನ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಳಿದಿದೆ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಮಾಜವಾದ ವಾಸ್ತವಿಕದಲ್ಲಿ ತದ್ವಿರುದ್ಧ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರುವಾಗ ಸಮಾಜವಾದಿ ಒಲವಿನ ಗುಂಪುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿ ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷವೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯ, ನಿರಂತರವಾದ ಜನಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ಸಹನಾಶೀಲವಾದ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರತೆ ಅಗತ್ಯ. ಸಮಾಜವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನ ಕಾಲ ದುಡಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳು ಹಾಗೆ ಕಾಯಲು ಸಿದ್ಧ ರಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದೆಂದರೆ ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಬೆನ್ನೆಲುವಾಗಿರಬೇಕಾದ್ದು ನಗರಗಳ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗದ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕವರ್ಗ. ಈ ವರ್ಗ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತೀರ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿದೆ. ಇದ್ದ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳು ಬಲವಾದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಗರವಾಸಿ ಬೌದ್ಧಿಕರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಆದರೆ ನಾಯಕರಿಗೆ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಸಮಾಜವಾದ ನಿಷ್ಠವಾದ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷವೂ ಒಡಕಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಕ್ರಾಂತಿಮೂಲಕ ಸತ್ತಾಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ. ಅವರ ತೊಂದರೆಯೆಂದರೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಅಭಾವವಾಗಲಿ ನಾಯಕತ್ವದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಯಜಮಾನರು ದೇಶದ ಹೊರಗಿರುವುದೇ ಅವರ ಕಷ್ಟ. ರಶಿಯಾ ವೊಂದೇ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ದೇಶವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸುಖದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಶಿಯದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಇದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ಯುದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಆತಂಕ ಮಾಡುವ ನೀತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಹಿಟ್ಲರನು ರಶಿಯದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅದೇ ಯುದ್ಧ ಜನತಾಯುದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡುಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ

ಬ್ರಿಟಿಶರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದರು. ಆಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳವಳಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ದೇಶದ ಭಾವನೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯರಾದರು. ೧೯೪೭ ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಇಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಆಡಳಿತ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೊದಲೇ ರೈತ-ಕೂಲಿ ಕಾರ ಕ್ರಾಂತಿಯೆಂಬ ಸಬೇಕೆಂಬ ಬಿ. ಟಿ. ರಣದಿವೆಯವರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಕಾರ ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಬಂಡಾಯದ ಸಂಚನ್ನು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಜನಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದೆ ಮದ್ರಾಸ್, ಪಂಜಾಬ್, ಬಂಗಾಲ ಮೊದಲಾದೆಡೆ ಬಂಡಾಯದ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತುವುದರಲ್ಲೇ ನಂದಿಹೋಯಿತು. ನಿಜಾಮರ ಹುಚ್ಚು ಟದಿಂದ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ತೆಲಂಗಾಣದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆತು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾಚಾರವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ ಪೋಲೀಸ್ ಕ್ರಮದ ನಂತರ ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಮೆಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು. ಭಾರತ ರಶಿಯ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ ನೆಹರೂ ಸರಕಾರ ಕರೆನ್ ಸ್ಕಿ ಸರಕಾರವಲ್ಲವೆಂದೂ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೂ ರಶಿಯಕ್ಕೂ ಶೀತಲ ಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಶೀತಲ ಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜವಾಹರಲಾಲರು ರಶಿಯ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಚೀನದೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಬೆಳೆಸಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರನ್ನು ನಿರುಪಾಯರಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ರಶಿಯಕ್ಕೂ ಚೀನಕ್ಕೂ ಮನಸ್ತಾಪವಾದ ನಂತರ ಇಲ್ಲಿನ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಣವಾಗಿ ಮಾಸ್ಕೋಮುಖಿ ನೋಡುವ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಾರ್ಟಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ (ಸಿಪಿಐ) ಮತ್ತು ಪೇಕಿಂಗ್ ಮುಖಿ ನೋಡುವ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಾರ್ಟಿ ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟ್ (ಸಿಪಿಎಂ) ಎಂದಾದವು. ಈಗ ಸಿಪಿಐ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ೧೯೬೨ರ ಚೀನಿ ಆಕ್ರಮಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಪಿಎಂ ಚೀನದ ಪಕ್ಷಕಟ್ಟಿ ದೇಶದ್ರೋಹದ ಆರೋಪಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು. ಅದರದೇ ಒಂದು ಅತಿರೇಕವಾದಿ ಕವಲಾದ ನಕ್ಸಲೀಯ ಗುಂಪು ಮಾವೋ ಕ್ರಾಂತಿ ವಿಧಾನವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಭೂಪ್ರಶ್ನೆ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವ ಬಂಗಾಲ, ಕೇರಳಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಿಂಸಾ ಕ್ರಾಂತಿಯೆಂಬ ಸಲುವು ಯತ್ನಿಸಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಸದ್ಯಕ್ಕಂತೂ ನಕ್ಸಲೀಯರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಗಿದೆ. ಅವರ

ಮುಖ್ಯ ನಾಯಕರು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಮೂಹಿಕ ಬೆಂಬಲವಿರುವುದು ಪಶ್ಚಿಮಬಂಗಾಲ, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಕೇರಳದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಎಡ ಗುಂಪುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದವು. ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕ್ರಾಂತಿ ಎಬ್ಬಿಸಲು ಅದನ್ನು ಸಂದರ್ಭವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಜ್ಯೋತಿಬಸು ಗೃಹಮಂತ್ರಿಯಾದ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಭೂಮಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟೇತರರ ನಿತ್ಯ ಕೊಲೆಯ ರಂಗಭೂಮಿಗಳಾದವು. ಕಾರಖಾನೆಗಳು ಘೇರಾವೊ ಮತ್ತು ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತ ಮುಷ್ಕರಗಳ ಗೂಡುಗಳಾದವು. ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೇ ಕೆಳಗಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ವರ್ಷದ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟ್ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಅವರ ಶಕ್ತಿ ೧೧೩ರಿಂದ ೧೪ಕ್ಕಿಳಿದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಸಂಪುಟ ಬಂದಿದೆ. ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಕೇರಳದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟರನ್ನು ಧೂರ್ತತನದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೬೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ೧೩೩ರಲ್ಲಿ ೫೨ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮಂತ್ರಿಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷ, ೧೯೭೦ರ ಮರುಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಬಲ ಪಕ್ಷಗಳು

ಸಮಾಜವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಘ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷ ಹೆಸರಿಸತಕ್ಕವು. ಜನಸಂಘದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಮತಭೇದದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಡಾ. ಶಾಮಪ್ರಸಾದ ಮುಖರ್ಜಿಯವರು. ಅವರು ದೂರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಗೌರವಪಾತ್ರರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಜನಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಯಾಯಿತು. ಅದಾದ ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮುಖರ್ಜಿಯವರು ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಿರದಿದ್ದರೆ ಜನಸಂಘ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಬಲವಾದ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬಹುದಿತ್ತೇನೋ. ಜನಸಂಘಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಬಹುದಾದ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿ ಇಲ್ಲ. ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಗೆ ಅದು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು. ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಉತ್ಸಾಹ ಕಡು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು “ಭಾರತೀಯ”ತ್ವದ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ. ಜನಸಂಘದ ಸದಸ್ಯತ್ವ ಸಕಲ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅದರ ಕಣ್ಣು ಅತಿಯಾಗಿ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಾತೀಯವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ಕೊಡುವುದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಕಹಿ ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಉತ್ತರದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ಜನಸಂಘಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಬೆಂಬಲವಿರುವುದು. ಅದರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ನಂತರ ಚುನಾವಣೆಯಿಂದ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಅದರ ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದು ೧೯೬೭ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಂತರ ಎರಡನೆಯದಾಗಿ (೯.೪೧%) ಸ್ಥಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ (೩೫) ನಿಂತಿತು. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೪೨೫ರಲ್ಲಿ ೭೮, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೨೯೬ರಲ್ಲಿ ೭೮ ಸ್ಥಳಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಲಭಿಸಿದವು. ದಿಲ್ಲಿ ನಗರ ಆಡಳಿತ ಪೂರ್ಣ ಅದರ ವಶವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕಠಿಣ ಶಿಸ್ತಿನದೆಂದು ನಂಬಲಾದ ಈ ಪಕ್ಷವೂ ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಗುಂದಿತು. ಕಳೆದ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ತೀರ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದಿತು. ೧೯೭೨ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೨೫ ಮತ್ತು ೪೮ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಡೆ ಅದು ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ಪಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ದೌರ್ಬಲ್ಯ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷವೊಂದೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚುಮರೆ ಇಲ್ಲದ ಬಂಡವಳಿಗಾರ ಪಕ್ಷಪಾತಿ ಪಕ್ಷ. ಅದರ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿಯವರು ಹಿಂದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮದ್ರಾಸ್ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಗವರ್ನರ್ ಜನ

ಠಲ್ಲರೂ ನೆಹರೂ ಸಂಘಟದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವರು. ಅದರ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿಯಾಗಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜವಾದದ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿದ ಬೌದ್ಧಿಕರಾದ ಎಂ. ಆರ್. ಮಸಾನಿ, ಅಂಧ್ರದ ಅನುಕೂಲಸ್ಥ ರೈತ ಮುಂದಾಳಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಎನ್. ಜಿ. ರಂಗಾ, ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಪನ್ನೂ ಅದಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ನಿಜವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಆತಂಕ ವಾದದ್ದೇ ಸಮಾಜವಾದ; ಸಮಾಜವಾದದ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ತಂದರೆ ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸ್ವತಂತ್ರದ ಧ್ಯೇಯ. ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಜನತಾ ಸಂಘಟನೆ ಇಲ್ಲ. ೧೯೬೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೪೪ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದರೂ ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಎಂಟಕ್ಕಿಳಿದವು. ೧೯೬೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳ ಗಾರರ ಕೇಂದ್ರಗಳೆನಿಸಿದ ಓರಿಸ್ಸಾ, ಗುಜರಾತ, ರಾಜಸ್ಥಾನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ತುಂಬಾ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಜನಸಂಘದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬೇರುಗಳನ್ನೇ ಅಲುಗಿಸುವಂತೆ (ಓರಿಸ್ಸಾದಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ತಾನೆ ಅದು ಪಾಲುಗಾರನಾಗಿದ್ದ ಸರಕಾರ ಉರುಳಿತು) ತೋರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರದ ಗಣಿತಕ್ಕೆ ಅದು ತಲೆವಾಗಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಪಕ್ಷಾಂತರ ಅದನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿತು. ಈ ವರ್ಷದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ತೀರ ತಗ್ಗಿದೆ.

ಇನ್ನುಳಿದವು ಜಾತೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪಕ್ಷಗಳು. ಜಾತೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗನ್ನು ಮೊದಲು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದೊಡನೆ ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಮುಂದಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಕಾಲ ಅದು ಕಂಗಾಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ವಿಭಜನೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರದ ಭೀಕರ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಏನೂ ಪಾಠ ಕಲಿತಂತಿಲ್ಲ. ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗಾಗುವ “ಅನ್ಯಾಯ” ಗಳು, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನಗಳ ಕಾದಿರಿಸುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಅದರ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಭಾರತ ವಿರೋಧಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹಿಂಜರಿದಿದೆ. ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಅದು ಚುನಾವಣಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಪಕ್ಷ

ವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಕೇರಳ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೀಗು ಜಾತೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಚಿತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮುಂದೂಡಿದ್ದು ಅದರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಕೂಡ ತನ್ನ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಲಿತಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರುಳ್ಳ ಮಲ್ಲಾಪುರಂ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅದರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಇತರ (ಸಮಾಜವಾದಿ, ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್) ಪಕ್ಷಗಳು ಮಣಿದದ್ದು ಕೂಡ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಚುನಾವಣಾ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಅಂಕಿಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೀಗಿನ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆಯುವುದು ತಪ್ಪಾದೀತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತೀಯ ಪಕ್ಷವೆಂದರೆ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸೀಖರ ಅಕಾಲಿ ದಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ಸೀಖ್ ಧರ್ಮಗುರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದ ಈ ಪಕ್ಷ ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನೊಡನೆ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿರೋಧಿ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿತ್ತು. ಪಂಜಾಬ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಒಡೆದು ಸೀಖಪ್ರಧಾನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತರಲು ಅದರ ಚಳವಳಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇತರ ಪಕ್ಷಗಳಂತೆ ಅದೂ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಒಡಕುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಎರಡು ಬಣಗಳಾದರೂ ಇವೆ. ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಿನ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರ ರಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಅದು ೧೯೭೨ರ ರಾಜ್ಯಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಒರಿಸ್ಸಾದಲ್ಲಿನ ಉತ್ಕಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ದಂಥ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಗಳು ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವು ಕೇವಲ ಮುಂದಾಳ್ತನದ ಜಗಳದಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೇರಾದವರ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿವೆ. ಮಂದ್ರಾಸಿನ ದ್ರಾವಿಡ ಮುನ್ನೆಟ್ಟ ಕಳಗದ ಪ್ರಭಾವ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕಾಮರಾಜರಂಥ ಅತಿರಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಸಂಘಟನಾಬಲವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೆದ್ದ ಪಕ್ಷ ಅದಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾವ ಪಕ್ಷದ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಅದು ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಲು ಶಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರದ ಆರ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದ್ರಾವಿಡದೇಶ ಹಾಗೂ

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈ ಪಕ್ಷ ಹಿಂದೀ ವಿರೋಧ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಿರೋಧ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾರ್ವಭೌಮ ದ್ರಾವಿಡ ನಾಡಿನ ಅದರ ಮೂಲ ಗುರಿಯನ್ನು ಅದು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿತ್ತು; ಈಗ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗನ್ನು ಅದರ ನಾಯಕರಾದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಕರುಣಾನಿಧಿ ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕೇಂದ್ರದ ಏರುತ್ತಿರುವ ಅಧಿಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಕೂಗಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಕಳಗ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿನ ಆಂತರಿಕ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ ಅದರ ಸರ್ಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಅತ್ಯಪ್ರಿಯನ್ನೂ ಈ ಕೂಗಿನಿಂದ ಮರೆಮಾಚಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದು ಇನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾವಾದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಮಾಡುವಾಗ ಅನೇಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ, ಈ ದೇಶದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಕೆಲ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಉದಯಿಸುತ್ತವೆ. ಸೇಕಡಾ ೮೫ ರಷ್ಟಿರುವ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜಾತಿಭೇದ ಉಚ್ಚನೀಚಗಳೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಬಡತನದಿಂದ ದೃವಿಸಿದ ತೀವ್ರ ವರ್ಗಭೇದಗಳೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ತೀರ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ವರ್ಗಹಿತಗಳು ಜಾತಿಹಿತಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದರಿಂದ ಜಾತ್ಯತೀತತೆ, ಸಮಾಜವಾದಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ನಿಜವಾದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸಮಾಜವಾದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಕೂಡ ಜಾತಿಹಿತಗಳಿಗೆ ಅಡಿಯಾಳಾಗಬೇಕಾಗುವವು. ಭಾರತೀಯ, ಅಂದರೆ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಜನಸಂಘದಂಥ ಪಕ್ಷಗಳ ಯತ್ನವೂ ಸಫಲವಾಗಿಲ್ಲ; ಸೇಕಡಾ ೨೦ಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಹರಿಜನ ಗಿರಿಜನರು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಸೇಕಡಾ ೧೫ ರಷ್ಟಿರುವ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತರಂತೂ ಈ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು "ಭಾರ

ತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ"ವಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾಕರಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಜನ ರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಭಯವನ್ನು ಚಾಣಾಕ್ಷತನದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿ ಕೊಂಡು ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರು.

ಇದಕ್ಕೂ ಮೂಲಭೂತ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಂಘಟನೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ದೌರ್ಬಲ್ಯ. ಪಕ್ಷಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಬಡವರ, ದುರ್ಬಲ ಜಾತಿಗಳ ಬೆಂಬಲ ದೊರಕಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸ ಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪಕ್ಷದ ಮಹಾಮಹಾ ನಾಯಕರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಹೆಚ್ಚಿನವರಿಗೆ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರು ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಪಕ್ಷಗಳೂ ನಿರ್ಲಜ್ಜವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ವಿಶ್ವಾಸಗಳ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಆಮಿಷ ತೋರಿಸಿದರೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಧೈಯಗಳಿರುವ ಒಂದು ಪಕ್ಷದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡಲು ಅವರು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿಸ್ತಂತೂ ಉಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳಗಾರರೂ ಅವರ ಹಿತವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊಡುವ ಕೈ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೇಲೆಂಬ ಮಾತು ಆಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬಲವಾಗಿರುವ, ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೂ ಹಬ್ಬಿ ರುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಕೂಡ—ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪಕ್ಷಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ— ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮತದಾರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಚೇರಿ ಇಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲಿಗರನ್ನಿರುವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಿತ್ಯದ ಅಡಚಣೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಯಾವ ಪಕ್ಷವೂ ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಂಶತಃ ಹಣದ ಅಭಾವ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಸಿನಿಕತನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ.

ಜನರ ದೈನಂದಿನ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಮುಂದಾಳುಗಳೂ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಹಣದ, ಜಾತಿಯ ಬಲದಿಂದಲೇ ಗೆಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದು ನಿಹಿತ ಸ್ವಾರ್ಥಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸಿಲುಕಿಸುವುದು.

೫. ಚುನಾವಣೆಗಳು

ಚುನಾವಣೆಗಳು ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ನಗರ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗರಿಕರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಮತದಾನಮಾಡಿ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತಾರ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರುವ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ನಿರ್ಣಯದ ತುರ್ತು ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಅಂಥ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ಇಂದು ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ಯಾರು ಆಳಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸುವರು. ಒಮ್ಮೆ ಆಳುವವರನ್ನು ಆರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸಂವಿಧಾನ, ಕಾನೂನುಗಳು, ರೂಢಿಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಇವುಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಆಳುವವರು ತಮ್ಮ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸದಸದ್ವಿವೇಕಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಸರ್ವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವತಂತ್ರರು. ಆರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಬೇರೆ ಅಂಕೆ ಇಲ್ಲ. ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ತಮ್ಮಿಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಎನಿಸಿದಾಗ ಅವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡಬಹುದು. ಇವೇ ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಚುನಾವಣೆಗಳು.

ಚುನಾವಣೆಗಳು ಮೋಸ, ಒತ್ತಾಯಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ತನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವೊಂದಿದೆ. ಅದರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯಲು ಬೇಕಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ, ೧೯೫೦ ಜನೆವರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದದಿನಿಂದ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳೂ ಒಂದು ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಚುನಾವಣೆಯೂ ಆಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಎರಡೂ

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ

ತರಹದ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ೧೯೭೧ ಮತ್ತು ೧೯೭೨ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಯೋಜನಾಆಯೋಗ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡಿತೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಕೂಡ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ—ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣಾ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಹಂಚುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗಣಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಅನುಕೂಲಗಳಿವೆ. ಅದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತದಾರರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಮಿಷವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಏನಾದರೂ ಸರಕಾರಿ ಅನುಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು, ಒತ್ತಾಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಆರು ತಿಂಗಳು ಮೊದಲು ಸರಕಾರಗಳು ಅಧಿಕಾರ ತೊರೆದು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಾಯಂ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ರೂಢಿ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ವಾದದಲ್ಲಿ ತೀರ ಹುರುಳಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ಚುನಾವಣೆ ಹತ್ತಿರವಾದಾಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಭೂಕಂದಾಯ ರದ್ದುಪಡಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವಾದದ್ದುಂಟು. ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಮತಗಳನ್ನಾಕರ್ಷಿಸಲು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಜಾತಿಗೆ ಸೌಲತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳೆಂದು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಚುನಾವಣಾ ಫಲಿತಾಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಮಹತ್ವದ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನಲು ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಆಳುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಒತ್ತಾಯದ, ಬೆದರಿಕೆಯ ಆರೋಪಗಳೂ ಚುನಾವಣಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾರದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಹಂಗು ಹೆದರಿಕೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಆಗಿವೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುವುದು. ಪ್ರತಿ ಚುನಾವಣೆಯ ನಂತರವೂ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಯೋಗ್ಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿದರೆಂದು ಆರೋಪ ಹೊರಿಸಿ, ವಿಜಯಿ ಹುರಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಸೋತವರು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆಳೆದು ದುಂಟು. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಇದು ಮನವರಿಕೆಯಾದಾಗೆಲ್ಲ ಅವು

ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಅಂಥಾ ಸದಸ್ಯನ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ವಿರೋಧಿ ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ಘೋಷಿಸುವುದಾಗಲಿ ಮರುಚುನಾವಣೆಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಾಗಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆಂಧ್ರದ ಡಾ. ಚೆನ್ನಾ ರೆಡ್ಡಿ ಯವರಂಥ ಮಹಾ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳು ಕೂಡ ಇಂಥ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದುಂಟು. ಅಧಿಕಾರಸ್ಥ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದೂ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿ ನಡುಗಿದ್ದೂ ಮತದಾರನಿಗೆ ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಮತದಾನ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

೧೯೫೧-೫೨ ರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಪ್ರೌಢಮತದಾನದಿಂದಾದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಚುನಾವಣೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಮತಾಧಿಕಾರ ಕೆಲ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಹತೆಗಳುಳ್ಳವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ೧೯೫೭ ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತಾಧಿಕಾರ ೩ ಕೋಟಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿರಕ್ಷರಿಗಳೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿರುವ ಮತದಾರರಿರುವಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆ ಎಷ್ಟು ವಿವೇಕದ್ದಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಮತಾಧಿಕಾರ ಕೊಡುವುದು ಏಕೆ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹಿಂದೆ ಚರ್ಚಿಸಿದೆ. ಅವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಆಗಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ನಿರಕ್ಷರಿಗಳಿಗೆ ಮತಾಧಿಕಾರ ಬಂದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದೊರೆಯಲು ನೆರವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಮತ ಕೇಳಲು ಹೋದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹುರಿಯಾಳುಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ— ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೆ— ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರೌಢನಿಗೆ (೨೧ ದಾಟಿದವನನ್ನು ಚುನಾವಣೆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರೌಢನೆಂದು ನಿರ್ದರಿಸಿದೆ) ಮತಾಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ನಾಗರಿಕನು ಮತಹಾಕಲೇಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದಂಡ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಹಕ್ಕನ್ನು ಜನ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ನೋಡುವುದು ಕುತೂಹಲದ್ದಾಗುವುದು.

೧೯೫೧-೫೨ ರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ೧೭.೩ ಕೋಟಿ ಜನರಿಗೆ ಮತಾಧಿಕಾರವಿತ್ತು; ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೪೫.೭ ಜನ ಮತದಾನ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೫೭ ರಲ್ಲಿ ೧೯.೪ ಕೋಟಿ ಮತದಾರರ ಪೈಕಿ ೧೨ ಕೋಟಿ ಎಂದರೆ ಸೇ. ೪೭.೭ ಜನ ಮತಕೊಟ್ಟರು. ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ೨೧.೮ ಕೋಟಿ ಮತದಾರರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೫೫.೪ ಜನ ಮತಗಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಬಂದರು. ೧೯೬೭ ರಲ್ಲಿ ೨೪.೯ ಕೋಟಿ ಲೋಕಸಭಾ ಮತದಾರರಲ್ಲಿ ೧೫.೨೭ ಕೋಟಿ ಜನ ಅಂದರೆ ಸೇಕಡಾ ೬೧.೩ ಜನ ಮತಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ೧೯೭೧ ರ ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೫೫.೨೭ ಮತಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಹಿಂದಿನ ಸಲಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ೧೯೭೨ ರ ವಿಧಾನಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಧಾರಿಸಿತು; ಸುಮಾರು ಸೇಕಡಾ ೫೯ ಮತದಾರರು ಮತದಾನ ಮಾಡಿದರು.

ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆವಹಿಸುವ ಜನರು ಕಡಿಮೆ ಎನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಿದವರ ಪ್ರಮಾಣ ಚುನಾವಣೆಯಿಂದ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಏರುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದೂ (೧೯೭೧-೭೨ ಹೊರತು) ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತದಾರನು ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಮತಗಟ್ಟೆಗೆ ತರಲು ತುರುಸು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೆಂದೂ ಈ ಏರಿಕೆಯ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದು. ಆಯ್ಕೆಯಿಂದ ದೊರಕುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹುರಿಯಾಳುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನಪರರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತದಾನ ಪ್ರಮಾಣ ಅತಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ದೇಶ ಸಮಾಧಾನದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ; ಅತಿಯಾದರೆ ಅಸಮಾಧಾನ ಹೆಚ್ಚಿದೆಯೆಂದರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ-ಎಂದಂ ಕೆಲ ಸಂಶೋಧಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ತಥ್ಯವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ೧೯೬೭-೬೯ ರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವವರು ಮೊದಲಿದ್ದವರನ್ನು ಹೊರತಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ತೀವ್ರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆಂದೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದು.

ಮತದಾನ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಸಂಬಂಧ ವಿರುವಂತಿದೆ. ತೀರ ಹಿಂದುಳಿದ ರಾಜ್ಯವಾದ ಒರಿಸ್ಸಾದಲ್ಲಿ ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೨೭.೬ ಮಾತ್ರ ಮತಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷ ಸೇಕಡಾ ೭೦.೫, ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸೇ. ೬೫.೪, ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇ. ೬೮.೭, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇ. ೫೬.೭ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ೧೯೬೯ ರ ಪಂಜಾಬಿನ ಮಧ್ಯಾ ವಧಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾನ ಪ್ರಮಾಣ ಸೇಕಡಾ ೭೨ ಕ್ಕೇರಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೫೭ ರಿಂದ ೧೯೭೨ ಕ್ಕೆ ಮತದಾನದ ಸೇಕಡಾ ೫೩.೨ ರಿಂದ ೬೨ ಲೆಕ್ಕೇರಿದೆ.

ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮತದಾನ ಮಾಡುವ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರರೂ ನಗರವಾಸಿಗಳೂ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸದಸ್ಯರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೆಲ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ರಾಜಕೀಯ ಜ್ಞಾನವಿರುವ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ತುಂಬಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಜನರು ಮತದಾನದಲ್ಲಿ ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿ. ರಾಜಕಾರಣ ಕೊಳಕು ವ್ಯಾಪಾರ, ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳೂ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜನರನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಮನೋಭಾವ ಇವರದು. ಅವರು ಇಡೀ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಕೆಲ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಗಳ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರೂ ಖಂಡಿತ ಇವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತಿರಸ್ಕಾರ ಅನೋನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಂಖ್ಯಾಮಾನ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದರಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳೂ ಅವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಶೇಷ ಯತ್ನ ಕೈಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅಶಿಕ್ಷಿತರ ಮೇಲೆಯೇ ಅವುಗಳ ಪ್ರಯತ್ನ ತೀವ್ರವಾಗಿದೆ.

ಮತದಾನ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚೆಂದೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಅಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ೧೯೭೧-೭೨ ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮುಂದೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲದವರೂ ಹರಿಜನ, ಮುಸ್ಲಿಮರೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ

ಗುಂಪಿನ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಮತದಾನ ಮಾಡುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಈ ಗುಂಪು ಜಾತೀಯ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳಬಹುದು. ಜಾತಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ “ಜಾತ್ಯತೀತ” ಪಕ್ಷಗಳೂ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರೊಡನೆ ಜಾತೀಯ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಅನಿಷ್ಟವೇ. ಆದರೆ ಅಮೇರಿಕದ ದಂಥ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಮೇರಿಕದ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಯಹೂದ್ಯರ ಮತಗಳಿಗಾಗಿ ಅಮೇರಿಕದ ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳೂ ಇಸ್ರೇಲಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ.

ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಜನರು ಮತದಾನ ಮಾಡದಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬೇಕು. ಕೆಲವೆಡೆ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಮತಗಟ್ಟೆಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಲು ಬಲಾತ್ಕಾರ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬ ಆರೋಪ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ವಿರುದ್ಧ ಪಕ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದೆ. ೧೯೭೨ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿಜನ ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತಗಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಂದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ನೋಡುವಾ, ೧೯೫೧-೫೨ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಚುನಾವಣೆ ಯಾದಂದಿನಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕುಗ್ಗಿದೆ. ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಒಟ್ಟು ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿದೆ. ಐವರು ಮಿಕ್ಕಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಮತದಾರ ಸಂಘಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ೩,೦೦೦ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ೧೭,೦೦೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ೧೯೫೧-೫೨ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದರೆ ೧೯೭೨ ರಲ್ಲಿ ೨೭೨೭ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ೧೨,೦೦೦ ಜನ ಮಾತ್ರ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದರು.

ಪ್ರಥಮ ಮೂರು ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಹುತರ ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿತು. ವಿಜಯಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರ ಸೇಕಡಾ ೭೩-೭೫ ರ ನಡುವೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಮತಪ್ರಮಾಣ ೧೯೫೭ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಸೇಕಡಾ ೪೭.೭ ರಿಂದ ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ೪೪.೭ ಕ್ಕಿಳಿಯಿತು. ಇದು

ಆಗಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಇಳಿಮುಖವಾದದ್ದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷ, ಜನಸಂಘಗಳು ತಮ್ಮ ಮತ ಸೇಕಡಾವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸಿಕೊಂಡವು. ೧೯೬೭ ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಬಹುಮತ (೫೧೫ ರಲ್ಲಿ ೨೭೯) ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಬಲ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಗಿಂತ ಸೇಕಡಾ ೨೦ ರಷ್ಟು ಇಳಿದುಹೋಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೪೦.೭ ಮಾತ್ರ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಗೆದ್ದ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳು ೩,೪೫೩ ರಲ್ಲಿ ೧೬೬೧ ಮಾತ್ರ. ಜನಸಂಘ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸೇಕಡಾ ೩ ಮತಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಸೇ. ೯.೪ ಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷ ೧೯೬೧ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ೧೯೬೭ ರಲ್ಲಿ ಸೇ. ೮.೭ ಮತ ಗಳಿಸಿತು.

ಮತದಾರ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹಲ್ಲು ತೋರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಎಂದೂ ದೇಶದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಳಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕ ಮತ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ತಪ್ಪೂ ಅಲ್ಲ, ಮತದಾರರ ತಪ್ಪೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತರವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಒಟ್ಟು ಮತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾವ ಪಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮತಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಲೇಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮತದಾರ ಕುರುಡಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಮತ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಯಿತು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಅದರದೇ ಸರಕಾರ ಬಂದರೂ ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಅಲ್ಪಮತ ಪಕ್ಷವಾಯಿತು. ಮೊದಲೇ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕೇರಳ ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಲ್ಲದೆ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಬಿಹಾರ, ಬಂಗಾಲ ಈ ಜನದಟ್ಟಣೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮತದಾರನಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೈಬಿಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡೊಂದರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷ ನಿಚ್ಚಳ ಬಹುಮತ ಪಡೆದು ಸ್ಥಿರ ಸರಕಾರ ರಚಿಸಿತು. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದು ಪಕ್ಷವೂ ನಿಚ್ಚಳ ಬಹುಮತ ಪಡೆಯದ್ದರಿಂದ ಸಂವಿಶ್ರ ಸರಕಾರಗಳು ಬಂದವು. ಈ ಪಕ್ಷಗಳ ಆಂತರಿಕ ಕಚ್ಚಾಟಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವು ರಚಿಸಿದ ಸರಕಾರಗಳು ಸದಾ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿರು

ತ್ತಿದ್ದವು. ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರ, ಪಂಜಾಬ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಚುನಾವಣೆಗಳಾದವು. ಇದರ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿ ಅರಾಜಕತೆ ಬೆಳೆಯಿತೇ ಹೊರತು ಸ್ಥಿರ ಸರ್ಕಾರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಈ ನಡುವೆ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿನ ಬಹುಮತ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಡೆದರು. ಮತ್ತು ವರ್ಷ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೊಳೆ ಕೂಡಿಬೀಳಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದ ಹಲವರನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೊಸ ಮುಖಗಳೊಡನೆ ಚುನಾವಣೆ ಕಣಕ್ಕಿಳಿದರು. ೧೯೭೧ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ೧೯೭೨ರ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತದಾರನು ಮತ್ತೆ ಸ್ಥಿರ ಸರ್ಕಾರದ ಭರವಸೆಯಿಂದ (ಇಂದಿರಾ) ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನೇ ಆರಿಸಿದನು.

ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ಚುನಾವಣಾನುಭವಗಳಿಂದ ಮತದಾರರಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರು ಏನು ಕಾರಣದಿಂದ ಮತ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲ ಊಹೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಹಣದ ಬಲ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ; ಆದರೆ ಅರ್ಥ ಸತ್ಯ ಮಾತ್ರ. ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಣ ಹರಿಯುತ್ತದೆ; ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರು ಅದನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೯೭೧, ೧೯೭೨ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಹರಿಯಿತು. ಬಡ ಮತದಾರರಿಗೆ "ಲಂಚೆ"ದ ಆಮಿಷ ತೋರಿಸಲಾದದ್ದೂ ಸತ್ಯವಿರಬಹುದು. ಇದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಗೆ ಅಪಾಯಕರವೂ ಅನಿಷ್ಟವೂ ಆದ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಂತನಾದ ವರಿಷ್ಠ ಮುಂದಾಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಣ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂಗೆ ಆ ಜನಪ್ರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇತ್ತು. ಅವರ ಮರಣಾನಂತರ ಆ ಕೊರತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸೋಲು ಬರಲು ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ತುಂಡರಸರಂಥ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಗೆದ್ದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಅಪ್ರತಿಮ ವಿಜಯವಾಯಿತು. ಮತದಾರನನ್ನದು ಸೆಳೆಯಿತು. ಇಂದಿರಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಾಣಕ್ಯತನಕ್ಕಾಗಲಿ ಹಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಕೊರತೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಹೋಗಲಿ, ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಪರಿಚಿತನಾದ ಬೇರೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮುಂದಾಳು ಯಾವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೂ ಭಾವನೆ ಕಿರಳಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಂಥಾ ಪ್ರಚಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳವನನ್ನೂ ನಿರಸ್ತುಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ೧೯೫೬ ರ ನಂತರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಿಸದಿದ್ದುದರಿಂದ ನೆಹರೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಹಾಯವಿದ್ದರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರ ಭಾವನೆ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡದ್ದ ರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ೧೯೫೭ ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೋಲು ಬಂತು. ಜನಸಂಘಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬೆಂಬಲವೂ ಬಹುಶಃ ಮುಸ್ಲಿಮರ ವಿರುದ್ಧ ಹಿಂದೂ ಭಾವನೆಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಭಜನೆ ಯೊಡನೆ ಬಂದ ಕಗ್ಗೊಲೆಯ ಕ್ರೂರ ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಜನಾಂಗ ಈಗ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿರೋಧಿ ಭಾವನೆಗಳ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಹೊಸ ಜನಾಂಗದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಆಸಕ್ತಿಗಳೂ ಬೇರೆ. ಜನಸಂಘ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ಗಮನಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ಕಹಿ ಪಾಠ ಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾದೀತು.

ಮತದಾರ ತನಗೆ ದೊರೆತ ಅನುಭವದಿಂದಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ ಗಳು ಹೊರಡಿಸುವ ಚುನಾವಣಾ ಘೋಷಣೆ, ಆಶ್ವಾಸನಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಶ್ವಾಸನಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ವೊಂದು ಬರಬೇಕಲ್ಲ. ಆಗಲೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಬಲ್ಲದೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಆತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೆದ್ದಾರಿ, ನೀರಾವರಿ, ಶಾಲೆ, ಅವನ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳ ಇಂಥ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು, ಸರ್ಕಾರ ರಚಿಸಬಹುದಾದ ಪಕ್ಷವೇ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಒದಗಿಸಬಲ್ಲದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಸಂಮಿಶ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅರಾಜಕತೆ ಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲೆಂದೂ ಉತ್ತರಭಾರತದ ಮತದಾರ ಮನಗಂಡಿ ದ್ದಾನೆ. ಅವನೆಂದರೆ ಮತದಾರನೇ ಎಂದಲ್ಲ, ಅವನ ಮತವನ್ನು ಹುರಿಯಾಳಿಗೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಬಲ್ಲ ಊರಿನ ಪುಠಾರಿಗೆ ಇದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾರನ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಬದಲಾಗಿದೆ: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಈಗ ಸಂಖ್ಯೆ

ಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತರುಣರಿಗೆ ಅವಕಾಶಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗನಿಸುತ್ತಿದೆ. ೧೯೭೧ ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಆಳುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಲ್ಲಿ ೨೫೨ ಜನರಲ್ಲಿ ೨೫೨ ಜನ ಹೊಸಬರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನ ೪೦ ರೊಳಗಿನವರೆಂಬುದೂ ಅದರ ಗೆಲವಿಗೊಂದು ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಈ ಸಲ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಂತವರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಸಲ ಲೋಕಸಭೆಗಳಿಗೆ ಆರಿಸಿಬಂದಿದ್ದ ೧೯ ಜನ ಆಳುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಸೋತರು.

ಒಂದು ಸೋಜಿಗವೆಂದರೆ ರಾಜಕಾರಣಿಯ ಲಂಚಗುಳಿತನವಾಗಲಿ ಅವನು ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ ಕರ್ತವ್ಯ ತತ್ಪರತೆಯಾಗಲಿ ಮತದಾರನನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಚರಿತ್ರೆಯುಳ್ಳ ಅನೇಕರು ಆರಿಸಿಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ತುಂಬಾ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಲೋಬೋ ಪ್ರಭು ೧೯೭೧ ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋತರು. ಇದರ ಕಾರಣಗಳ ಶೋಧನೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜನರು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಶೀಲಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವವರಿಗೆ ಮತ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕಕ್ಕಿಂತ ವೈಯಕ್ತಿಕ “ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಡುವ”ವರು ಚುನಾವಣಾ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ “ಜನಪ್ರಿಯ”ರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಅಮೇರಿಕದ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ.

ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯ, ಗುಂಪಿನ ಹಿತಗಳಿಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ಆಘಾತಗಳ ಭಯವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರನೂ ಕಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ಪರ್ಗಗಳ ಜನರನೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತವೀಯಲು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಒಡೆದು ಎರಡಾದ ನಂತರ ಧೈಯ ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಹೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅಂತರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ಉರುಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಜನಸಂಘ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷಗಳೊಡನೆ ಚುನಾವಣಾ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಘಾತಕವಾಯಿತು. ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರ ಹಿಂದೂ ಸಂಘಟನೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಜನಸಂಘಕ್ಕೆ ಹರಿಜನರೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮುಂತಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರೂ ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದರು;

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಿತಕರವೆಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಗಳು ಭಾವಿಸುತ್ತವೆ. ಆಯಾ ಆದರ್ಶಸಾಧನೆಗೆ ಹೆಣಗುವೆಂದು ಪಕ್ಷಗಳು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಜನರು ತಮಗೆ ಸರಿದೋರಿದಂತೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಬಹುದು; ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮತಕೊಡಬಹುದು.

ಆದರೆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಸೇರುವಾಗ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೆಣಗುವಾಗ ಈ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನೇ ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ ನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ದುರ್ದೈವ. ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಧಿಕಾರ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಜನ ಬಹಳವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ, ಅವರ ಧೈಯ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿ ಬರುವುದು. ಬಂದು, ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗುವುದು. ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲು ಹೆಣಗುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬವನು ಅಥವಾ ಈಗಾಗಲೇ ಆಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಯಸುವವನು ತನ್ನ ಗುರಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುವಂತೆ ತನಗನುಕೂಲವಾದ ಜನರೇ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಆರಿಸಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಪಕ್ಷದ ಟಿಕೆಟು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲೇ ಕೈವಾಡ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲೂ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಂಸತ್ಸಭೆಯವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಷ್ಟೇ.

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದವನು ಮಂತ್ರಿತ್ವದ ಆಮಿಷ ತೋರಿಸಿ ಗುಂಪುಗಳ ನಾಯಕರನ್ನು ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿತ್ವದ ಹಂಬಲವುಳ್ಳವರು ಶಾಸಕವರ್ಗದಲ್ಲೂ ಹೊರಗೂ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅತ್ಯಪ್ತ ಗುಂಪುಗಳು ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ತರುವುದು, ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೇ ಟೀಕಿಸುವುದು, ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡುವುದು ಸಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜತ್ತಿ-ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಗುಂಪುಗಳು, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಜೀವಯ್ಯ-ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರೆಡ್ಡಿ ಗುಂಪುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ಕೇವಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆ

ಯಿಂದ ಅನರ್ಥವಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕನನ್ನು ವರಿಷ್ಠ ನಾಯಕರು—ಸಂಜೀವಯ್ಯನವರನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ—ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿಯೋ ಗವರ್ನರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಇದೂ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಪರಿಹಾರ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಪಕ್ಷೀಯನಾದರೂ ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿಗೆ ಆಗದವನನ್ನು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಲು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದೂ ಇದೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೂ ಆರಿಸಿಬರುವುದೇ ಮುಖ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಗುಂಪು ಕಟ್ಟುವವರು ಮತದಾರರಿಂದಲೇ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜಾತಿ-ಧರ್ಮ, ಜಮೀನುದಾರ-ರೈತ ಮೊದಲಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾವನೆಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ರಾಜಕಾರಣಿಯ ಉಪಕರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಡಾ. ಚೆನ್ನಾ ರೆಡ್ಡಿ ಯವರ ಗುಂಪಿನ ರಾಜಕೀಯ ನಿರಾಶೆ ತೆಲಂಗಣಾ ಚಳವಳಿಗೆ ಪುಟಕೊಟ್ಟು ಅಂಧ ರಾಜ್ಯ ತತ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ರೆಡ್ಡಿಗಳು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಮತ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಕಮ್ಮಾಗಳು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮತ ಕೊಡುವಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿ. ಬಿ. ಗುಪ್ತ, ಚರಣಸಿಂಗ ಇವರ ಗುಂಪುಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಒಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಆಯಾ ಮಂತ್ರಿಯ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಶಾಸಕರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಅಪರ ಬೆಂಬಲಿಗರು, ಬೆಂಬಲಿಗ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಇವರೆಲ್ಲ ಸರಕಾರದ ನಾನಾಬಗೆಯ ಅನುಗ್ರಹಗಳಿಗೆ (ಪರ್ಮಿಟ್, ವಿವಿಧ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ, ನೌಕರಿ ಚಾಕರಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಇದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಭೂಮಾಲಿಕರೇ ಮೊದಲಾದ ಹಿತಾಸಕ್ತ ಗುಂಪುಗಳು ಮಂತ್ರಿ-ಶಾಸಕರಿಗೆ ಅವರ ರಕ್ಷಾಹಸ್ತಕ್ಕಾಗಿ “ನಜರು ಕಾಣಿಕೆ” ಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದೂ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ ಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಲಕೆಲ ಪ್ರಮುಖ ಜಾತಿಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಅ. ಭಾ. ದರ್ಜಿಯ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯೂ ಗುಂಪುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ

ಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದಲೂ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ೧೯೬೭ರಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ತೀರ ಅವನತಿ ಹೊಂದಲು ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣ.

ದೇಶದ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಜನತೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ತರಬೇತಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರತಿಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಮುಂದಾಳಿನ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಪಂಚಾಯತರಾಜ್ಯದ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನವೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಸುವ ಧ್ಯೇಯ ನಿರ್ದೇಶಕತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮೈಸೂರನ್ನೋಗೊಂಡು ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು ಪಂಚಾಯತಿ ರಾಜ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದಿವೆ. ಚುನಾಯಿತ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ, ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ಲಾಕ್ ಪಂಚಾಯತಿ ಸಮಿತಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಮಿತಿಗಳು ಪಂಚಾಯತಿ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಉಪಕರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳೂ ಅವುಗಳ ಆದಾಯದ ಬಾಬುಗಳೂ ಮಿತವಾಗಿವೆ. ರಸ್ತೆ, ಕೆರೆಭಾವಿಗಳ ದುರಸ್ತಿ, ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ತೀರ್ಮಾನ ಇವು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಚುನಾವಣಾ ಹೋರಾಟಗಳ ಪ್ರಥಮ ಪಾಠ ಜನತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಹಿತಕರವಾಗಿಯೆ ಫಲಿಸಿದೆಯೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೆಡೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜಾತಿ ವೈಷಮ್ಯದ ರಾಜಕಾರಣ, ಹರಿಜನ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ದಮನ ಇಂಥ ಚರ್ಮಗಳಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಸಂವಿಧಾನದ ಪವಿತ್ರ ಧ್ಯೇಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಅವುಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ತೀರ ಮಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಉದ್ಧಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಾತ್ರವಹಿಸಲು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚುನಾವಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಧಿಕಾರದ ಕಚ್ಚಾಟದಿಂದ ಏನಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿದೆಯೆ ? ಅದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಣಗಳ ತೀವ್ರ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ನಿಜ

ವಾದರೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲಭ್ಯ ಮತಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಎರಡು ಒಣಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿದ್ದು ಕೆಲವೇ ಮತಗಳಿಗೂ ಮಹತ್ವಬರುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತೀರ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾಕರಾದವರನ್ನೂ ಹುರಿಯಾಳುಗಳು ಆರಾಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಬಲ ಜಾತಿಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಅಥವಾ ದುರ್ಬಲ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಕೇಪದಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಚೀಚೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಹರಿಜನರೂ ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದಾಗಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೋಸೆಯಲ್ಲಿನ ತಮ್ಮ ಪಾಲು ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಚುನಾವಣಾಪದ್ಧತಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಸಕಲರಿಗೂ ಮತಾಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿರುಕು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಜಾತಿಗಳೇನೋ ಉಳಿದಿವೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಉಚ್ಚನೀಚ ಭೇದ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾನವೆನಿಸಿವೆ—ಇದು ದೂರದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೇವಲ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ನೀಚ ಜಾತಿಗಳೆನಿಸಿದವರು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಈಗ ತನ್ನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಜಾತೀಯವಿಂಬಹುದು; ವೃತ್ತಿ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರಬಹುದು, ಭಾಷಾಸಂಬಂಧವಾಗಿರಬಹುದು. ಜಾತೀಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ವರ್ಗೀಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಮಹತ್ವ ಈಗ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಯತಿಗಳ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರು ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿ ಅಪಹರಣದ ವಿರುದ್ಧ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಒಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನ್ ಗಜೆಟೆಡ್ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರು ಸಂಘಟಿತರಾದಾಗ ಅವರ ಸಂಬಳ ಸಾರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಮುಷ್ಕರ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳ ಭಯದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸಂಘಟಿತ ನೌಕರರ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬಗಳ ಮತ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಭಯವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿತ್ತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಏಕೀಕರಣವಾಗದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರು ಮತ ಕೊಡಲಾರರೆಂಬ ಭಯ ಆ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು

ನಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಮತೋಲವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಮತೋಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವರ್ಗವನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಷಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು, ಹುರಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಆರಿಸುವಾಗ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವೊಂದಿದೆ. ಹಿಂದೆ ವಕೀಲರು ಡಾಕ್ಟರರೇ ಮೊದಲಾದ ಪಂಡಿತ ವೃತ್ತಿಯವರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗ ಕಡಿಮೆ ಶಿಕ್ಷಣದ, ಕಡಿಮೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟದ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತೋರಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಗಮನಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೇ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರಾದರೂ ದೇಶ ಕೋಟ್ಯಂತರ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಆರಿಸುವ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕೇವಲ ಹೌದಪ್ಪ-ಅಲ್ಲಪ್ಪಗಳಾಗದೆ ನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುವಿಚಾರಿತವಾಗಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವವರಾಗಬೇಕು. ಕೆಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಿರುಕು ಇದೆ. ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಸ್ಥ ಮಿಲಿಟರಿ ತಜ್ಞರ ಕೊರತೆ. ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ನಿವೃತ್ತ ಅಥವಾ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕರ್ನಲ್‌ರಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ಚೀನೀಯರನ್ನು ತಕ್ಕ ಸನ್ನಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಮಿಲಿಟರಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುವ ಒತ್ತಾಯ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ದಳವಿಯವರ “ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರಮಾದ” ಪುಸ್ತಕವೋದಿದರೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ವರೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು, ಮತದಾರರು, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಇವರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳ ಜರ್ಚಿ ಆಯಿತು: ಆಯ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಸಂಸತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಗಳು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿವೆ? ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕಾನೂನು ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೇರ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಕಡಿಮೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯ ಸರಕಾರ ತರುವ ಮಸೂದೆಗಳಿಗೇ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋಹತ್ಯಾ ನಿರೋಧದಂಥ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕೆಲ ಮಸೂದೆಗಳಷ್ಟೇ ಖಾಸಗಿಯವರಿಂದ ತರಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದರೂ

ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ರಬ್ಬರ್ ಮೊಹರಿ ನಂತೆ ವರ್ತಿಸುವೆಯೆನ್ನಲು ಬಾರದು. ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಸಮಯ ಖಾಸಗಿ ಸದಸ್ಯರ ಸ್ವಂತ ಸಮಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮಯವನ್ನು ಸದಸ್ಯರು— ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿರೋಧಿ ಸದಸ್ಯರು—ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿರುವ ಗಂಭೀರ ಹುಳುಕು ಗಳನ್ನು ಹೊರದೆಗೆಯಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್. ಐ. ಸಿ. ಯ ಗಂಭೀರ ಅಪ್ಯಾಪಾರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಟಿ. ಟಿ. ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರ ರಾಜೀನಾಮೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಮವಸಾನ ಹೊಂದಿದ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ದಿಂದಲೇ ಚಾಲನೆ ಪಡೆದವು. ಜಗಜೀವನರಾಮರ ಆದಾಯ ಕರದ ಗಲಾಟೆಯೂ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಸಮಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು. ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷಗಳು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿವೆ. ಸದಸ್ಯರು—ಆಳುವ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಎದುರು ಪಕ್ಷ ಎರಡರವರೂ—ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲಿಗರ ನಾನಾ ಆಗತ್ಯತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ವಶೀಲಿ ಹಚ್ಚಲು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒರುವುದರಿಂದ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ತೀರ ಗೋಂದಲಕ್ಕೀಡುಮಾಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಲು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸಂಕೋಚವಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಸಭೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿನಷ್ಟು ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲದ ಶಿಸ್ತು ಸಂಯಮಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸರಕಾರ ಸದಸ್ಯರ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ವರ್ತಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೇವಲ ರೋಷದಲ್ಲಿ, ವಿರೋಧಿ ಸದಸ್ಯರು ಸಭಾಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರುವುದುಂಟಾದರೂ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪಕ್ಷದ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವಿ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮವರನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರಲು ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸದಸ್ಯನು ಕರ್ತವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಸ್ವಂತ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಚಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳ ಪರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ ಅವನನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ ಒಂದು ಘಟನೆಯೂ ನಡೆದಿದೆ. ಪಂ. ನೆಹರೂ ಜೀವಂತರಾಗಿದ್ದಾಗ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯ

ವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೆ ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ.

ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸದಸ್ಯರು ತಾವು ಯಾರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವರೋ ಆ ಜನತೆಯ ಪರವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ "ಹಿಂದಿನ ಬೆಂಚಿನ" ಸದಸ್ಯ ನೆನಿಸಿದವನೂ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮತದಾರರ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪತ್ರಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದಂತೆ. ನಮ್ಮ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನಿಗೂ ಅಷ್ಟು ಕೆಲಸದ ಹೊರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಲು ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಕೆಲ ಒಲವುಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಆಶೆ ಸದ್ಯಕ್ಕಂತೂ ಇಲ್ಲವೆನಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಗಳು ಹತಾಶೆಯಿಂದ ಸಭೆಯ ಹೊರಗೆ ಮತಪ್ರದರ್ಶನ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹಿಂಸಾಚಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಿವೆ. ಸಭೆಯೊಳಗೂ ಸಭಾತ್ಯಾಗ ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕೀಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕಾದರೂ ಕೋಲಾಹಲವೆಬ್ಬಿಸದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬಷ್ಟು ಸರಕಾರಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಸಡ್ಡೆ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಜನ ಇಂಥ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯಬಹುದು; ಆದರೆ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದೆಂದರೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ತಮಗೇ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲವೆಂದೊಪ್ಪಿದಂತೆ. ಇಂಥ ಕೋಲಾಹಲಗಳಿಂದ ಸರಕಾರ ಒಂದೆಡೆ ತನ್ನ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ರಿಯಾಯತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಯದೆ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೋಲೀಸುಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದು ಆ ಶಾಖೆಯಿಂದಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಕಡೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಗಲಾಟೆಗಳಿಂದ ವಿರುದ್ಧ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಲಾಭವೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಸರಕಾರ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ತಲೆವಾಗಿ ಬೇಡಿಹಿಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತದೆ; ಆಮೇಲೆ ಜನ ಈ ಗಲಾಟೆಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದವರನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗೆ ಇದರಿಂದ ಉಳಿಯುವ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ಜನರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದು.

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆಯೇ ? ಅದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರತೇ ? ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಈ ಹಿಂದಿನ ಚರ್ಚೆ ಸುಮಾರಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದೆ : ೨೫ ವರ್ಷದ ಅನುಭವದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಭಾರತೀಯರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುವ, ಗೋಣಗುಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಬಲವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿ ಅವಕಾಶಕೊಡುವ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿ ಸಹಸಾ ವಿಫಲವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ಆದರೂ ಎರಡನೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇತ್ಯಂ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ದುಡುಕಾದೀತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಈವರೆಗೂ ಅಂಥ ಮಹಾ ಸಂಕಟ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಅನಾಹುತವಾದಲ್ಲಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಆಳುವವರು ತೀರ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ, ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಕ್ಕ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಸಂಘಟಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪ್ರಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸರಕಾರ ಇಳಿದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ಕುಸಿದು ಬೀಳುವುದೆಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ರಶಿಯ, ಚೀನ, ಜರ್ಮನಿ, ಸ್ಪೇನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅಂಥ ಅನಾಹುತವೊದಗಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಜನ, ಒಬ್ಬ ಒಲಿಷ್ಟ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸದಸದ್ವಿವೇಕವನ್ನು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ಬೇರೂರಿದೆ ಎನ್ನುವ ಧೈರ್ಯ ನನಗಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಂಡೇ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ಲನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿತ್ತೆಂದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನು ? “ಗಂಡಾಂತರ ದಶಕಗಳು” ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತ ಊಹಿಸಿದ ಹಾಗೆ ನೆಹರೂ ನಂತರ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರ ಇಲ್ಲವೆ ಕಮ್ಯೂನಲಿಸ್ಟರ (ಹಿಂದೂ ಜಾತಿಯ ವಾದಿಗಳು) ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ತಲೆಯೆತ್ತಬಹುದೆಂಬುದು ಈ ವರೆಗಂತೂ ಸತ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ಸಂಭವ ಲೆನಿನ್, ಮಾವೊ ಅಂಥ ಮುಂದಾಳಿನ ಉದಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬಹುದು.

ಬರ್ಮಾ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮೊದಲಾದ ಸುತ್ತಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಕೆಲಕಾಲ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಆಳಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಂಥಾ ಸರಕಾರ ಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಆಶಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಅನುಭವ ನೋಡಿದವೇಲೆ ಅಂಥವರಿಗೆ ಭ್ರಮ ನಿರಸನವಾಗಿರಲೇಬೇಕು.

೬. ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದತ್ತ

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಕೇವಲ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪಿಪಾಸೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಆಗಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ನೆಹರು ಅವರಿಗೆ, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಜನಕೋಟಿಗಳ ಅಭ್ಯುದಯ, ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ನಿವೃತ್ತಿ, ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಶೋಷಣೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದ ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಉಪಕರಣ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಾದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಭಯತರದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ "ರಾಮರಾಜ್ಯ" ದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮವೂ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಉತ್ಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ನೆಹರು ಅವರದು ಆಧುನಿಕ ಉತ್ಪಾದನಾ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಾದರಿಯ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀ ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪಾದನಾಪದ್ಧತಿ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ವಲಂಬಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತಿಕಡಿಮೆ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವಂಥದ್ದೂ ಆಗಿತ್ತು; ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಅತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ನೆಹರೂ ಕಲ್ಯಾಣರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪಹಾ ಉದ್ಯಮಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಬೇಕು; ಅವುಗಳ ಫಲ ರೂಪವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬಹುದಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾರ್ಥಮೂಲವಾದ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸರಕಾರಿ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಸಮಾಜವಾದಿ ವಿಧಾನಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಕೆಲವೇ ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಕೇವಲ ಬಾಯ್ಬಾತಿನ ಬೆಂಬಲವನ್ನು, ಅವರ ಮೇಲಿನ ಗೌರವದಿಂದ, ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತೇ

ಹೊರತು, ಅಧಿಕತರ ನಾಯಕರು ಅವು ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕ ಪರಿಹಾರವಲ್ಲವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಔದ್ಯೋಗಿಕ ವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಭಾರತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಭಾರತದ ಮುಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕಾರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯ ಹೊಳವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಸಂವಿಧಾನದ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧದಂಥ ಅಂಶಗಳು ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳ ಒಲವು ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಮ ವಿತರಣೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ತಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಯೋಗ— ಇವುಗಳ ಕಡೆಗೇ ಇತ್ತು. ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಬೆಂಬಲಿಸಿ, ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಮನಸು ಹಾಕಲಿಲ್ಲ; ಅವು ಕೆಲ ಮಂದಿ ಸಜ್ಜನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದರಿಗೂ ಕೆಲ ಪೇಚುಗಾರ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೂ ಆಪಕಾಶ ಕೊಡುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೇ ಹೊರತು ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೂಡ ಗಾಂಧೀ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ವರ್ಷದಲ್ಲೇ ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಗಾಂಧೀವಾದಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೊಡೆದವು.

ನೆಹರೂ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಯುಗದಿಂದ ಪರಮಾಣುಯುಗಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಜಿಗಿತದಿಂದ ಬಂದು ತಲುಪುವುದಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಒಂದೂವರೆ ಶತಮಾನಗಳ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಅಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದರು; ಇಲ್ಲಿನ ಕುಶಲ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾಳುಗಡಹಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಒಡೆತನದವುಗಳು. ಭಾರತೀಯ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದವು ಕೆಲ ಬಟ್ಟೆಗಿರಣಿಗಳು, ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆಗಳು ಮಾತ್ರ. ಉಳಿದ ಉದ್ಯಮಗಳು (ಗಣಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಕಾರಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಕಚ್ಚಾಪಾಲು ಒದಗಿಸುವ ಮಟ್ಟಿನವು ಮಾತ್ರ. ಮೂಲಭೂತ ಸ್ವರೂಪದ, ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠಗೊಳಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಭಾರತೀಯ ವರ್ತಕರು ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗಲಿಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರ ಆತಂಕವನ್ನೇ ತರುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಲ್‌ಚಂದ್ ಹೀರಾಚಂದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸರ್

ಎ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಮೋಟಾರ್ ಕಾರಖಾನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮೈಸೂರಾಯನು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ತೊಡೆದುಹಾಕಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರೇ ಬರೆ ದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ “ಬಂಡವಾಳ”ದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ದೇಶವನ್ನು ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ದೈತ್ಯ ಸಾಹಸವೇ ಎನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೊಸ ಹುರುಪಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವಿಧಾತರಿಗೆ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಯುಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಚ್ಚಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಇವೆ. ಗಂಗಾ ಸಿಂಧು ಸರಸ್ವತೀ ಎಂದು ಪ್ರಾಚೀನರು ಹೊಗಳಿದ ನದಿಗಳು ಅಪರಿಮಿತ ನೀರಾ ವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಬಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಯಾವ ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತೂ ಇಲ್ಲದ ಜಪಾನ್ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖ ಔದ್ಯೋ ಗಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವಾಗ ನಾವೇಕೆ ತ್ವರಿತ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಬಾರದು ? ಬಂಡ ವಾಳದ ಕೊರತೆ ಇದೆ ನಿಜ; ಆದರೆ ಸೋವಿಯೆಟ್ ರಶಿಯಾ ಇಂಥದೇ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿಲ್ಲವೆ ?

ರಶಿಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರ; ಜನಜೀವನದ ಸರ್ವ ಅಂಗಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ; ವಿರೋಧವನ್ನು ಸಹಿಸು ವುದಿಲ್ಲ; ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ — ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು ನಮ್ಮ ನಾಯಕರನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಂಜಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಚೌಕಟ್ಟಿ ನಲ್ಲೇ ರಶಿಯ ಸಾಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಜವಾಹರಲಾಲರ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಖಾಸಗೀ ಬಂಡವಾಳಕ್ಕೂ ದೇಶದ ಸಂಪದಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಸರಕಾರ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ಶೋಷಣೆ ನಿವಾರಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರೇನಿಸಿದ್ದರು.

ದೇಶವನ್ನು ಔದ್ಯೋಗೀಕರಣ ಮಾಡುವುದೊಂದೇ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ದ್ದರೆ ಕಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟನ್, ಜರ್ಮನಿ, ಅಮೇರಿಕಗಳು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಅಮಾನುಷ ಶೋಷಣೆ ನಡೆದಿತ್ತು.

(ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಹರಿದುಬಂದ ಕೊಳ್ಳೆ ಬೇರೆ). ಇದ ರಿಂದೊದಗಿದ ಅಪರಿಮಿತ ಲಾಭ ಬಂಡವಾಳವಾಯಿತು; ಅದರಿಂದ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ವಿಸ್ತರಣೆ ಸುಲಭವಾಯಿತು. (ಈ ಅಮಾನುಷ ಶೋಷಣೆ ಯನ್ನು ಕಂಡೇ ಕಾರ್ಲ್ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದ). ಅಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ಕಾನೂನುಗಳು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಲ್ಯಾಣ ಯೋಜನೆ ಗಳು ಬಂದದ್ದು ತಡವಾಗಿ. ಮೂಲತಃ ಮಾನವೀಯವಾದಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ನಾಯಕರು ಔದ್ಯೋಗೀಕೃತವಾದರೂ ಇಂಥ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಯಾಣರಾಜ್ಯದ ಗುರಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಲ್ಯಾಣರಾಜ್ಯದ ಧ್ಯೇಯ, "ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಸೌಖ್ಯ"ವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು. ಅದ ರಲ್ಲಿ ಸಮೂಹಕ್ಕೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಕೆಲ ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದ "ಜೀವನ ಮಟ್ಟ"ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಮಾಜ (ಅಂದರೆ ಸರಕಾರ) ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಅದರೆ ಸಮಾಜವಾದಿ ಅಥವಾ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ರೀತಿಯ ರಾಜಕೀಯ-ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿರಕೂಡದು ಎಂಬುದು ಮಾರಿಸ್ ಬ್ರೂಸನ ಹೇಳಿಕೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ನಿರುದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಇರಕೂಡದು; ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆ (ಉದಾ: ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವೇತನ, ನಿರು ದ್ಯೋಗ ವೇತನ) ಇರಬೇಕು. ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಉಪಕರಣಗಳು ಸರಕಾರಿ ಒಡೆತನಕ್ಕೊಳಪಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ಯೋಜನಾ ಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಕಲ್ಯಾಣರಾಜ್ಯದ ಗುರಿ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವ ಸಮಾಜ ವಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣವೊಂದಿದೆ. (ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗುಂಪು ಇಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುಣತುರ್ಕರು ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆ ದಿದೆ). ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೆ ದುಡಿಯುತ್ತಾನಾದ್ದ ರಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದವರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ೧೯೫೦ ಮಾರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಯೋಜನಾ ಬದ್ಧ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಕೆಲ ಪ್ರಚಂಡ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಚಾಲನೆ ದೊರೆತಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೮ರಲ್ಲೇ ಆಗ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿ ಎತ್ತರದ ಆಣೆಕಟ್ಟು (೭೪೦ ಅಡಿ) ಎನಿಸಿದ್ದ ಭಾಕಡಾ ನೀರಾವರಿ

ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ವಿಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿನ ನೀರಾವರಿ ಕಾಲುವೆ ಪ್ರದೇಶ ಬಹುತರವಾಗಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ಯೋಜನೆ ಆಗತ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು.

೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಮೂರು ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮುಗಿದು ನಾಲ್ಕನೇ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವಿದ್ದೇವೆ; ೧೯೬೬-೬೯ ನಡುವೆ ಮೂರು ಏಕವಾರ್ಷಿಕ ಬಿಡಿ ಯೋಜನೆಗಳೂ ಆಗಿವೆ.

ಪ್ರಥಮ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ (೧೯೫೧-೫೬) ಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದ ಧನ ರೂ. ೩,೭೬೦ ಕೋಟಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ರೂ.೧,೯೬೦ ಕೋಟಿ ಸರಕಾರಿ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ರಂಗದಲ್ಲಿ ೧,೮೦೦ ಕೋಟಿ ಧನ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಯೋಜನಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ರೂರ್ಕೆಲದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಟನ್ ವಾರ್ಷಿಕ ಗುರಿಯ ಪ್ರಥಮ ಸರಕಾರಿ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆ ಕಟ್ಟುವುದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೂ ಔದ್ಯೋಗಿಕ (ಕೈಗಾರಿಕೆ) ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬಹುತರವಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವೆಳಗಾರರಿಗೇ ಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆಹಾರ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ವಿಭಜನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಗನನಕ್ಕೇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸರಕಾರ ಕೃಷಿಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆಯೇ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿತ್ತು. ಸರಕಾರಿ ರಂಗದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೪೫ರಷ್ಟನ್ನು ಕೃಷಿ, ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್, ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಿಕಾಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸಮಾಜವಿಕಾಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಗ್ರಾಮಾಂತರಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಆರ್ಥಿಕ ಯತ್ನಗಳ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಸಾಹಸವಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಶಸ್ವಿಯಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆ ಸೇಕಡಾ ೨೨ರಷ್ಟು ಏರಿ ಆಹಾರ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಂತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ಸೇಕಡಾ ೧೮.೪ರಷ್ಟು ಏರಿತು.

ಈ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ ಧೈರ್ಯಗೊಂಡು ರೂ. ೭,೨೦೦ ಕೋಟಿಯ ಎರಡನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ ೧೯೫೬ ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ವಾಸ್ತವಿಕ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ರೂ. ೭,೭೭೨ ಕೋಟಿಗೇರಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಒಲವೂ ಬೃಹದ್ ಉದ್ಯಮಗಳ ಒಲವೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಸರಕಾರಿ ರಂಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ರೂ. ೪,೬೭೨ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೨೪.೧ ರಷ್ಟು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ರೂ. ೩,೧೦೦ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೨೨ರಷ್ಟು ಕಾರಖಾನೆ-ಗಣಿ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಏನಿಯೋಗವಾಯಿತು. ಕೃಷಿರಂಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಹಣ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾಪುರ, ಭಿಲಾಯಿ, ರೂರ್ಕೆಲ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾದದ್ದು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಖನಿಜ ತೈಲ ಶೋಧನೆಯ ಸಾಹಸ, ಎರಕದ ಕುಲವೆ, ಯಂತ್ರನಿರ್ಮಾಣ, ವಿದ್ಯುತ್ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣ ಕಾರಖಾನೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಇದೇ ಕಾಲದ್ದು. ಎರಡನೇ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ಸೇಕಡಾ ೨೦.೪ ರಷ್ಟು ಏರಿತು. ೮ ಕೋಟಿ ೧೮ ಲಕ್ಷ ಟನ್ ಆಹಾರೋತ್ಪಾದನೆಯ ಗುರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು; ಆದರೆ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆ ಅನೇಕ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯವೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಸೇಕಡಾ ೨೫ ರ ಏರಿಕೆಯ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ.

೧೯೬೧ ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಮೂರನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ ಒಟ್ಟು ರೂ. ೧೧,೬೦೦ ಕೋಟಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಸಮಾಜವಾದಿ ಒಲವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿ, ಯೋಜನಾ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿಯವರ ಪಾಲು ರೂ. ೪,೧೦೦ ಕೋಟಿಗಳಿತ್ತು. ಎರಡನೇ ಯೋಜನೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಗಣಿಸದೆ ಔದ್ಯೋಗೀಕರಣವನ್ನು ಇನ್ನೂ ರಭಸದಿಂದ ಮುಂದೂತ್ತ ಲಾಯಿತು. ಕೃಷಿಯನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿಯೆ ಇರಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೩೦ ರಷ್ಟು ಏರುವುದೆಂದೂ ಧಾನ್ಯೋತ್ಪಾದನೆ ೮.೨೦ ಕೋಟಿಯಿಂದ ೧೦.೦೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ನಿಗೇರುವುದೆಂದೂ ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಯೋಜನೆಗೆ ಭಾರಿ ಆಘಾತ ಕಾದಿತ್ತು. ಧಾನ್ಯೋತ್ಪಾದನೆ ೧೦.೦೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ ಬದಲಿಗೆ ೭.೨೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ ಮಾತ್ರ ಆಯಿತು; ಅಂದರೆ, ೧೯೬೧ ಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಟನ್ ಇಳಿದಿತ್ತು! ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಲಾಭ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಉದ್ಯಮವೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಉತ್ಪಾದನಾ ಗುರಿಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಸೇಕಡಾ ೧೨ ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬೆಲೆಯೇರಿಕೆಯಿಂದ ಯೋಜನಾವೆಚ್ಚ ನಿರೀಕ್ಷೆಮೀರಿ ರೂ ೧೨,೭೭೭ ಕೋಟಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಯೋಜನಾ ವೆಚ್ಚ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಚಂಡ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೊರತೆ

ಧನವಿನಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಬೆಲೆಗಳು ಮತ್ತೂ ಏರಿದವು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳ ನಿಧನ, ಎರಡು ಯುದ್ಧಗಳು (೧೯೬೨: ಚೀನ, ೧೯೬೫: ಪಾಕಿಸ್ತಾನ) ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿಸಿದವು. ರೂಪಾಯಿ ಅಪಮೌಲ್ಯನವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದೆಲ್ಲ ನುಗ್ಗಾದ ಸರಕಾರ ರೂ. ೬,೭೫೬ ಕೋಟಿ ಸರಕಾರಿ ಧನವಿನಿಯೋಗದ ಮೂರು ವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಈಗ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ (೧೯೬೯-೭೪) ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆ ಮೂರನೆಯದರ ಇಮ್ಮಡಿ ಗಾತ್ರದ್ದು. (ರೂ. ೨೪,೮೮೨ ಕೋಟಿ) ಅದರ ಸರಕಾರಿ ಅಂಶ ರೂ. ೧೫,೯೦೨ ಕೋಟಿ, ಖಾಸಗಿ ರೂ. ೮,೯೮೦ ಕೋಟಿ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸೇಕಡಾ ೫.೫ ರಷ್ಟು ಏರಿಬೇಕೆಂಬುದು ಗುರಿ. ಮೊದಲ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗುರಿ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಸೇಕಡಾ (೫ರಷ್ಟು) ಸಾಧಿಸಿದೆ; ೧೯೭೧-೭೨ರಲ್ಲಿ ಅದು ಸೇಕಡಾ ೪ಕ್ಕಿಳಿಯುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯೋತ್ಪಾದನೆ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮೀರಿ ೧೦.೭೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ನಿಗೇರಿರುವುದರಿಂದ ಮೂರನೇ ಯೋಜನೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದ ಆಹಾರಸ್ಥಿತಿ ಈಗ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಯೋಜನಾಬದ್ಧ ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ದೇಶನದ ನಂತರ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ಚಿತ್ರವೇನು? ಅದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕಷ್ಟ-ಜಿಳಿ ಮಿಶ್ರವಾದ ಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಧನೆಗಾಗಲಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಯಶಸ್ಸಿಗಾಗಲಿ ಪ್ರಥಮ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಶಿಕ್ಷಣದ್ದು. ಸೇಕಡಾ ೧೨ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿಂದ ನಾವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆವು. ಎರಡೂವರೆ ದಶಕಗಳ ನಂತರ ಇಂದು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೨೯.೪ ಮಾತ್ರ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ೫೪ ಕೋಟಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೩೯ ಕೋಟಿ ಇನ್ನೂ ನಿರಕ್ಷರಿಗಳು. ನಮ್ಮ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾದ ಸೋವಿಯೆಟ್ ರಶಿಯ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ಸುಮಾರು

ನೂರರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೯೬೦ರೊಳಗೆ ೧೪ ವಯಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆಲ್ಲ ಪುಕ್ಕಟೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವದ ಗುರಿಯೂ ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ೬-೧೧ ವಯಸ್ಸಿನವರಲ್ಲಿ ೧೯೬೮-೬೯ರಲ್ಲಿ ೫.೫೫ ಕೋಟಿ (ಸೇಕಡಾ ೭೭) ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೧-೧೪ ವಯಸ್ಸಿನವರಲ್ಲಿ ೧.೨೩ ಕೋಟಿ (ಸೇ. ೩೨) ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೫೦-೫೧ ರಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟು ಆಗಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೇ ಯೋಜನೆಯ ಕೊನೆಗೆ ೬-೧೪ ವಯಸ್ಸಿನವರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೮೬.೬೮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಿಗುವ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಇದೆ. ೧೯೬೮-೬೯ರಲ್ಲಿ ೬೫.೬ ಲಕ್ಷ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಮೈಸೂರು ಸಹಿತ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಹುಡುಗರಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ "ವಿಲಾಸ"ವೇ ಆಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಂಕ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೦೦೦ದ ೭೯ಕ್ಕೇರಿದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸುಮಾರು ೨,೨೦೦ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಸುಮಾರು ೨೦ ಲಕ್ಷ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲಾ ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ.

ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಗತಿ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟ ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೂ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಲ ಅನಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ವೇಗವಾದ ವಿಸ್ತರಣೆಯೊಡನೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಟ್ಟಗಳು ಇಳಿಮುಖವಾಗಿವೆಯೆಂಬ ದೂರುಗಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಂದು ಶಿಕ್ಷಕ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ; ಹಣಕಾಸಿನ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುವಂತೆ ಶಿಕ್ಷಕನ ಗೌರವ ಬಹಳ ಕುಗ್ಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಸರಕಾರಿ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಧಾರವಾ ಗುಂಪುಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಕರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಿಸ್ತನ್ನು

ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಂಗೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಕೃದ ಕುತ್ತವಾಗಿವೆ. ಕಾಲೇಜು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಮುಂದೇನೆಂಬ ಸಮಸ್ಯೆ ಇರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಕಲಿಯುವ ವಿಷಯಗಳು ನಾಳೆ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾದ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವತಃ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಆಡಳಿತಗಳೂ ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದ ಮಾದರಿಗಳಾಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಿಸ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ನೈತಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವರಿಗಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣವು ಏನು ಏನು, ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಜೀವನೋಪಾಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವಿಧೀಕರಿಸುವ ಮೊದಲಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಮಾತುಗಳೂ ವರದಿಗಳೂ ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ; ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ; ಮತ್ತೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮೊದಲಿದ್ದಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದಿನ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ನೌಕರರು ಬೇಕೆಂಬ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಸ್ತರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಂ. ಎಸ್.ಸಿ.ಗಳು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕಾರಕೂನರಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರು “ಪ್ರಭು”ಗಳೆನಿಸಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವಾಸ್ಪದರಾಗಿದ್ದರು; ಈಗ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೇ ಉಳಿದದ್ದರಿಂದ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿ, ಟೇಬಲ್ ಕೆಲಸ ಹೊರತು ಮತ್ತಾವ ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯ ಕೆಲಸ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಿಗಿರಲಿ, ಅರ್ಥಶಿಕ್ಷಿತರಿಗೂ ಆಕರ್ಷಕವೆನಿಸಿಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದಾಯಕವೋ “ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ”ದಾಯಕವೋ ಆ ಕೋರ್ಸಿಗೆ ಜನ ಮುತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದ ಒತ್ತಾಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಣಿಯುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ೧,೨೪,೦೦೦ ಗ್ರಾಜುಯೇಟ್ ಎಂಜಿನಿಯರರ “ಸ್ಪಾಕ್” ಇದೆ. ಡಾಕ್ಟರರು ಕೂಡ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ಎದುರಿಸತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮವಿದೇಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ—ಆದರೂ ನೌಕರಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ವಿದ್ಯೆ ಬೇಕೆಂದು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದು; ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಕಲಿಯದೇ ಡ್ರಿಗಳ ಸಲುವಾಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯುವುದು.

ಭಾರತೀಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ರಂಗದ ಮುಖ್ಯ ಕೊರತೆಯೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕಾರಕೂನಿಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ನಾವಿನ್ನೂ ಹೊರಬಂದಿಲ್ಲ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನಾ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಶೋಧನಾವಿಷಯಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪರಮಾಣು ಸಂಶೋಧನಾರಂಗದ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯೋಗ್ಯತಾವಂತ ರಲ್ಲಿ ಗಣಿಸತಕ್ಕವರು. ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ವಿದೇಶಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮನಿರ್ಭರವಾಗಿ ಪರಮಾಣು ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪರಮಾಣು ಬಾಂಬುಗಳನ್ನು ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾದರೆ ನಿರ್ಮಿಸುವ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಅವರಲ್ಲಿದೆ. ಕೃಷಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಅವರು ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳಲ್ಲೂ ನಾವು ದೇಶದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಂದೆಡೆ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ತಂತ್ರಜ್ಞರ ಮೋಹ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲೆ ಒಳರಾಜಕಾರಣ ಇವುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆ ಹೊರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತಿದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಆರೋಗ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ. ಮೂತತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯನ ಸರಾಸರಿ ಆಯುದರ್ಧಯ ೩೨ ರಿಂದ ೫೪ ಕ್ಕೇರಿದೆ. ಮಲೆಜ್ಜರ ದಂಥ ಭೀಕರ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕರೋಗ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಮಲೆನಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ಚಿಮ್ಮಿಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಯಶಸ್ಸಿನ ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಪ್ಲೇಗ್, ಮೈಲಿಬೇನೆ, ಕಾಲರಾದಂಥ ಸಾಮೂಹಿಕ ಕೊಲೆಗಡಕ ರೋಗಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಗಳ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ "ಮಾರಿ"ತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಇಂದು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಹಾಯ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶಿಶುಮರಣ ಪ್ರಮಾಣ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಇಂದು ಭೂತಾಕಾರವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಜನನ ಪ್ರಮಾಣದ ಏರಿಕೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಇಳಿಕೆ

ಯಿಂದಾದದ್ದು. (ಜನನ ಪ್ರಮಾಣ ಯೋಜನಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ೪೧.೭ ರಿಂದ ೩೮.೬ ಕ್ಕೆಳದರೆ ಮರಣಪ್ರಮಾಣ ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ೨೨.೮ ರಿಂದ ೧೪ ಕ್ಕೆಳದಿದೆ.) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದಾದ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಪಾಲು ಬಡವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಪಿಡುಗಿನ ಸ್ವಭಾವದ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಅವರೇ ಅಧಿಕಾಂಶವಾಗಿದ್ದರು.

ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೊಡನೆ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲಿತ್ತು ಹೋರಾಡಲು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಅವಕಾಶದಿಂದ ರಂಭಿಸಿ, ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ನಗರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಕಾನೂನು ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದ ಅಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪುರುಷರೊಡನೆ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಬಾಧ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಅದೂ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರಿನ್ನೂ ಹಿಂದಿದ್ದರೂ (೧೯೬೮-೬೯ ರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ೬-೧೪ ವಯೋಮಾನದ ಹುಡುಗಿಯರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೪೪.೭ ಜನ ಮಾತ್ರ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು) ಅವರು ವೇಗವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪುರುಷರ ಸ್ವಂತ ಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸಿದ ವಕೀಲಿ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶತ್ವ, ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್, ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್, ವ್ಯಾಪಾರರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. “ನ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮರ್ಹತಿ” ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರ್ಯಾಂಕು ಗಿಟ್ಟಿಸುವ ಹುಡುಗಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಸಮಾನತ್ವದ ಹೊಣೆಗಳೂ ಅವರ ಹೆಗಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾರವಾಗಿ ಕೂಡುತ್ತೋಡಗಿವೆ. ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ; ಮನೆಗೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಯೋಜನೆಗಳಿಗಾಗಿ ದೇಶ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ನೂರು ಕೋಟಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂಗಹೀನರ, ಬಾಲಾಪರಾಧಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಪುನರ್ನಿವೇಶನಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜನರ ಸುಧಾರಣೆಯ ವರೆಗೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಸೂಳೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಅನೇಕ ಕ್ರಮಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಹರಿಜನಕಲ್ಯಾಣ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪ

ವಾಗಿದ್ದ ದೈಯ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಪಾಪವೆಂದು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ಅನೇಕ ಸರ್ವೇಯ ಹಿಂದುಗಳು ಅತ್ತ ಗಮನಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸ್ವತಃ ಹರಿಜನ ಸಮಾಜದಲ್ಲೇ ಜಾಗೃತಿ ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಕೇರಳದ ಈಳವ (ಈಳಿಗ) ಜಾತಿಯವರ ನಾರಾಯಣ ಗುರುಗಳು ಆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಹರಿಜನರ ನೆರಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂದಿದ್ದ ತಿರ್ವಾಂಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಿವಾನ ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರು ಹರಿಜನರಿಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರವೇಶಾಧಿಕಾರವಿತ್ತು ಸನಾತನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದರು. ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್. ಅಂಬೇಡಕರರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅಸಂತೃಪ್ತರಾಗಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಆಂದೋಲ ಹರಿಜನ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕೆಲ ರಾಜಕೀಯ ಸೌಲತ್ತುಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತ್ತು.

ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯವರ್ಗದವರಿಗೆ ಸಂಸತ್ತು, ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವರಿಗೂ ಗಿರಿಜನರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಹರಿಜನರಿಗೆ ದೇಶದ ಇತರ ವರ್ಗಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಏರಿಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ—ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಹೋಟೆಲುಗಳಿಂದ ದೇವಾಲಯಗಳ ವರೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯದತ್ತ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ದೇಶದ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಮೇಲಿನ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳ ಕಥೆಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾನಿವಾರಣೆಯ ಮಂದ ಪ್ರಗತಿಯಿಂದ ರೋಸಿಹೋಗಿ ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರು ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಾರ ಜನಾಂಗದೊಡನೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಕ್ಲೀಬ ಪ್ರಪೃತ್ತಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಆತಂಕವಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷ

ನಿಂದಾಗಲಿ ಬೆಂಬಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹಿಂದುಗಳು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಅವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಕಾನೂನಿನ ಕೈ ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬಂದರೆ ತಮ್ಮ ನೈತಿಕ ವಿಶ್ವಾಸದ (ಆದು ಇದ್ದರೆ) ನೆಲೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಬದಲು ಅನ್ಯತದ ಬಲದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಢ್ಯ ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅನಂತರದ ಸಾಮಾಜಿಕಾರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ಹರಿಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸಲು ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಅವರು ಕೃಷಿ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗದ—ಕೆಲವೇಳೆ ಬರಿ ಅನ್ನ ವಸತಿಗಾಗಿ—ಕೂಲಿಗಳೆಂದು ಲಭ್ಯರಾಗಿದ್ದವರು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆದ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳ ಹೆಚ್ಚುಂಥ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದ, ರಾಜಕೀಯ ಬಲವೂ ಉಳ್ಳ, ಮಧ್ಯಮ ಜಾತಿಗಳು ಇಂದು ಕೃಷಿಯಿಂದ ಹಣದ ಕುಯುಲಿ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿವೆ. ಹರಿಜನರ ಸ್ಥಾನಮಾನದಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯಾದರೆ ಅವರನ್ನು ಅಗ್ಗಕ್ಕೆ ದುಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಈ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಕೆಳಗೇ ಉಳಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯೊಂದು ನೆವ ಮಾತ್ರ. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹರಿಜನರ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಬಿದ್ದ ಜಮೀನೂ ಅವರ ಕೈ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸವೂ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಕೃಷಿಯಿಂದಾಗಿ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೩೪.೫ ಜನ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು. ರೈತರೆನಿಸಿದವರಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಟುಂಬಗಳು ಎರಡೂವರೆ ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಜಮೀನುಳ್ಳವುಗಳು. ಇದು ಅವರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರ್ವಣೀಯರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಭರರಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಹರಿಜನರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ತೀರ ಮಂದಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಹೊಂದುತ್ತಿದೆ. (೧೯೬೧ ರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೧೦). ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರಾಗಿ ಅವರ ಜನಸಂಖ್ಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನೌಕರಿಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದನೇ ದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೇಕಡಾ ಕೇವಲ ೧.೯; ಎರಡನೇ ದರ್ಜೆಯವರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೩. ನಾಲ್ಕನೇ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೇಕಡಾ ೧೮.೨ ಇತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಅವರಿಗಾಗಿ

ಕಾದಿಟ್ಟ ಸೇಕಡಾ ೧೮ ರಷ್ಟು ಒಂದನೇ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ದರ್ಜೆ ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸೇಕಡಾ ೫ ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಉಳಿದ ನೌಕರಿಗಳು ತಕ್ಕ ಉಮೇದ್ದಾರರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅರಸುತ್ತಿವೆ. ಹರಿಜನರ ನಿರಾಶೆ ಹತಾಶಾರೂಪ ತಾಳುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ಬಿಹಾರದ ಕೆಲಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಹೀನ ಹರಿಜನರು ನಕ್ಷಲವಾದಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸ ತಾಳತೊಡಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಸರ್ವೋದಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಗಿರಿಜನರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದು. ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಹರಿಜನರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರಂಥ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ ನಾಯಕರು ಇಂದು ಕಾಣರು; ಸರ್ವೋದಯರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯಂಥವರೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಮೇಲೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಟ್ಟ ವಿಶ್ವಾಸ ಅವರು ಸರ್ವೋದಯರಿಗಿತ್ತು ಕೊನೆಯ ಅವಕಾಶವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದೂ ವಿಫಲವಾದರೆ ಭಾರತ ಕಹಿಫಲವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಹಸಿದ, ಅವಮಾನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಜನರಿಗೆ ಸಹನೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಫಲವಿಲ್ಲ.

ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನವನ್ನು ಆಗಲೇ ಮಾಡಿದೆ. ಅವುಗಳಿಂದಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಷ್ಟಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ೧೯೪೭ ರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇಮ್ಮಡಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ತಲಾ ಆದಾಯ ರೂ. ೨೪೯ ರಿಂದ ೩೪೭ ಕ್ಕೇರಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಂಕಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಕಣ್ಮಸಕದವು. ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಜನ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವೇಷಭೂಷಣ, ಮನೋರಂಜನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನಾಗಲಿ ಹಳ್ಳಿ ಜನ ಶಹರುಗಳಿಗೆ ಬಂದು ನೀರಿನಂತೆ ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವುದನ್ನಾಗಲಿ ನೋಡಿ ದೇಶದ ಸುಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಳಿಯುವುದು ಭ್ರಾಂತಿಯಾದೀತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಜ್ಞರು ನಡೆಸಿದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಆಧಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳಿಂದ, ಒಂದೆಡೆ ಶ್ರೀಮಂತರ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ದಟ್ಟ ದರಿದ್ರರ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಖಚಿತಪಟ್ಟಿದೆ. ಒಂದು ಅಂದಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದ ಅನ್ನಕ್ಕೂ ಗತಿ ಇಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಗರು ೧೯೬೭-೬೮ ರಲ್ಲಿ ೨೯ ಕೋಟಿ (ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೭೦) ಜನ ಇದ್ದರು. ಸೇಕಡಾ ೫ ಜನ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳ ತಲಾ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯ ೧೯೬೧-೬೮ ರ ನಡುವೆ ರೂ. ೭೫.೬ (ದಿನಕ್ಕೆ ೨೦.೭ ಪೈಸೆ)

ಯಿಂದ ರೂ. ೭೪.೮ (ದಿನಕ್ಕೆ ೨೦.೫ ಪೈಸೆ)ಗೆ ಇಳಿಯಿತು. ೧೯೬೭-೬೮ ರಲ್ಲಿ ಸೇ. ೪೦ ಜನ ಹಳ್ಳಿಗರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ರೂ. ೧೫ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಸೇಕಡಾ ೩೦ ಜನ ನಗರವಾಸಿಗಳೂ ಅದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸೇಕಡಾ ೭೦ ಜನರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಾಸರಿ ತಲಾ ಆದಾಯಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಸಮಾಜವಾದ, ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಾತಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಕಾಣಿಸುವ ಸಮಾಜವಾದದ ಒಂದೇ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವೂ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು. ಕೆಲವೊಂದು ಜನ "ಬೌದ್ಧಿಕ" ಸಮಾಜವಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಶತಕೋಟಿಗಳ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಕೋಟಿಗಳ ಆವರ್ತ ವೆಚ್ಚದ ಮೇಲೆ ತಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಗುವುದು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿನ ಉದ್ಯಮ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪೂರ್ಣ ಸರಕಾರಿ ರಂಗದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಮೂರು ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ೧೯೭೧ರ ವರೆಗೆ ರೂ. ೧,೦೨೬ ಕೋಟಿ ಹಣ ತೊಡಗಿಸಲಾಗಿದೆ; ೧೯೭೦ ವರೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಸ್ಟೀಲ್ ಕಂಪನಿ ರೂ. ೧೨೮ ಕೋಟಿ ನಷ್ಟಹೊಂದಿದೆ. ಭಾರ ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ರೂ. ೫೭೫ ಕೋಟಿ ಬಂಡವಾಳ ತೊಡಗಿಸಿದೆ; ಈ ವರೆಗಿನ ನಷ್ಟ ರೂ. ೭೪.೮೦ ಕೋಟಿ. ಸರಕಾರ ಸುಮಾರು ೧೮ ಭಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಾಭಗಳಿಸುವವುಗಳೂ ಇವೆ ಎಂದು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯಾಯವಾದೀತು. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಉದ್ಯಮಗಳು ದಕ್ಷತೆಯ ಮಾದರಿಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ ವಿಫಲವಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಕರುಣಾಜನಕ ನಂಬಿಕೆ ನಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೂ ಅವರಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಸರಕಾರದ ಈ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸುವಾಗ ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯಮವಾದರೂ ದಕ್ಷತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳು

ಮಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿದರೆ ಬಂಡವಳಿಗಾರರು ಕೊಡಲಿ. ಸರ್ಕಾರದ ಕಡೆ ಓಡುತ್ತಾರೆ; ಕಾರಖಾನೆ ನಿಂತರೆ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆಂದು ಹೆದರಿ ಸರ್ಕಾರ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಗಲು ಕೊಡಬೇಕು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರಖಾನೆಗಳು ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯಮದ ಅ-ದಕ್ಷತೆಯ ಉಜ್ವಲ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣರಾಜ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಯೋಜನಾಬದ್ಧ ಪ್ರಗತಿ, ಸಮಾಜವಾದ ಇವು ಹಿಂದೇಟು ತಿನ್ನಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ತರಬೇತಾದವರೇ ಅಲ್ಲ. ಅವರು ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಕ್ಷಣೆ, ಆಡಳಿತದ ವಿಧಿನಿಯಮಗಳ ಸರಿಯಾದ ಪಾಲನೆ ಇಂಥಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶರಿಂದ ತರಬೇತಾದವರು. ನಮ್ಮ ನಾಯಕರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯಂಥ, ಜನಕಲ್ಯಾಣದಂಥ ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಜನಸಂಪರ್ಕ, ಕ್ಷಿಪ್ರ ನಿರ್ಣಯ, ಧೈರ್ಯ, ನಿಯಮ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಅಕ್ಷರ ಪಾಲನೆಗಿಂತ ಫಲಿತಾಂಶಗಳ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿ-ಇಂಥ ಗುಣಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಯುಂಟುಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ನೇಮಕ ಬಡತರ್ಫಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾರಖಾನೆ ಕಚೇರಿಗಳ ಶಿಸ್ತು ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ (ಆಳುವ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ) ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ನಿರಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾವು ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ಪಡೆದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಶಿಯದಿಂದ. ಆದರೆ ರಶಿಯನ್ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಿಗೆ ಧೈಯಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ತರಹದ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಡದಿದ್ದರೆ ಸಿಗಬಹುದಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಭಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವಿಕಾಸ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಸ್ತರಣ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಳೆ ನೌಕರರಿಗೆ ಗಾಮ ಸುಧಾರಣೆಗಿಂತ ನಗರಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆ ಬಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ನೆವದಿಂದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ರಶಿಯದಲ್ಲಿ ಆಳುವ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತ ಅಧಿಕಾರದೊಡನೆ ಯೋಜನೆಯ ಯಶಸ್ಸಿನ ಹೊಣೆಯನ್ನೂ ಹೊರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾಲೀನ ರಶಿಯದ ಜನ

ಸಾಮಾನ್ಯನ ಹಾಗೆ ಭಾರತದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನೂ ತಾನಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಎಂದೋ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ರಶಿಯದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಪ್ರತಿ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ “ಚಳವಳಿ” ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನನ್ನೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನಯತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಜನ ಆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು, ಪಕ್ಷದ ಸಂಘಟನಾಂಗದವರು ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆನ್ನುವಾಗ ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಪಾಠ ಆಳುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇನ್ನೂ ಗಂಟಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. “ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮನೋಭಾವ” ಇಂದು ಕೂಡ ಭಾರತೀಯನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮೂಡಿಲ್ಲ.

ಯೋಜನೆಗಳ ವೆಚ್ಚ ಅಂದಾಜು ಮೀರಿದ್ದರಿಂದ, ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತೆರಿಗೆಗಳ ವಿಪರೀತ ಹೆಚ್ಚಳವಾಯಿತು. ಎರಡನೇ ಯೋಜನೆಗೆ ರೂ. ೧,೦೮೦ ಕೋಟಿ, ಮೂರನೆಯದಕ್ಕೆ ೨,೮೯೨ ಕೋಟಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದೂ ಸಾಲದೆ, ಮೂರನೆಯದಕ್ಕೆ ರೂ. ೧,೧೩೩ ಕೋಟಿ ಕೊರತೆ ಧನವಿನಿ ಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬೆಲೆಗಳು ಗಗನಕ್ಕೆ ಏರಿವವು. ಎರಡನೇ ಯೋಜನೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಆಹಾರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಮಾರಾಗಿ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಮೂರನೇ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದೂ ಮೂರು ವರ್ಷ ಬೆನ್ನುಬೆನ್ನಿಗೆ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ ಬಂದದ್ದೂ ಭಯಂಕರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು. ಬರಗಾಲದಿಂದ ಜನ ಸಾಯುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅಮೇರಿಕದಿಂದ ಮೂರು ವರ್ಷಕಾಲ ಪ್ರಚಂಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಸಹಾಯ ಬಂದದ್ದು ಜೀವಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿತು; ಆದರೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಂದ ಈ ೨.೫೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ ಧಾನ್ಯ ನಮ್ಮ ರೈತನ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆ ಏರಿಕೆಯಿಂದ ಕೃಷಿಕನು ಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ಏರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ (ವಿದೇಶಿ ಗೋದಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ) ತಕ್ಕ ಬೆಲೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಕುಗ್ಗಿತು. ೬೦ರ ದಶಕದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಏರಗೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಬೀಜ, ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಸರವು ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ಹಸುರು ಕ್ರಾಂತಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಆಹಾರಾಭಾವದ

ಭಯ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ. ಆದರೆ ಏರುವ ಬೆಲೆಗಳು ಕೃಷಿಕೇತರರ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ಡೋಗರು ಹೊಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಬಡವರ ಬಡತನ ಹೆಚ್ಚಲು ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಭೂಸುಧಾರಣೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮುಖ್ಯ ನೀತಿಯಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತಾಯುಗದಲ್ಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬೆಂಬಲಿಗರಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಸೇರಿದರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಉಳುವವನಿಗೇ ಜಮೀನು ಕೊಡಿಸುವ ಕೆಲಸವಾಗಲಿ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಭೂಮಿಗೆ ಮಿತಿ ಹೇರುವುದಾಗಲಿ ಸುಲಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸೇಕಡಾ ೨೦ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ತುಣುಕೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಸೇಕಡಾ ೨೦ರಷ್ಟು ಹಿಡುವಳಿಗಳು ೫ ಎಕರೆಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವಾಗಿದ್ದವು; ತಂಜಾವೂರಿನಂಥ “ಭತ್ತದ ಕಣಜ” ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಭೂಮಾಲಿಕರು ಸೇಕಡಾ ೪೫ರಷ್ಟು ಜಮೀನಿನ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಗೇಣಿ ದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಸೇಕಡಾ ೬೦ರಿಂದ ೭೦ರವರೆಗೂ ಇತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭೂಮಾಲಿಕರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಸೇರಿದರು; ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೆನ್ನೆಲುಬೆನಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಹಿತಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು; ಹೀಗಿರುವಾಗ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳು ಬಡ ಒಕ್ಕಲಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಬದಲು ಅವನನ್ನು ಕಂಗೆಡಿಸಿದವು. “ಉಳುವವನಿಗೇ ಭೂಮಿ” ಕೊಡಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೇನೋ ಮಾಡಿದರು; ಆದರೆ “ಸ್ವಂತ ಸಾಗುವಳಿ” ಗಾಗಿ ಭೂಮಾಲಿಕನು ಒಕ್ಕಲಿನಿಂದ ಜಮೀನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಕಲಮು ಸೇರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಳೆ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸಲಾಯಿತು; ಭೂಮಿತಿ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ರಂಧ್ರಗಳನ್ನಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಬಿನಾಮೆ ವರ್ಗಾವಣೆಗಳು, ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಜಮೀನಿನ ಸುಳ್ಳು ಹಂಚಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಭೂಮಿ ಇದ್ದವರು ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಲೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. (ಒಬ್ಬರು ನಾಯಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದರಂತೆ!) ಋರುಹಂಚಿಕೆಗೆ ದೊರೆತದ್ದು ೨೩ ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ಜಮೀನು ಮಾತ್ರ. ಆಮೇಲೆ “ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿ” ಯಿಂದ ಕೃಷಿ ಬೇರೆ ಲಾಭದಾ

ಯಕವಾಯಿತು; ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಭೂಮಾಲಿಕರ ಭೂದಾಹ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದೀಗ ಹೇರಬೇಕೆಂದಿರುವ ೧೦-೧೮ ಎಕರೆ ಭೂಮಿತಿಯ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಂಧ್ರಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ಭೂಮಾಲಿಕವರ್ಗದ ಪ್ರಬಲ "ಲಾಬಿ" ಯೊಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಭೂಮಿತಿ ಇಳಿಸಿದರೆ ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗುವುದೆಂಬ, ಅಷ್ಟು ನಿರಾಧಾರವಲ್ಲದ, ಕೂಗೂ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರೂ ಯೋಚಿಸಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಸಮಾಜವಾದದ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಹೇಳಬಹುದು. ಸಮಾಜವಾದವನ್ನು, ಅದೂಹಿಂದುಳಿದದೇಶದಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕರ್ತವ್ಯ, ನ್ಯಾಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತರುವುದು ಬಲು ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಶಾಂತಿ ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂದ ಹಾಗೆಯೇ, ಬಡದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜವಾದವೂ ಅವಿಭಾಜ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾವು "ಮಿಶ್ರ ಅರ್ಥಪದ್ಧತಿ"ಯನ್ನು ನುಸರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳ, ಸರ್ಕಾರಿ ಬಂಡವಾಳ ಎರಡಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ನಾಲ್ಕನೇ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸರ್ಕಾರಿ ರಂಗದ ೨/೩ ಅಂಶದಷ್ಟು ಖಾಸಗಿ ರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳ ವಿನಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿದೆ. ಖಾಸಗಿಯವರಿಗೆ ನೀಗಲಾರದಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆ) ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದೆ. ಚಿಕ್ಕ ಉದ್ಯಮಗಳೂ ಮಧ್ಯಮ ತರದವೂ ಖಾಸಗಿ ರಂಗದಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಉದ್ಯಮ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೈಸೆನ್ಸಿನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಗತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಖಾಸಗಿ ಸಾಹಸಿಗಳಿಗೆ ಬೇಸರಬರುವಷ್ಟು ತೊಡಕುಂಟಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ರಾಜಕೀಯ ವಶೀಲಿಯಿಂದ ಕಾರಖಾನೆ ಉದ್ಯಮಗಳು ಐದಾರು ಪ್ರಬಲ ಉದ್ಯಮಕಾರ ಗುಂಪುಗಳ ಕೈ ಸೇರಿ ಒಂದು ತಲಹದ ಗುತ್ತಿಗೆಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಇದು ನಿಜವಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಗತಿ. ನಿಯಂತ್ರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಕಳ್ಳಪೇಟೆ, ಕಳ್ಳಹಣ ಅತಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿತು ಎಂಬುದು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನಿಷ್ಟ.

ಬಡ ದೇಶಕ್ಕೆ ರಭಸದ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಲು ಎರಡೇ ಹಾದಿಗಳು: ಧಾರಾಳ ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳದ ಪ್ರವೇಶ ಅಥವಾ ಬಡವನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಿಗಿಯಾದ ನಡುಪಟ್ಟಿ ಬಿಗಿಯುವುದು. ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ಅನೇಕ

ತೊಡಕುಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಅದರೊಡನೆ ಅದೃಶ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಸೂತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ: ದೇಶೀಯರ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಯದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಅಡ್ಡಗಾಲ ಹಾಕಲು ಯತ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶಪಡೆದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ (ಉದಾ: ಎಣ್ಣೆ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ) ಇದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ತಂದಿದೆ. ಇನ್ನು ದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ ಸರಕಾರಿ ಇರಲಿ, ಖಾಸಗಿ ಇರಲಿ ಉಳಿತಾಯ ದಿಂದಲೇ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಉಳಿತಾಯ ಎಂದರೆ ಲಾಭ; ಲಾಭ ವೆಂದರೆ ದುಡಿಯುವವನಿಗೆ ಅವನ ನಿಜವಾದ ಪಾಲಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡುವುದು ಅಥವಾ ಸರಕನ್ನು ಆದರ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರುವುದು. ರಶಿಯದ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲ ಹೊಗಳುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಲುವತ್ತು ವರ್ಷ ಕಾಲ ರಶಿಯನ್ ಕಾರ್ಮಿಕನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನಹೊರತು ಮತ್ತಾವ ಸುಖಸೌಕರ್ಯವೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾರಿ ಮೂಲ ಉದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧೋದ್ಯಮಗಳಿಗಾಗಿ ರಶಿಯನ್ ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟಜೀವನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತೆಂದೂ ಗಣಿ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳೆಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಗಳ (ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ದಶಲಕ್ಷಗಳಿಲ್ಲೆತ್ತು!) “ಗುಲಾಮ” ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತೆಂದೂ ಮರೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಿಜವಾದ ಸಮಾಜವಾದವು ಸಮೃದ್ಧ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತ, ಸುವಿವೇಕಿ ಸಮಾಜಗಳು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ “ವಿಲಾಸ” ಹೊರತು, ನಿಷ್ಕಂಚನರ ಪಾಲಿಗೆ ಅದು ಬೆವರು ಕಣ್ಣೀರುಗಳ ಕಥೆ—ಧಾರ್ಮಿಕವೆನಿಸಬಹುದಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದೂರ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಬಲಿದಾನ. ಆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಕುದುರಿಸಲು ತಪ್ಪಿದ್ದೇ ನಮ್ಮ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಸೋಲು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಕಾಲು ಶತಮಾನದ ಭಾರತದ ಸಾಧನೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತುಚ್ಛವಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ ಇಮ್ಮಡಿ ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ—ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೨೨ ಕೋಟಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆದರ ಫಲಗಳು ನಮಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟೇ. ಯೋಜನಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಉತ್ಪಾದನೆ ಇಮ್ಮಡಿಸಿದೆ; ವಸ್ತ್ರೋತ್ಪಾದನೆ ಇಮ್ಮಡಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ಏಳುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ; ಸಿಮೆಂಟ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯೂ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿದೆ; ಡಾಕ್ಟರುಗಳ

ಸಂಖ್ಯೆ ೫೬,೦೦೦ ದಿಂದ ದ್ವಿಗುಣಿಸಿದೆ. ಉಕ್ಕಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ ೧೦ ಲಕ್ಷ ಟನ್ನಿನಿಂದ ೬೦ ಲಕ್ಷ ಟನ್ನಿಗೆರಿದೆ. ನಮ್ಮ ಖನಿಜ ತೈಲೋದ್ಯಮದ ಉತ್ಪಾದನೆ ೬೦ ಲಕ್ಷ ಟನ್ ಕಚ್ಚಾ ಎಣ್ಣೆಯಷ್ಟಿದೆ.

ಯಂತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣೋದ್ಯಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯ ಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು ದೇಶ ಸೈಕಲ್, ಹೊಲಿಗೆಯಂತ್ರಗಳಂಥವನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ರೈಲ್ವೇ ಎಂಜಿನ್ನುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಗನ್ನುಗಳನ್ನೂ ವಿದ್ಯುತ್ ವಾಹಕ ಗೋಪುರಗಳನ್ನೂ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ—ಕೆನಡಾ ಅಮೇರಿಕಗಳಂಥ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಕೂಡ—ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ೧೯೬೮-೬೯ ರಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ರಫ್ತಿನ ಬೆಲೆ ರೂ. ೭೦೪ ಕೋಟಿಯಷ್ಟಿತ್ತು. ಭಾರತ ಆ ವರ್ಷ ೮೫,೦೦೦ ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಶಬ್ದಾತೀತ ವೇಗದ ಫೈಟರ್ ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ಆದೀಗ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಾನೇ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಈಗ ವಿದೇಶಗಳಿಗೂ ರಫ್ತು ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಕೆಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅದರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಜನಸಾಖ್ಯಾವೃದ್ಧಿಯ ಮಾತು ಆಗಲೆ ಬಂದಿದೆ. ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಗತಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ನಿರುದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬಿ ರಾಜಕೀಯ ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜನರ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳು ಏರಿವೆ; ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು ಕೃಷಿರಂಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಇದ್ದ ದೂರು ಈಗ ಹೋಗಿದೆ; ಆದರೊಂದಿಗೆ ಹಸಿರು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಈ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿತಸಂಬಂಧಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದ ನಿಸರ್ಗ ಸಂಪತ್ತು ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ೨,೨೦೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರಿನ ನಿಕ್ಷೇಪವಿದ್ದು ಇದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೆಂಗನೀಸ್, ಸೀಸ, ಸತುವಿನ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳೂ ಧಾರಾಳ ಇವೆ. ನಮ್ಮ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಧ್ಯತೆ (೪೧೦ ಲಕ್ಷ ಕಿಲೋವಾಟ್) ಯಲ್ಲಿ ನಾವಿನ್ನೂ ಮೂರರಲ್ಲೊಂದು ಭಾಗ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವಷ್ಟೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಸಾಂಸಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಖನಿಜ ತೈಲ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿದೇಶಿ “ತಜ್ಞರ” ಅಭಿಮತವಾಗಿತ್ತು. ರಶಿಯನ್ ತಜ್ಞರ ನೆರವಿನಿಂದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಆರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಚದರ

ಕಿಶೋಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ತೈಲಗರ್ಭಿತವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಮಾತ್ರ (ಅದು ಹೀಗೇ ಸಾಗಿದರೆ ಶತಮಾನಾಂತದಲ್ಲಿ ನೂರು ಕೋಟಿಗೇರಬಹುದು), ಗಂಡಾಂತರ ಮಟ್ಟ ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕೂಡ ತೀರ ಶುದ್ಧ ಶಾಪವೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತರುಣರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಡಿಯುವ ಚೈತನ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಯೋಜಕರು; ಈ ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಜನಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ತ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ತರುವಂತೆ ನಾಡನ್ನು ನಡೆಸುವ ದೂರದರ್ಶಿ ಮತ್ತು ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕ ಮುಂದಾಳುಗಳು.

೨. ಭಾರತ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು

ವಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ರಾಯಭಾರ ಸಂಪರ್ಕ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿತ್ತು. ರಾಜ ದೂತನ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಯಮಗಳ ವಿಚಾರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರ್ಶಿಯದ ರಾಯಭಾರಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಪತ್ರವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಅಜಂತಾ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪರರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಶತ್ರುವಿತ್ರ ಉದಾಸೀನರಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಾಜನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತದ ರಾಜರು ಹಿಮಾಲಯದಾಚೆಗಿನ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಮೇಲೆ, ಅವರ ವಿದೇಶನೀತಿ ಭಾರತವನ್ನು ತಮಗಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಭಾರತದ ಸ್ವಂತ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಅವರ ವಿದೇಶನೀತಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಏನೇ ಇರಲಿ, ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಅವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಶನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಪಾಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶರಬೇತಿ ಆಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಾಗ ಭಾರತ ತನ್ನ ವಿದೇಶನೀತಿಯನ್ನು ತಾನೇ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ರಾಯಭಾರ ವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ವಿದೇಶನೀತಿ ತಜ್ಞರನ್ನೂ ಶರಬೇತುಗೊಳಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಂದೋಲನದ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ವಿದೇಶನೀತಿಯ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ಇದ್ದದ್ದು ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಒಬ್ಬರಿಗೆ. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ವಿದೇಶನೀತಿ

ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈವಾಡವೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರಮುಖರೊಡನೆ ಮೊದಲೇ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ ಸ್ನೇಹಪರವಾಗಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಚೀನದ ಚಿಯಾಂಗ್ ಕೈಶೇಕ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಪತ್ನಿ ಪಂಡಿತಜಿಯವರ ನಿಕಟ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ನೆಹರೂ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಚೀನ ಜಪಾನ್ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೀನೀ ಗಾಯಾಳುಗಳ ಸಹಾಯಾರ್ಥ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪಥಕವನ್ನೂ ಕಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಚೀನದ ನಾಯಕರು—ಅವರ ಯುದ್ಧಕಾಲದ ಮಿತ್ರರಾದ ಬ್ರಿಟಿಶರ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ—ತಮ್ಮ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪೂರ್ವಚರಿತ್ರೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ನೆಹರೂ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾದಾಗ ವಿದೇಶನೀತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕಿನ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸರದಾರ ಪಟೇಲರಿಗೆ ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸಲು ಆಧಾರವಿದೆ. ನೆಹರೂ ಆಂತರಿಕ ನೀತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೈದರಾಬಾದ ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪ್ರಶ್ನೆ) ವಿದೇಶಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆತಿಯಾದ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂದು ಸರದಾರರ ಭಾವನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವತಃ ಬಲಿಷ್ಠನಾಗದವನನ್ನು ವಿದೇಶಗಳು ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲೆಂಬ ಸತ್ಯ ವಾಸ್ತವ ಪಾದಿಗಳಾದ ಪಟೇಲರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ವಿದೇಶನೀತಿಯನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜವಾಹರರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇರಾರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೆನನ್ ಸರು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಸಮಾಜವಾದಿ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಚಳವಳಿಗಳ ಸಂಬಂಧ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವರಾದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ವಿದೇಶನೀತಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಿರೋಧಿ ಧ್ವನಿ ಬಂತು. ಬೇರಾವ ವಿದೇಶಮಂತ್ರಿ ಅಥವಾ ಸಲಹೆಗಾರನಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ವಿದೇಶನೀತಿಯ ರೂಪ ಈಗಿಂತ ಬಹಳ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡಗಳೇ ಹಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಮೆನನ್ ಧ್ವನಿಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟಲು ಆಸ್ಪದ ವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮೆನನ್ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭಾರತದ ಬಗ್ಗೆ ಪಾಶ್ಚಾ

ತೃರ ನಿಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಂತರ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ವಿದೇಶ ನೀತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ತಥ್ಯಗಳು ಹೇತುಗಳಾದವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಥಮತಃ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯದು, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಉದಯ ಮತ್ತು ಅದು ನಮಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರುವುದು ಹೋಗಲಿ, ಉದಾಸೀನವಾಗಿ ಕೂಡ ಇರಲಾರದು ಎಂಬುದು ಬಹುಬೇಗ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಲು ಜಿನ್ನಾಸಾಹೇಬರ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಕೆಲ ವಾರಗಳಲ್ಲೇ ಅವರು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಕೈಕೊಂಡದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಾಲದ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ನಾಯಕರು ಭಾರತೀಯ ಮುಸ್ಲಿಮರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಶತಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಅಸಡ್ಡೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಇರಾದೆಗಳ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದವು. ಎರಡನೆಯದು, ಮುಂದಿನ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಹಿಂಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಬೇರೊಂದು ವೇಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭಯ. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಲೇಬರ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾತೇನೇ ಇರಲಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ವರ್ಗಗಳು ಇನ್ನೂ ಭಾರತವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಪರವಾಗಿದ್ದವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯ. ಕಾಶ್ಮೀರದಾಳಿಯ ಹಿಂದೆ ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನ ಯೋಜಕತ್ವವಿತ್ತು. ಮೂರನೆಯದು, ನಮ್ಮ ಜಾತ್ಯತೀತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ಹತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರಿದ್ದದ್ದು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹಾಯ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರಲು ಒಂದು ಕಾರಣವಾದದ್ದು. ಭಾರತೀಯ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧಿಸಲು ನಾವು ಪಾಕಿಸ್ತಾನೇತರಮುಸ್ಲಿಮದೇಶಗಳ ಸ್ನೇಹಬೆಳಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಏಶಿಯದ ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲ ಮಧ್ಯಪೂರ್ವದ ಈ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾಯ್ದು ಬರುತ್ತವೆಂಬುದು ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕು, ಭಾರತ ಬಡದೇಶವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಜನತೆ ಸಮಾಜವಾದಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಡಬಹುದಾಗಿದ್ದದ್ದು. ಭಾರತೀಯ ಕಮ್ಯು

ನಿಷ್ಟಾ ಕ್ರಾಂತಿವಾದಿಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೆಲ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲೇ ತೆಲಂಗಾಣಾದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕ್ರಾಂತಿಯೆಬ್ಬಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದ್ದರು. ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಶಿಯ, ಉತ್ತರ ಈಶಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚೀನ ಇವೆರಡು ದೈತ್ಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸತ್ತೆಗಳು ಭಾರತೀಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನೂ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಅಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿದ್ದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನಿರಾಯಂಧಗೊಳಿಸಿದಂತಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಮೇಲೆ ಭಾರತ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದುದು ಅದರ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂಥಾದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟವು. ಭಾರತ ವೇನೋ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅರೆನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ "ದೈತ್ಯ" ನಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಮೈಮುರಿದೆದ್ದು ಸ್ನಾಯು ಸಾಧನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರೆ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಗೆ ಏನು ಗಂಡಾಂತರ ಬಂದೀತೋ ಎನ್ನುವ ಭಯ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದದ್ದು, ಇಂದಿಗೂ ಇರುವುದು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಲ್ಲ. ಇದೂ ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಿಂಹಳ, ಸಿಂಗಾಪುರ, ಮಲಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ದೂರದ ಕಿನ್ಯಾ, ಉಗಾಂಡ ಮೊದಲಾದ ಏಶಿಯನ್-ಆಫ್ರಿಕನ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀಯ ವಲಸೆಗಾರರು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ನಾಗರಿಕರು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಳೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇವರು ಭಾರತದ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಬಹುದೆಂದೂ ತಾವಿರುವ ದೇಶಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಯ ಆ ದೇಶಗಳಿಗಿತ್ತು; ಕೆಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ನಿವಾಸಿಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಈರ್ಷ್ಯೆಯೂ ಈ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವತಃ ಮಿಲಿಟರಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠವಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಂಪನ್ನವಲ್ಲದ ಭಾರತ ದಂಡದಿಂದಾಗಲಿ ದಾನದಿಂದಾಗಲಿ ನೆರೆಹೊರೆಯ ದೇಶಗಳನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಅವರು ಮಿತವಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ವಿದೇಶ ನೀತಿಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಭಾರತ ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರ. ಅದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ

ಉದಾಸೀನ ಭಾವ ತಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಅವರು ಅದೇ ತಾನೆ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ದರಿಸಿದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಶಾಂತಿಸೌಹಾರ್ದಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಯುಗವೊಂದನ್ನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ನೋಡ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ, ಅದು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ಜಗತ್ತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಎರಡು ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾದ ಅಮೇರಿಕ ಮತ್ತು ರಶಿಯ ಇವುಗಳ ಸುತ್ತ ಎರಡು ಬಣಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡ ಹೊಂದುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಭಾರತ ಈ ಎರಡೂ ಬಣಗಳಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದು ತನ್ನ ಪಾತ್ರ ಆಡಲು ನಿರ್ದರಿಸಿತು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೂ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನೆರೆ-ಹೊರೆ

ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪಾತ್ರ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟನ್ನು ಭಾರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರೂ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಇನ್ನೂ ಸಾಯಲು ಸಿದ್ಧವಿರಲಿಲ್ಲ. ಡಚ್ಚರು ಜಪಾನಿ ದಾಳಿಯಿಂದ ಇಂಡೋನೇಶಿಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರದೆ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಮಿತ್ರಪಕ್ಷ ಜಯಹೊಂದಿದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಲು ಸಶಸ್ತ್ರವಾಗಿಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ೧೯೪೮ ರಲ್ಲಿ ಇಂಡೋನೇಶಿಯದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರನ್ನೆಲ್ಲ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು. ಅಮೇರಿಕ ಸ್ವತಃ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಯಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಯುದ್ಧಕಾಲದ ಮಿತ್ರರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯಿತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದದ ಈ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಪ್ರಯತ್ನದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಭಾರತ ಕೈಕೊಂಡ ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಅದು ನಡೆಸಿದ ಸಂಧಾನಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಡಚ್ಚರು ಇಂಡೋನೇಶಿಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಡೋಚೀನದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದ ವಿರುದ್ಧವೂ ಭಾರತ ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಟ್ಟಿತು. ಫ್ರೆಂಚರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾದಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಇಂಡೋಚೀನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾದಾಗ

ಅದರ ಭಾಗವಾದ ವಿಯತ್ ನಾಂ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದ ತಟಸ್ಥ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಂಡಲಿಗೆ ಭಾರತ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೆಂದು ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದು ಭಾರತ ಆಗಲೇ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಂತಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಡೋಚೀನ ಯುದ್ಧ ವನ್ನು ಅಮೇರಿಕ ವಹಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಆ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆಯೆಂಬ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ೧೯೫೧ ರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಆಳಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಕೋರಿಯಕ್ಕೂ ಅಮೇರಿಕದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆದ ದಕ್ಷಿಣ ಕೋರಿಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದೆಡೆ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಚೀನವೊಂದೆಡೆ ನೇರವಾಗಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿ ಘೋರ ಜಾಗತಿಕ ಸಂಗ್ರಾಮವೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಭಾರತ ನೇರವಾಗಿ ಚೀನ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕಗಳ ಸಂಗಡ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಡೆಸಿದ ಸಂಧಾನದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆಫ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಇತರತ್ರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಯಾವಾಗಲೂ ದನಿಯೆತ್ತಿದೆ. ಆಫ್ರಿಕದ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್, ಫ್ರೆಂಚ್, ಬೆಲ್ಜಿಯಂಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗೆಲ್ಲ ಭಾರತ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಅರಬರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದದ ವಿರುದ್ಧ ಹೂಡಿದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತ ನಿರಂತರವಾಗಿ ತನ್ನ ಬೆಂಬಲ ವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ೧೯೫೬ ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಸ್ರೇಲ್ ಸೇರಿ ಸುಯೇಜ್ ಕಾಲುವೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿದಾಗ ಭಾರತ ಇದನ್ನು ಆಕ್ರಮಣವೆಂದು ಖಂಡಿಸಿದ್ದೂ ಅನಂತರ ಅದು ಕೈಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳೂ ಈ ತ್ರಿರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹಿಂದೆಗೆಯಲೇಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ನೆರವಾದವು. ಇದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಇಜಿಪ್ಟಿನ ಸುದೀರ್ಘ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವಾಗಲಿದ್ದ ಚೀನಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲು ಭಾರತ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿತು.

ಭಾರತ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗೊಪ್ಪಿಸಲಾದ

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ

ಅನೇಕ ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ. ಕೊರಿಯ ಯುದ್ಧದ ಚೀನಿ ಕೈದಿಗಳು ಯಾವ ಕಡೆ (ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಅಥವಾ ಚಿಯಾಂಗ್) ಹೋಗಬಯಸುತ್ತಾರೆಂದು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಅವರ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಲು ಭಾರತ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಕಾಂಗೋವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲಿಸ್ಟೀನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತಿ ರಕ್ಷಕ ತಟಸ್ಥ ಪಡೆಗಳಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರವನ್ನು (ತಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಅಪಾಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ) ಸರಿಯಾಗಿ ಆಡಿದರು. ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಜಾಗತಿಕ ಶಾಂತಿ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ತೆರೆಮರೆಯ ಸಂಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಭಾಗವಹಿಸಿದೆ.

ನಮ್ಮ ನೆರೆಯವರ ಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ನಮ್ಮ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಹಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊರೆತ ಫಲಗಳೇನು? ಲಾಭದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಇಂಡೋನೀಶಿಯಾಕಾಗಿ ನಾವು ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ನಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮರೆತು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸುಕರ್ನೋದರ ಕೊನೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಚೀನದೊಡನೆಯೂ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಹಿರಂಗ ವಿರೋಧವನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಅರಬ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ನಾವು ಮಾಡಿದ್ದೆನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಅವು, ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ನಮಗೆ ಹೋರಾಟವೊದಗಿದಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದವು. ೧೯೭೧ ರ ಬಂಗ್ಲಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ವರ್ತನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತುರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಇರಾಣಿಗಳೊಡನೆ ನಮಗಾವ ಮತ-ಹಿತ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವು ಎರಡೂ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವು. ಬಂಗ್ಲಾ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಂತ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳುಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವನ್ನು ಉರುಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದಂಗೆಗಳು ಎದ್ದಾಗ ಅವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಭಾರತವು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಬಂಡಾರನಾಯಕಿಯವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡಿತು; ಇದಾಗಿ ಕೆಲವೇ ವಾರ ಕಳೆಯುವುದರೊಳಗೆ ಬಂಗ್ಲಾ ದೇಶಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಶ್ರೀಮತಿ ಬಂಡಾರನಾಯಕಿಯವರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು; ಉತ್ತರದ ನಮ್ಮ ನೆರೆ ರಾಷ್ಟ್ರ

ವಾದ ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ತ್ರಿಭುವನರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಣಾ ಕುಟುಂಬದವರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಲು ಭಾರತ ಸಹಾಯಮಾಡಿತು; ಅನಂತರ ನೇಪಾಳದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ಕೋಟಿ ಹಣವನ್ನು ಸುರಿಯಿತು. ಆದರೂ ತ್ರಿಭುವನರ ಮಗ ಮಹೇಂದ್ರರು ಭಾರತದೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ವರ್ತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಚೀನದೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಯುದ್ಧಗಳ ವಿಷಯ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇಪಾಳ ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು. ಆಫ್ರಿಕದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿಲ್ಲ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಆ ನೀತಿಯಿಂದ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಆದದೆ ಅದು ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳ ಸ್ನೇಹ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ!

ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮ ವಿದೇಶ ನೀತಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಸರಿಯಾದ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಪಂ. ಜವಾಹರರಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ನಾಯಕರೊಡನಿದ್ದ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಸರಿಯಾದ ಯತ್ನವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿದೇಶ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಿದೇಶೀಯರೊಡನೆ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅರಬ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ದೇಶಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಾಂಧವ್ಯ ಭಾರತ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೂಕದ್ದಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಒಲವಿನ ಮುಸ್ಲಿಂ ನಾಯಕರು ಕೂಡ ಇಸ್ಲಾಂನ ಕರೆಯನ್ನು (ಇಷ್ಟಪಟ್ಟರೂ) ನಿರಾಕರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮಧ್ಯಪೂರ್ವದ ಅನುಭವವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ದಿನೇಶ ಸಿಂಗರು ಈಚೆಗೆ ಒಂದೆಡೆ ಬರೆದಂತೆ, ಮೊರೊಕ್ಕೋವಿನಿಂದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ವರೆಗಿನ ಇಸ್ಲಾಂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸಕಲ ಇಸ್ಲಾಂ ಕೂಟವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿ ಮಸೆಯುವ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಯತ್ನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಅರಬಪರನೀತಿ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದೆಯೆಂಬುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ

ವಿಷಯ.

ನೇಪಾಳ, ಸಿಂಹಳ ಮತ್ತು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರ್ಮಾದ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಭಯವೂ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಭಾರತೀಯ ವಲಸೆಗಾರರು ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗಿ ಸಿಂಹಳೀಯರನ್ನೇ ಹತ್ತಿಕ್ಕಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಸಿಂಹಳ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಮರಳಿ ಕಳಿಸಲು ಹವಣಿಸಿತು, ಭಾರತ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಅವರು ಹೇಳಿದಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಮರಳಿ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಲಾಲ್‌ಬಹಾ ದುರ್‌ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕೇವಲ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಚಿಲ್ಲರೆ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದವರಿಗೆ ಸಿಂಹಳದ ನಾಗರಿಕತ್ವ ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿತು. ಆದರೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಇನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಿಂಹಳ, ಬರ್ಮಾ, ಇಂಡೋಚೀನ, ಮಲಯ, ಸಿಂಗಾಪುರ, ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕ ವೊದಲಾದ ಯಾವೆಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದವರ ಹಿತ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದೊಂದು ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸೋಲು. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಅವರು ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳಾಗಿಯೋ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿಯೋ ಹೋದವರು ಅಥವಾ ಅವರ ಸಂತತಿಯವರು ಇವರು. ಸ್ಥಳೀಯರು ಗೌರವಿಸಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಪ್ರೀತಿಸಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಕೊನೆಗೆ ಅಂಜಬಹುದಾದ ವ್ಯವಸಾಯಗಳು ಇವರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ! ಭಾರತವನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳದೆ ಇವರ ನಾಗರಿಕತ್ವ, ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯಾ ದೇಶಗಳ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಪಹರಿಸಿವೆ.

ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾರತ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಮಾತಿನ, ಪ್ರಚಾರದ ಅಥವಾ ಸಂಧಾನದ ಸೇವೆಯ ಹೊರತು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಅಥವಾ ಮಿಲಿಟರಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಹಾಯವೇ ಇಂದು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅಮೇರಿಕ, ರಶಿಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಮೃದ್ಧ ಯುರೋಪಿಯನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲದೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಚೀನ ಕೂಡ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ನೆರವಿನ ಆಮಿಷವನ್ನು ದೂರದ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆ;

ನಮಗೆ ಅಂಥಾ ಸಹಾಯ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾರತದ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಅವು ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ದಾನ-ದಂಡಗಳ ಬೆಂಬಲಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಮ-ಭೇದ ನೀತಿಗಳು ಇಷ್ಟತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ದೂರ ಹೋಗಲಾರವೆಂದೇ ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಮಾಡಬೇಕಷ್ಟೇ.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನ

ನಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಹೊರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ. ಕಾಶ್ಮೀರ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದೇ ನಮ್ಮ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಮನಃಕಷಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ತಪ್ಪು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ನೆವಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಇದ್ದವು, ಭಾರತೀಯ ನಾಯಕರು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ; ಹಿಂದುಗಳು ಪುನಃ ಎಂದಾದರೂ "ಅಖಂಡ ಭಾರತ" ವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಭಯ ಅದಕ್ಕಿದ್ದಿತು. ಭಾರತವನ್ನು ಸದಾ ದುರ್ಬಲವಾಗಿಡುವುದರಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಹಿತ ಅಡಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಭಾವಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಾಶ್ಮೀರ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಆತುರ ಭಾರತೀಯ ನಾಯಕರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜನರು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮಹಾರಾಜ ಹರಿಸಿಂಗರು ಕೇಳಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಅದೂ ಶೇಖಿ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ, ನೆಹರೂ ಕಾಶ್ಮೀರ ಸೇರ್ಪಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಕಾನೂನುಪ್ರಕಾರ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಸೇರ್ಪಡೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ದಾಳಿ ಗಾರರಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾರತದೂರನ್ನು ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ರಾಜಕೀಯ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕ ಮೊದಲಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ರಶಿಯದ ವಿರುದ್ಧ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷ ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟು ದೂರನ್ನು ನನಗೊಂದಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಭಾರತವೇ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ತಂದವು. ಪೇಚೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಭಾರತ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಗಿ ರಶಿಯದ ಮುಖ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಇರಬೇಕಾದಷ್ಟು

ತಟಸ್ಥ ವಾಗುಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೬೫ ರಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಗುಪ್ತದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನೇರ ಯುದ್ಧವೇ ಆಗಿ ಮನಃಕಷಾಯ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬೆಳೆಯಿತು.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ವೆಂದಲ್ಲ. ಅದು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಶ್ಮೀರ ಭಾಗವನ್ನು ಅದಕ್ಕೇ ಬಿಡುವುದಾದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಿತ್ತೆಂದು ನಂಬ ಲಾಧಾರಗಳಿವೆ. ಆಗ ನಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂತಾ- ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಶೇಖ ಅಬ್ದುಲ್ಲರ ಬಣ್ಣ ಬದಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನೇ ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅದು ಆ ತರಹದ ರಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಮೇಲಾಗಿ ಎರಡೂ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಿಗೆ ಪ್ರಬಲ ರಾಜಕೀಯ ವಿರೋಧ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂತು.

ಬಹುಶಃ ನೆಹರೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಹಾಗೆ ವಿವೇಕಿ ಮತ್ತು ಇಡೀ ದೇಶದ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ನಾಯಕನೊಬ್ಬ ಪಾಕಿಸ್ತಾನವನ್ನು ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಆಳಿದ್ದರೆ ರಾಜಿ ಸುಲಭವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜಿನ್ನಾ ರ ಅಕಾಲ ಮರಣ, ಲಿಯಾಕತ್ ಖಾನರ ಹತ್ಯೆ, ಅನಂತರದ ಅಸ್ಥಿರ ಅಳಿಕೆಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ರಾಜಿಯನ್ನು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅಸಾಧ್ಯಗೊಳಿಸಿದವು. ಇಸ್ಲಾಂ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಸಮಾನ ಗುಣಸ್ವಭಾವಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳ ನಡುವೆ ಒಳಗುದಿಗಳು ೧೯೫೦ ರ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಈ ಎರಡು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿಡಲು “ಹಿಂದೂ” ಭಾರತದ ದ್ವೇಷವೊಂದೇ ಸಾಧನವೆಂದು ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಎಣಿಸಿದರು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ಗಾಮಿ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ “ವಿಷ” ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೂ ಹಬ್ಬಬಹುದೆಂಬ ಭಯವಿತ್ತು. ಅಮೇರಿಕದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯ ಬಂದ ಮೇಲಂತೂ ಭಾರತವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಇಡೀ ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂಬ ಸುಳ್ಳು ಧೈರ್ಯ ಅವರಿಗೆ ಬಂತು.

ಆದರೂ ಸೌಹಾರ್ದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅನುಕೂಲ ಕ್ಷಣಗಳೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ವೆಂದಲ್ಲ. ೧೯೫೮ ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ನದೀ ನೀರಿನ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಔದಾರ್ಯ ದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದಾಗ ಕೆಲಕಾಲ ಹಿತಕರ ವಾತಾವರಣ ಇತ್ತು. ಜನರಲ್,

ಆಯೋಜಿಸಿದ ಮಿಲಿಟರಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಮೇಲೂ ಸೌಹಾರ್ದದ ಮಾತಿನಿಂದಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ಚೀನ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಭಾರತದ ಕಷ್ಟಕಾಲದ ಉಪಯೋಗ ಪಡೆದು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಕೀಟಲೆಯೆಂಬ ಸಭಾರದೇಬ ಅಮೇರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕೆನೆಡಿಯವರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಆಯೋಜಿಸಿದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು; ಆಗ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣಿಕ ಅವಕಾಶಗಳು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಭಾರತದ್ವೇಷಿ ಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತಿವಾದಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕೊನೆಗೆ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಭಾರತ-ಚೀನ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಅಮೇರಿಕದ ಸ್ನೇಹ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆನೇ ಚೀನದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಲು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದರಿಂದ ಶಾಂತಿ ವಿರೋಧಿಗಳ ಕೈ ಇನ್ನೂ ಬಲವಾಯಿತು. ೧೯೬೫ ರ ಭಾರತ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಿಲಿಟರಿ ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಚಯ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕಾಯಿತಾದರೂ ಬುದ್ಧಿ ಬರುವಷ್ಟು ಪ್ರಚಂಡ ಪೆಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಪಂಜಾಬಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಲ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಅತಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಮೂಳೆ ವಾದದ್ದು. ಪೂರ್ವಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಬಂಗಾಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಹಿಂದೂ ಪಕ್ಷಪಾತವೆಂದು ಬಗೆದು ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೆಟ್ಟಿಹಾಕುವುದರೊಡನೆ, ಒಂದು ಕೋಟಿ ನಿರಾಶ್ರಿತರನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತ ವನ್ನು ತಾಳಲಾರದ ಆರ್ಥಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಈಡುಮಾಡುವ ರಾಕ್ಷಸಿ ಹಿಂಸೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೃತಿಗಳಿಸಲು ಹೋಗಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ದೊಡ್ಡ ವಿಪತ್ತನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿತು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ದುರ್ದೈವಕ್ಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೃಢಚಿತ್ತದ ನಿರುದ್ವೇಷಿ, ನಿರ್ಭಯ ಮತ್ತು ಅಂತಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಹೆದರದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಗ್ಲಾದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಡಿಸೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ರಮದ ಶೀಘ್ರ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಜಯದಿಂದ ಪೂರ್ವ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಭಾರತದ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಾತ್ರದ ರಾಜ್ಯದಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಮಿಲಿಟರಿ ವಿಜಯದ ನಂತರವೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಭಾರತ ಔದಾರ್ಯ ದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಸಿಮ್ಲಾ ಒಪ್ಪಂದ ನಿರರ್ಥನ

ವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಭಾರತ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡಿಸುವ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯಾದೀತೇ ಎಂಬುದು ಕಾಲವೇ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹಿಗಳಿದ್ದೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಿತ್ರರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಷ್ಟದ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾದರೂ ಭಾರತ ಏಶಿಯಾದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುವ ಸಂಭವವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚುವವೋ ನೋಡಬೇಕಷ್ಟೇ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಬಂಗ್ಲಾದೇಶ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಎಷ್ಟು ತಲೆನೋವುಗಳನ್ನು — ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ — ತರುವುದೋ ನೋಡಬೇಕು.

ಚೀನ

ಭಾರತದ ವಿದೇಶ ಸಂಬಂಧಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ನಿರಾಶಾಯಕವೂ ಹೃದಯಭೇದಕವೂ ಆದದ್ದೆಂದರೆ ಚೀನದ್ದು. ಚೀನದ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಚಿಯಾಂಗ್ ಕೈಶೇಕರೊಡನೆ ತುಂಬಾ ಸೌಹಾರ್ದದ ಸಂಬಂಧ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲರಿಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ೧೯೪೯ ರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಚಿಯಾಂಗರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಸೋಲಿಸಿ ಪೆಕಿಂಗಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಳಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಓಡಲೆ ಮನ್ನಣೆಕೊಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಎರಡನೆಯದಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ನೆರೆಯ ಈ ಪ್ರಚಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ವಾಸ್ತವ ಸಂಬಂಧ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಹಿತವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಜಾಣ್ಮೆಯ ಕ್ರಮ ಆದಾಗಿತ್ತು. ಇದಾದನಂತರ ಭಾರತ ೧೯೬೨ ರ ವರೆಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು.— ಈ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿಗಾಗಿ ಅಮೇರಿಕದ ಟೀಕೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತೀಕಾರಗಳನ್ನೂ ಸಹಿಸಿತು. ಪ್ರಬಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಚೀನವನ್ನು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ನಂತೆ ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದಾಗ ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಡುಂಗಿನಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಆಫ್ರೋ-ಏಶಿಯನ್ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚೀನಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಚೌ-ಎನ್-ಲೈಯವರನ್ನು ಜವಾಹರಲಾಲರು ಕರೆತಂದರು. ಕೋರಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚೀನ ತೊಡಕಿಕೊಂಡಾಗಲೂ ಭಾರತ ತನ್ನ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಚೀನಕ್ಕೆ

ನೆರವಾಯಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಂ. ನೆಹರೂ ಅವರನ್ನು “ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಾದದ ಬಗಲಬಚ್ಚಾ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಚೀನದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ನೇಹಪರವಾಗಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಸ್ನೇಹ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನಿಸತೊಡಗಿತ್ತು. ೧೯೫೪ ರಲ್ಲಿ ಚೌ-ಎನ್-ಲೈಯವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಆದ ವಂಚಿತೀಲ ಒಪ್ಪಂದದ ಸಮಯದಲ್ಲಿನ “ಹಿಂದೀ-ಚೀನಿ ಭಾಯಿಭಾಯಿ” ಘೋಷಣೆಗಳ ನಂತರ ವಂತೂ ಉಭಯ ದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ಮೈತ್ರಿ ಸ್ಥಾಪಿತ ಲಾಯಿತೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅದೇ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಟಿಬೇಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತಕಿದ್ದ ಕೆಲ ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೂ ೧೯೬೨ ಅಕ್ಟೋಬರ್-ನವಂಬರ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ತನ್ನ ದೆಂದು ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ವಾಯವ್ಯ-ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಚೀನ ಪ್ರಬಲ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು. ಇಂಥ ದಾಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಿರದಿದ್ದ ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದು ಆಸಾಂ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರ ಕಂಡಾಗ ನೆಹರು ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮಗೊದಗಿದ ಸೋಲಿನ ಕಾರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಜನರಿಂದ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಪುಟಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವು ಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೇ ವಿನಾ ಮೂಲ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿಲ್ಲ. ಚೀನೀಯರು ರಭಸದ ದಾಳಿ ಮಾಡುವರೆಂದು ನಮ್ಮ ನಾಯಕರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೆದುರಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಿಲಿಟರಿ ಸಾಗಾಣಿಕೆಗೆ ರಸ್ತೆಗಳು ಕೂಡ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ಯಲ್ಲಿ, ಚೀನೀಯರು ತಮ್ಮದೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಲು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಚೀನೀಯರು ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಬಲ ಸೈನ್ಯ ನಮಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆಹರೂ, ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನರಲ್ ಕೌಲ್ ಅಥವಾ ಜನರಲ್ ಥಾಪರ್ ಅಥವಾ ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರದೇಶದ ನಮ್ಮ ಗುಪ್ತಚಾರ ದಳ, ಅಥವಾ ಪೆಕಿಂಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ

ರಾಜದೂತರು, ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಅನಿರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಚೀನೀಯರು ತಮ್ಮದೆಂದು ಸಾಧಿಸುವ ಮತ್ತು ನಾವು ನಮ್ಮದೆಂದು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ನಂಬುವ ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರದೇಶದ ೫೦,೦೦೦ ಚದರ ಮೈಲುಗಳ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾರದೆಷ್ಟು ಸರಿ ಎಂಬುದೂ ವಿದೇಶೀ "ತಜ್ಞ" ರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಟಿಬೇಟಿಗೂ ನಡುವೆ ಗಡಿರೇಖೆಯೆಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ "ಮೆಕ್‌ಮಹೋನ್ ರೇಖೆ"ಗೆ ಟಿಬೇಟಿನ ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರ ಅಂಕಿತ ಹಾಕಿದ್ದರೂ ಟಿಬೇಟಿನ ಮೇಲೆ "ಅಧಿರಾಜತ್ವ" ಹೊಂದಿದ್ದ ಚೀನಿಸಮ್ರಾಟನು ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಯವ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೂ ಟಿಬೇಟಿನ ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಆದ ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ (ಅಕ್ವಾಯಿಚಿನ್ ಪ್ರದೇಶದ) ಗಡಿ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಚೀನಿ ಸಮ್ರಾಟನೂ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದ. ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ನಿರ್ಮೂಲನವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಗೂ ಕೆಲ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಭಾರತದ ವಾದ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಮೇರಿಕದ ಜಾನ್ ಕಾಲಂಡ್ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತ ಚೀನಿ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಚೀನವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಚೀನಿ ಗಂಡಾಂತರದ ಎಚ್ಚರ ಭಾರತಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ತಪ್ಪು. ಹಿಮಾಲಯ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಸಿಕ್ಕಿಂ, ಭೂತಾನ, ನೇಪಾಳಗಳೊಡನೆ ಸಂರಕ್ಷಣ ಒಪ್ಪಂದ, ನೇಫಾ ಪ್ರದೇಶದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ನೇರ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾರಂಭ ಇವುಗಳು ಜವಾಹರರು ನಿರ್ದಿಸಿದ್ದ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲ. ಟಿಬೇಟನ್ನು ಚೀನೀಯರು ನೇರವಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಬಹುದು, ಆದರಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವುಂಟೆಂದು ಅರಿತು ಟಿಬೇಟಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಸಹಾಯವೊದಗಿಸುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಭಾರತ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ದಲಾಯಿ ಲಾಮಾರ ಸಲಹೆಗಾರರು ಇದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಟಿಬೇಟಿನ ಮೇಲೆ ಚೀನದ ಅಧಿರಾಜತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಟಿಬೇಟಿಗೆ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಭಂಗಿಸಿ ಚೀನಿ "ವಿವೋಚನಾ" ಸೈನ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಟಿಬೇಟಿನ ದೂರನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಿ

ಯಾವ ಪ್ರಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚೀನಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾತಿನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೂ ಚೀನಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಸ್ನೇಹದ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಾಗಲೇ, ಟಿಬೇಟಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಮುಂಚೆ, ಮೆಕ್‌ಮಹೋನ್ ಮತ್ತು ಅಕ್ಸಾಯಿಚಿನ್ ಗಡಿರೇಖೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚೀನದಿಂದ ಖಚಿತ ಆಶ್ವಾಸನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಮೆಕ್‌ಮಹೋನ್ ಗಡಿರೇಖೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತ ಅಕ್ಸಾಯಿಚಿನ್ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಂ ಶಾಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸದಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಚೀನಿ ಸಮ್ರಾಟನು ಒಪ್ಪಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಚೀನೀಯರು ಟಿಬೇಟಿನಿಂದ ಸಿಂಕಿಯಾಂಗಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ರಸ್ತೆಯ ಸುದ್ದಿ ಮರುವರ್ಷದವರೆಗೂ ಭಾರತಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಚೀನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಳಿಕೆ ಭದ್ರವಾಗಿ ಭಾರತದ ಸ್ನೇಹದ ಅಗತ್ಯ ತಪ್ಪಿದಮೇಲೆ ಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಿಗೆ ಧಾಷ್ಟ್ಯದ ಉತ್ತರ ಕೊಡತೊಡಗಿತು. ಆದರೂ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಬೆರಗಾಗುವ ಹಾಗೆ ಚೀನ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಭಾರಿ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದೇಕೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಹೋದದ್ದೇಕೆ ? ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಭಾರತವನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಗೌರವವನ್ನು ಇಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ? ಅಥವಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ? ಅವರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದಂತೆ ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಭಾರತ ಕುಸಿದುಬೀಳುವ ಬದಲು ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಐಕ್ಯ ತೋರಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅವಸರದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿದುಹೋದರೆ ?

ಮೊದಲನೆಯದು ಅವರ ಇರಾದೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಅದನ್ನು ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಧಿಸಿದರೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಭಾರತದ ಮುಖಭಂಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಯಿತು. ಅದು ಅವರೆಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದ ಅಮೇರಿಕದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿ ಕೈಯೊಡ್ಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು “ಕನಸಿನರಾಜ್ಯ”ದಿಂದ ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿ ತಂದು ಒಳಿತನ್ನೂ ಮಾಡಿತು. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಕ್ಕಾದ ಅವಮಾನದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾದವು. ಹಿಮಾಲಯ

ಗಡಿ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ೧೯೬೫ ರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಂಶತಃ ತಿರುಗಿ ಗಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ೧೯೭೧ ಡಿಸೆಂಬರಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಯುದ್ಧದ ಫಲವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ತನ್ನ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿತು. ಮಾವೋತ್ಸೆ ತುಂಗರು ಯಾವಾಗಲೂ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ “ಬಂದೂಕಿನ ಕೊಳವೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ”, ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯವೂ ನಮಗೆ ಮನಗಾಣುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣ ವೆಚ್ಚ ಮೂರುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿ ಅಗತ್ಯ ಅರ್ಥಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯೂ ಆಗುತ್ತಿದೆ.

ಬಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಉದಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚಾದುದನ್ನು ಚೀನೀ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಾಣುವರೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗದು. ಅಮೇರಿಕದೊಡನೆ ಅವರ ಸಂಬಂಧ ಸುಧಾರಿಸಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅವರ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಲೂ ಬಹುದು. ಹಿಮಾಲಯ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಭೂತಾನ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ನೇಪಾಳದೊಡನೆ ನಮಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂರಕ್ಷಣ ಒಪ್ಪಂದವಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲು ಚಾಚಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಕುತಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಅವರು ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೀಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ನೌಕಾನೆಲೆಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚೀನದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಸುಧಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭಾರತ ತೋರಿಸಿದ ಆಸಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಈವರೆಗಂತೂ ಎದುರುಗಡೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

*

ಇತರ ದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ತಾಕಲಾಟ ಬಂದವುಗಳೆಂದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಪೋರ್ಚುಗಲ್. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶರೊಡನೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದರ ಕುರುಹಾಗಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಮಾಹೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಐದು ಚಿಕ್ಕ ಕರಾವಳಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಮತ್ತು ಕೊಂಕಣ ಕರಾವಳಿಯ ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಗಂಜ ರಾಥ್ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ದೀವ್, ದಮನ್ ಎಂಬ ಚಿಲ್ಲರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಪೋರ್ತುಗೀಸರ ಆಳಿಕೆ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಶರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರೂ ಫ್ರೆಂಚರಾಗಲಿ ಪೋರ್ತುಗೀಸರಾಗಲಿ ಈ ಚಿಕ್ಕ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಒಲವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸುಧಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಬಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ “ವಾಸ್ತವಿಕ ವರ್ಗಾವಣೆ” ಮಾಡಿ ಹೋದರು. ಪೋರ್ತುಗೀಸರು ಗತ ಆದರೆ ಹತ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವನಾಪರ ಜನರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಾತುಕತೆಗಳಿಗೇ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿದೇಶಿ ವಸಾಹತುಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೇರದೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದೇ ಭಾವಿಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಪೋರ್ತುಗಾಲ್ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋವಾದ ಒಂದರನ್ನು ಭಾರತದ ವಿರುದ್ಧ ಸೈನಿಕ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಭಯ ಇಲ್ಲದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತ ೧೯೬೨ ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಕೆಲವೇ ವಾರಗಳಿರುವಾಗ ಗೋವೆಗೆ ಸೈನ್ಯ ಕಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ಅನವಶ್ಯಕ ಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಂತ್ರಿ ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್‌ರ ಚುನಾವಣಾ ಗತ್ತಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಟೀಕೆಗಳು ಕೇಳಿಬಂದವು. ವಿದೇಶಗಳ ಲ್ಲಂತೂ ಇದು ನಿಷ್ಕಾರಣ ಆಕ್ರಮಣವೆಂಬ ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಆಕ್ರಮಣದ ದೂರೂ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಗೋವೆಯನ್ನು ಆಗ ವಿಮೋಚನೆಗೊಳಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ಬಹುಶಃ ಮುಂದೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್‌ರ ವಿರೋಧಿಗಳೂ ಈಗ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ೧೯೬೨ ರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಚೀನಿ ದಾಳಿಯಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ನಾವು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಜಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರ ಗಣರಾಜ್ಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡರೂ ರಾಜಸತ್ತೆಯಾದ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದದ್ದು ಅಪೂರ್ವ ಕಾರ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟನ್ ಕೂಡ ಗಣರಾಜ್ಯವೊಂದನ್ನು ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾದ ಕಾನೂನು ಮಾಡಿತು. ಇದು ಉಭಯತರಿಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಕಾಮನ್‌ವೆಲ್ತ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲ ವ್ಯಾಪಾರ ಸೌಲತ್ತುಗಳು ಇದ್ದವು. ನಾವು ಕಾಮನ್

ವೆಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅಂತಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧ ಮತ ಕೊಡಲು ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ನೆವ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಯೇಜ್ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಬ್ರಿಟನ್ನನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದು, ೧೯೬೫ರ ಭಾರತ-ಪಾಕ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿಯೆಂದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಲೇಬರ್ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ವಿಲ್ಸನ್ನರು ಟೀಕಿಸಿದ್ದು, ಮೊದಲಾದ ಕಟು ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಜರುಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ರಶಿಯ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕ

ಅಮೇರಿಕ ಮತ್ತು ರಶಿಯದೊಡನೆ ಭಾರತದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಅವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತೊಡಕಿಕೊಂಡಿವೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಈ ಎರಡು ಸಂಬಂಧಗಳು ಹಿಡಿದ ದಾರಿಗಳೂ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡಿಸಲು ಅಮೇರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಫ್ರಾಂಕ್ಲಿನ್ ರೂಜ್ ವೆಲ್ಟರು (ಅಸಫಲವಾಗಿ) ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರು; ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಿಪಾಸೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರಶಿಯದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಸ್ಟಾಲಿನ್ ಕಿರಿ ಬೆರಳು ಕೂಡ ಎತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಮೇಲೆ ರಶಿಯದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಧ್ಯಮಗಳೆಲ್ಲ ಭಾರತದ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಡವಳಶಾಹಿಗಳು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿಯೆ ಬಹುಕಾಲ ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಮೇರಿಕದಂತೆ ಭಾರತವೂ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಶಿಯದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಮಾದರಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ-ಅಮೇರಿಕ ಸಂಬಂಧ ಕೆಡುತ್ತ ಹೊರಟದ್ದೂ ಭಾರತ ರಶಿಯ ಸಂಬಂಧ ಸ್ನೇಹಪರವಾಗುತ್ತ ಹೋದದ್ದೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ತಿರುವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದರ ತಪ್ಪು ಭಾರತ ಅಮೇರಿಕ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಎರಡೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಜಾಗತಿಕ ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ತಾಳಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅಮೇರಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಗಾಗಿ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ

ಗಿಯೆ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅದು ಬೆಂಬಲವಿತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನೆದುರಿಸುವಾಗ ಅಮೇರಿಕದ ಈ ನೈತಿಕ ನಿಲುವು ತಿರುಳಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೆದ್ದು ಹತ್ತಿದಂತಾಗಿಹೋಯಿತು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೇ ರಶಿಯಕ್ಕೂ ಅದರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಮತಭೇದಗಳು ತೀವ್ರವಾಗ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಶಿಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲ—ಪೂರ್ವಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಜರ್ಮನಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಕೋರಿಯದ ಉತ್ತರ ಭಾಗ ಇವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಹಿಂದೆ ಜಪಾನ್ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ—ರಶಿಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸತ್ತೆಯನ್ನು, ಯಾವ ಪ್ರಜಾತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಾನಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಕಮ್ಯುನಿಜಂ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ರಶಿಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತೆಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಭಾವಿಸಿದರು. ಅಮೇರಿಕದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಜಂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ಅತಿ ಭಯಂಕರ ಗಂಡಾಂತರವಾಗಿತ್ತು; ಅದರ ಮುಂದೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಗೌಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದೊರಕಬಹುದಾದ ಎಂಥಾ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅಮೇರಿಕ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪಿನ ತನ್ನ ಯುದ್ಧಕಾಲದ ಮಿತ್ರರು ಏಶಿಯದಲ್ಲಿನ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಅಮೇರಿಕದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಚೀನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಜಯಿಗಳಾದ ಮೇಲಂತೂ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟನೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ತುರ್ತು ಬಂತು. ಇಂಡೋಚೀನ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಮ್ಯುನಿಜಂ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವುದು ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಇತ್ತ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರ ತಂತ್ರಗಳು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಅಲ್ಲದ ದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ “ಸ್ವತಂತ್ರ ಜಗತ್ತು” ಎನ್ನುವ ಅಮೇರಿಕದ ನಿಲುವು ಒಪ್ಪಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಶಿಯ ಮತ್ತು ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಗಂಡಾಂತರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದವೇ ಹೊರತು ಕಮ್ಯುನಿಸಂ

ಎಂದು ನಮಗೆ ಎನಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ”ದ ಅಧ್ವರೈಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅಮೇರಿಕನ್ನರು ಫ್ರೆಂಚ್, ಡಚ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಸ್ಪೇನ್, ಪೋರ್ತುಗಾಲ್‌ಗಳಂಥ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ವನ್ನೂ ಬೆಂಬಲಿಸುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅಮೇರಿಕಕ್ಕಾದರೂ ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯ (ರಶಿಯ) ಉತ್ತರ (ಚೀನ) ಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾದ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಭಾರತದ ನಾಯಕರು ಏಕೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಅಷ್ಟೇ ಸೋಜಿಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತರೆ ಬಡತನದಿಂದ ಬಳಲುವ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೆರವು ಸಿಕ್ಕಬಲ್ಲದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದಾದರೂ ಭಾರತ ಅಮೇರಿಕದ ನೀತಿಯಲ್ಲಿನ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅಮೇರಿಕವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಡೋನೇಶಿಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮತಭೇದ ಕೋರಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿನ ಭಾರತದ ತಾಟಸ್ಥ್ಯದಿಂದ ಬಲಿಯಿತು.

ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿದ ಜಟಾಪಟಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಕ ಸಂಧಿಯೆನಿಸಿದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆ. ಅದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನೆರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನೆರವು ೧೯೬೨ರ ವರೆಗೆ ೧೫೦ ಕೋಟಿ ಡಾಲರುಗಳಷ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಇದು ತೋರಿಕೆಗೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಆಕ್ರಮಣದ ವಿರುದ್ಧ ನೀಡಿದ ನೆರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರೆ ಸಹಾಯ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ವರಿಗೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವರಿಗೂ ಅದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಕೂಡಿತ್ತೆಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಕೊರಿಯದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚೀನೀಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಖಂಡನಾಗೊತ್ತುವಳಿಗೆ ಭಾರತವು ವಿರುದ್ಧ ಮತ ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಗಾಗಿ ಅಮೇರಿಕ ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿತ್ತು. ಈ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯ ಭಾರತದ ವಿರುದ್ಧವೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂಬ ಭಾರತದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಿಗೆ—ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಅದಲ್ಲ, ಭಾರತಕ್ಕೂ ಬೇಕಾದರೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ—ಎಂದು ಉತ್ತರ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ

ಇಂಥ ಸಹಾಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಭಾರತದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವೂ ತಟಸ್ಥ ನೀತಿಯೂ ಅಡ್ಡಬಂದವು. ಕಮ್ಯುನಿಜಂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವೆಂಬುದೇ ಪಾಪ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಮೇರಿಕದ ವಿದೇಶಮಂತ್ರಿ ಡಲೇಸರು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಮೇರಿಕ ಕೊಡಲು ಮುಂದಾದ್ದರ ಪರಿಣಾಮ ಅಮೇರಿಕ ನೆನದದ್ದರ ವಿರುದ್ಧವಾಯಿತು. ನಾವು ರಶಿಯದತ್ತ ಸರಿಯ ಲಾರಂಭಿಸಿದೆವು.

ಕಮ್ಯುನಿಜಂ ವಿರುದ್ಧ ಅಮೇರಿಕ ಸಂಘಟಿಸಿದ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಿಲಿಟರಿ ಕೂಟ, ಮಧ್ಯಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಆಗ್ನೇಯ ಏಶಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಕೂಟಗಳಿಂದ ರಶಿಯಕ್ಕೂ ಭಯವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಅದೂ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಭಾರತವನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಬಗೆ ಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಲಿನ್ನರು (ನೆಹರೂ ತಂಗಿಯೇ ಆದ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ಮಾಸ್ಕೋವಿನಲ್ಲಿ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಕೂಡ ಸ್ವಾಲಿನ್ನರು ಅವರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ದಯಪಾಲಿಸಿರಲಿಲ್ಲ) ಕೂಡ ಮೆತ್ತಗಾಗತೊಡಗಿದರು. ಅವರು ಅನಂತರದ ರಾಯಭಾರಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ನರಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ವಾಲಿನ್ನರು ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಕೃಶ್ಚೇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಮೈತ್ರಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಸಂ. ರಾ. ಭದ್ರತಾಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಿತ್ರರ ಬಹುವತವಿತ್ತು. ಅವರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲಕೊಡ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಭದ್ರತಾಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಾದಿ ಕಾರವುಳ್ಳ ಶಾಶ್ವತ ಸದಸ್ಯರೊಬ್ಬರಾದರೂ ನಮಗೆ ಬೇಕೇ ಆಗಿದ್ದರು. ರಶಿಯ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಯಿತು. ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಜನಮತಗಣನೆ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳು ಭದ್ರತಾ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದಾಗ ರಶಿಯ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷೇಧಾಧಿಕಾರ ಉಪಯೋಗಿಸಿ (೧೯೫೭ ಮತ್ತು ೧೯೬೨) ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ನಮ್ಮ ಮಾನ ಉಳಿಸಿತು. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಗೋವಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದೂರು ಬಂದಾಗಲೂ ಈಚೆಗೆ ಬಂಗ್ಲಾ ದೇಶದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರಶಿಯಾ ಭದ್ರತಾ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬಲ ವಾದ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತಿದೆ. ನಾವಾದರೂ ರಶಿಯದ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಮ್ಮ "ತಾಟಸ್ಥ್ಯ"ವನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು "ಅನುಕೂಲಸಿಂಧು"ವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು

ಬೇಕಾಯಿತು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಸ್ರೇಲ್, ಬ್ರಿಟನ್ ಸೇರಿ ಸುಯೇಜ್‌ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾವು ಅದನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದೆವು; ಆದರೆ ಅದೇ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಶಿಯ ಹಂಗೇರಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಅಷ್ಟು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಿಲ್ಲ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಹಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಜನಮತಗಣನೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತುವಳಿ ಬಂದಾಗ ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ—ಈ ಎರಡು ಆಕ್ರಮಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿ ವರ್ತಿಸಿದವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಮೇರಿಕ ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೆ ಹಂಗಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ನಮಗೆ ರಶಿಯ ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಂಬಲ ನಾವು ಕೊಟ್ಟದ್ದರಷ್ಟು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಚೀನದ ದಾಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಆಗಲೇ ಚೀನ-ರಶಿಯ ಮನಸ್ತಾಪ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ರಶಿಯ ತಾಟಸ್ಥ್ಯ ವಹಿಸಿತು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಮಗೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಟ್ಯಾಂಕುಗಳ ರವಾನೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಿತು. ಚೀನ ಹಿಂದೆ ಸರಿದುಹೋದ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನಂತರ ತಾನೆ ರಶಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಚೀನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿದ್ದು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕೆನ್ನೆಡಿಯವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅಮೇರಿಕದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಸೌಹಾರ್ದಭಾವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಕೆನ್ನೆಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯರಾದರು. ಆದರೆ ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕದ ಪ್ಯಾಟನ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಮುಂತಾದವುಗಳೊಡನೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದ್ದು ಅಮೇರಿಕದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ತೊಡೆದುಹಾಕಿತು.

ರಶಿಯ ಭಾರತ ಮೈತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿದವು. ೧೯೬೫ರ ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ರಶಿಯ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ನಿಲುವೆ ಬದಲಿಸಿ ನಮಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾಟಸ್ಥ್ಯದ ಒಲವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಲಾಲಬಹಾದೂರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾದ ನಂತರ, ಜಯಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದು ರಶಿಯನ್ ಪ್ರಧಾನಿಯ ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲೇ

ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ರಶಿಯನ್ನರ ಒತ್ತಾಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೩೨ರ ನಂತರ ಚೀನದೊಡನೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮೈತ್ರಿ ಬೆಳಸಿದ್ದು ರಶಿಯವನ್ನೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಕಡೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹರಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿರಬೇಕು. ೧೯೩೧ರ ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸಮರದ ಮುಂಚೆ ಆದ ಭಾರತ-ರಶಿಯ ಮೈತ್ರಿ ಒಪ್ಪಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಶಿಯಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಹತ್ತಿರ ತಂದಿದೆ. ರಶಿಯದ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯದ ಅವಲಂಬನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಸಿಮ್ಲಾ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ನಾವು ಕೊಟ್ಟ ರಿಯಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಶಿಯದ ಕೈವಾಡ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ಬಾರದು.

ನಮ್ಮ ವಿದೇಶ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಷಯ ಹೇಳುವಾಗ ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ದೊರೆತ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸದೆ ಇರಲಾಗದು. ಬ್ರಿಟನ್, ಜರ್ಮನಿ, ಜಪಾನ್ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶಗಳು ಈ ನೆರವಿನಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅಮೇರಿಕ-ರಶಿಯಾಗಳ ನೆರವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ೧೯೩೧ ರ ವರೆಗೆ ಅಮೇರಿಕ ಒಟ್ಟು ೯೦೦ ಕೋಟಿ ಡಾಲರುಗಳ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ೧೯೫೦ ರಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಅಮೇರಿಕ ಭಾರತದ ಆಹಾರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ೪೬೦ ಕೋಟಿ ಡಾಲರು ಬೆಲೆಯ ಗೋದಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ೧೯೬೫-೬೬ ರ ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರ ಜೀವ ಉಳಿಸಿದ್ದು ಅಮೇರಿಕ ಕೊಟ್ಟ ೧.೨೦ ಕೋಟಿ ಟನ್ ಧಾನ್ಯಗಳೇ. ಇದರ ಬೆಲೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಪಿ. ಎಲ್. ೪೮೦ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅದರ ಆರ್ಥಿಕ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಕೃಷಿ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಇದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ರಶಿಯದ ಸಹಾಯ (೧೪೦ ಕೋಟಿ ಡಾಲರು) ಅತ್ಯಲ್ಪವೆಂದೂ ಆದರೂ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿ ಲ್ಲೆಂದೂ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಅಮೇರಿಕನ್ ಜನತೆಯ ಔದಾರ್ಯ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಶಾಲವೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಮೇರಿಕವೇ ಇರಲಿ, ರಶಿಯವೇ ಇರಲಿ, ಕೇವಲ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿಯೇ ಪರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಹಾಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ;

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕುಂದುತ್ತದೆ. ಅಮೇರಿಕದ ಸಹಾಯನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೋಷವೆಂದರೆ ಸರಕಾರಿ ರಂಗದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಹಿಂಜರಿಯುವುದು; ಭಾರತದ ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರರೊಡನೆ ಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕನ್ ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಸರಕಾರಿ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಬೊಖಾರೋ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆಯೋಜನೆಗೆ ಅಮೇರಿಕನ್ ನೆರವಿನ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಮೊದಲು ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಮುಂದೆ ಅದು ಹಿಂದೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ರಶಿಯ ಭಿಲಾಯಿ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ನೆರವು ನೀಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಬೊಖಾರೋ ಕಾರಖಾನೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಲಿಕ್ಕೂ ನೆರವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಬೃಹದ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದಾಗಿ ರಶಿಯದ ಕಡಿಮೆ ಸಹಾಯವೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಖನಿಜ ತೈಲ ಶೋಧ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಶಿಯದ ಸಕ್ರಿಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೆರವು, ಮಿಗ್ ವಿಮಾನ ಕಾರಖಾನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನೆರವು—ಇಂಥಾ ಅರಿಸಿದ, ಆಯಕಟ್ಟಿನ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ರಶಿಯ ನೀಡಿದ ಸಹಕಾರ ಭಾರತವನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಅಮೇರಿಕದ ನೆರವು ನೀರಾವರಿ, ಕೃಷಿ ಸುಧಾರಣೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯೋಜನೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇಡಬಯಸುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಗೆ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಬಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಮಾನುಷ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನವೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರೂ ಅಮೇರಿಕನ್ ಸರಕಾರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಮಿಲಿಟರಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಲ ಆಖಾತಕ್ಕೆ ಅಮೇರಿಕನ್ ನೌಕಾಪಡೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೆದರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದ್ದು, ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದದ್ದು ಇಂದು ಅಮೇರಿಕ-ಭಾರತ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸಿವೆ. ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕಾರಣದ ತಿರುವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವಾದ ಭಾರತವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಏಶಿಯ-ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೇರಿಕಗಳಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ಮಿಲಿಟರಿ ಸರ್ವಾಧಿ

ಕಾರಿ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಧಿ ವಿಲಾಸ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಂಥ ಅತಿ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಫ್ಯೂಡಲ್-ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಷ್ಟೇ ವಿಚಿತ್ರ ದೈವ ದುರ್ವಿಪಾಕ ವಾಗಿದೆ.

ಆದರೂ ಏಶಿಯದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದೆ. ಅಮೇರಿಕ ಚೀನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಸರಿಯುತ್ತಿದೆ. ರಶಿಯಕ್ಕೂ ಚೀನಕ್ಕೂ ದ್ವೇಷ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಮಧ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಜಿಪ್ಟಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಿಲಿಟರಿ-ಸಹಾಯವನ್ನು ರಶಿಯ ಪುನರ್ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದರಿಂದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಗಂಡಾಂತರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಸಂಭವ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಬಂಗ್ಲಾದೇಶದಲ್ಲಿ ಚೀನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರ ನಿಲುವೆಯೂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಹಿಂದೂ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ರಶಿಯ-ಅಮೇರಿಕಗಳ ನಡುವೆ ನೌಕಾ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೊಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಫ್ರಿಕದ ನವೋದಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು, ಭಾರತವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಗತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗದೆ, ಆಂತರಿಕ ಜನಾಂಗ ಕಲಹಗಳಲ್ಲಿ ಮೈ ನವಿರೇಳಿಸುವಂಥ ರಕ್ತಪಾತ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಬಂಗ್ಲಾ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪೂರ್ವದ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರು ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ ಅರಬ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಪುನಃ ಯೋಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧ ಸುಧಾರಿಸುವ ಯತ್ನಗಳು ಸಫಲವಾದರೆ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕನ್ ಯುರೋಪಿಯನ್ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ನಾಂದಿಯಾಗಬಹುದು. ಆಗ ಚೀನ, ಜಪಾನ್, ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಶಿಯ ಇವು ಏಶಿಯದಲ್ಲಿನ ಅಂತಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ತೊಡಕುಗಳ ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು.

೮. ಬದಲಾವಣೆಗಳು : ಆಶೆಗಳು, ಆಶಂಕೆಗಳು

ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ : ಕೆಲ ಇಪ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಕೆಲವು ಅನಿಷ್ಟ. ಕೆಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಭಾಷಾಪಾರು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಭಾರತದ ನಕಾಶೆ ಪೂರ್ತಿ ಬದಲಾದದ್ದು. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಭಾರತದ ಮಾನಸಿಕ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ಕರವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರು ಈಗಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆಂಧ್ರದ ಪೊಟ್ಟಿ ಶ್ರೀರಾಮುಲು ಅವರ ಉಪವಾಸ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾಹುತಿಯಿಂದ ಎದ್ದ ಗಲಭೆಗಳಿಂದ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಜವಾಹರಲಾಲರು ಪ್ರಥಮತಃ ಆಂಧ್ರರಾಜ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದೇ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದೂ ಅನಂತರ ಇತರ ಭಾಷಾರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಉಪಾಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾಷಾರಾಜ್ಯಗಳ ವಿರೋಧಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಭಾಷಾರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಅನಂತರ ಭಾರತದ ಮಾನಸಿಕ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾಭಾವನೆ ತರಬಹುದಾದ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಮನಗಂಡು ಜವಾಹರರು ಅವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಹೆಣಗಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ರಕ್ತಪಾತವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಒಪ್ಪಿದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವೈವಿಧ್ಯವಿದ್ದು ಪ್ರತಿಭಾಷೆಯ ಜನರೂ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಪುರಾತನರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ತಾಳಿರುವಾಗ್ಗೆ ಭಾಷಾರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರದಿದ್ದರೆ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಈ ಏಕಭಾರತವಾದಿಗಳು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕಲಸು ಮೇಲೋಗರವಾಗಿದ್ದ ಬಹುಭಾಷಾರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲ ಸಂಖ್ಯಾ

ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವುಗಳನ್ನಾಡುವ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಅಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದೇ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಹೂಡಿದ ಚಳವಳಿಗೆ ಜನಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯಲು ಕಾರಣವಾದದ್ದು. ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ತ್ರಿಮೃದಾದಿಗಿಸಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತಿಮಿಂಗಿಲಗಳಾಗಿ ಈಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಇದರ ಕಷ್ಟ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೀಷು ಬಾರದ, ಪರಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಗಳಿಸಲಾರದ ಸೇಕಡಾ ೯೯ ಜನರ ಗತಿಯೇನು ? ಇಡೀ ಭಾರತದ ಜನರಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೀಷು ನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹಿಂದಿಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆ, ಗತಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ಮಾನಸಿಕ ಅಖಂಡತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರವಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತೆ ?

ಭಾಷಾಭಿಮಾನಜಾಗೃತಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಾಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಮೂಲ ಪ್ರೇರಕರಾಗಿದ್ದರು; ಆ ಬೇಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣದ ಪ್ರವೇಶವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಕಸರುಗಳು ಸೇರಿದವೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದನೆಯದಾಗಿ ಜಾತೀಯ ಭಾವನೆಗಳು ಭಾಷಾಭಿಮಾನದ ಜಾತ್ಯತೀತ ಸೋಗನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಧರಿಸಿದವು. ಭಾಷಾಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಕೆಲ ಜಾತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಬಲದ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಜಾತಿಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಸೀಖರ, ತೆಲಗುವಿನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ರೆಡ್ಡಿಗಳ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಜಾತಿಯ, ಮುಂದಾಳ್ತನಕ್ಕೆ ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ನೆರವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಕೆಲಕಾಲ ಹೀಗೆ ನಡೆದದ್ದೂ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಸಡ್ಡೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಜಾತಿಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜಾತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಹುಮತ ಎಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಜಾತೀಯ ಆಟ ಬಹಳ ಕಾಲ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ತೆಲಂಗಣಾ ಕೋಲಾಹಲ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಕ್ರೋಧ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಹರಿಜನ ಮೊದಲಾದ ದಲಿತ ಜಾತಿಗಳ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ೧೫ ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಅಧಿಕಾರದ ಹಂಚಿ

ವಿಕೆಯ ರೂಪವನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿವೆ.

ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಗಂಭೀರವಾದದ್ದೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಾವು ಭಾರತದ ಅಂಗಗಳಲ್ಲ, ನೆರೆಯವರೊಡನೆ ಹೆಣಗುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಶಗಳೆಂಬಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಗಡಿ ಕಲಹಗಳನ್ನು ವಿವೇಕರಹಿತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ನೆರೆ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನಿರುವ ನದೀ ನೀರಿನ ಜಗಳಗಳು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಾರತ ಪಾರ್ಕ್ ಸಿಂಧೂ ಜಲವಿವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹತ್ವದವೆನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮುಂದಿನ ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರಖಾನೆ ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾಚಾರಗಳಾದದ್ದು, ತೈಲಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕಾರಖಾನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಲಹಗಳು ಇತರ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದು ವಿದೇಶೀಯರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಯೆಯಿಂದ ಧಾನ್ಯ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪಂಜಾಬ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋದಿಯನ್ನೂ ಆಂಧ್ರ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಿದೇಶೀಯರು ಕೂಡ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಬರುವವರ ವಿರುದ್ಧ ನೌಕರಿ, ಶಿಕ್ಷಣಸೌಕರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಭಾಷಾರಾಜ್ಯತತ್ವದ ತಲೆಗೇ ಕಟ್ಟುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಯಾವ ತರಹದ ರಾಜ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಇದ್ದಾಗ ಇಂಥ ಸ್ವಾರ್ಥಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಭಾವನೆಗಳು ದೇಶದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಘಾತಕವಾಗಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಈವರೆಗೆ ಏನೂ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ; ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ದೂಷಿಸುವ ಜಾತಿಭೇದಗಳೂ ಜಾತಿವೈಷಮ್ಯಗಳೂ ದೇಶ ಒಡೆಯದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಕೇಂದ್ರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ದುರ್ಬಲ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿನ ನಾಗಾ, ಮಿಜೋ ಮುಂತಾದ ಜನಾಂಗನಿಷ್ಠ ರಾಜ್ಯಗಳು ಈ ಭಾಷಾನಿಷ್ಠ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಪಾಯಕಾರಿಗಳೆನ್ನಬೇಕು.

ದೇಶದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಐಕ್ಯಕ್ಕಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸುಲಭ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತೊಡಕು ತರಬಹುದಾದದ್ದು ಭಾಷಾರಾಜ್ಯಗಳ ಭಾಷಾನೀತಿ. ಭಾಷಾರಾಜ್ಯಗಳಾದಮೇಲೆ ಆಯಾ ಭಾಷೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು

ಶಿಕ್ಷಣದ ಭಾಷೆಯಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಜನಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಕೌಶಲದ ವಿನಿಮಯ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರಿಗಳಿಗೆ ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವಾಗ ಆಯಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೇ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಲೆವಾಗಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸರ್ವೀಸುಗಳ ಏಕನಿಷ್ಠೆಗೆ ಅಪಾಯ ಬರಬಹುದಲ್ಲದೆ ಅವು ಕೌಶಲ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಬಹುದು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸರ್ವೀಸುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷುವಿಚಕ್ಷಣರಾದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮರ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತರಗೊಂಡ ಉತ್ತರ ದೇಶೀಯರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ನಿರ್ಗಮನ ಪಥ್ಯವಾದರೂ ಅದು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಭಯ ಬಲವಾಗಿದೆ.

ಅಖಿಲಭಾರತ ಭಾಷೆಯೊಂದು ನಮಗೆ ಬೇಕೇಬೇಕು; ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಬದಲು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ತರಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಮಾಡಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಮಿಳರಿಂದಲೂ ಬಂಗಾಲಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಷ್ಟು ಸ್ವಾಗತ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಹಿಂದಿಗೆ ವಿರೋಧ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸಿನೆ ತಂದು ನಟ್ಟಿ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿಯವರೇ ಈಗದರ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನೆಹರೂ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಅಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷೇ ಸುಖವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಿಂದೀ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಅವರೂ ಅನಂತರ ಲಾಲಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ಕಲಮನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಾದ ಭಯಂಕರ ಹಿಂಸಾಚಾರ ಅವರನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಹಿಂದಿಗಿರುವ ವಿರೋಧ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದಿ ದ್ರಾವಿಡ ಕಳಗದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇತರ ದೇಶಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಸಂಶಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ; ಹಿಂದಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಷ್ಟು ಪರಕೀಯವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಜನರು ಅದರ ಕಡೆ ಒಲಿದು ಇತರ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಓದುಗರ ಅಭಾವದಿಂದ ಒಣಗಬಹುದು

ದೇವ ಅವರ ಭಯ ನಿರಾಧಾರವಲ್ಲ. ಅವರ ಪಾಲಿಗೂ ಹಿಂದಿಗಿಂತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನೇ ವಾಸಿ. ಇತ್ತ ಭಾರತದ ಅಭಿಮಾನವೆಷ್ಟಿದ್ದರೂ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನರಿಯದೆ, ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಸಂಪರ್ಕ ತಪ್ಪಿದರೆ ನಾವು ಪುನಃ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಮರಳಬಹುದೆಂಬ ಭಯಪೀಡಿತರಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜನರೂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಿಂದ ಜೀವನೋಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲೇ ನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಮಾಡಿ ದೇಶಭಾಷಾ ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಉಚ್ಚಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಡಾಕ್ಟರ್ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ವೊದಲಾದವರೂ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಂಖದಿಂದ ಒಂದ ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನವಶ್ರೀಮಂತರೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡದೆ ಬಿಡಲಾರರು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಈ ದೇಶದಿಂದ ಅಸ್ತವಾಗುವ ದಿನ ದೂರವಿದೆಯೆಂದೂ ಹಿಂದೀ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದದ ಭಯವೂ ಸದ್ಯಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದೂ ನಂಬಲಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಹೇರುವುದಿಲ್ಲೆಂದೂ ಆ ಹಿಂದೀ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬಯಸಿದಷ್ಟು ಕಾಲ ಕೇಂದ್ರದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ ಪಂ. ನೆಹರೂ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಆಮೇಲೆ ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಾದ ಗಂಭೀರ ರಕ್ತಪಾತದ ನಂತರ. ಕಾನೂನುಬದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಷೆಯ ಜಗಳಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ತು ಬರುವ ಸಂಭವವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿಜವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ್ದು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ೨೫ ವರ್ಷಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರವೂ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಸಮರಸರಾಗಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ತಾವು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಆಳಿದವರೆಂಬ ನೆನಪು ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲದು; ತಾವು ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಅಸಹಾಯರಾಗಿದ್ದೆವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮುಸ್ಲಿಮರು ದೇಶವನ್ನು ಒಡೆದರೆಂಬುದನ್ನೂ ಹಿಂದುಗಳು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲರು. ಇದರಿಂದಂಟಾದ ಪರಸ್ಪರ ಶಂಕೆಗಳು ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ, ವಿಭಜನೆಯ ಕಲಹಗಳೆಲ್ಲ ಶಾಂತವಾದ ಮೇಲೂ, ಗಂಭೀರ ಮತೀಯ ಗಲಭೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿವೆ. ೧೯೬೦ ರಲ್ಲಿ ಜಬಲಪುರದಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ

ನಾಂದಿಯಾಯಿತು; ಅನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗುಜರಾಥದಲ್ಲಿ ಅಹಮದಾಬಾದ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಭಿವಂಡಿ ಮೊದಲಾದೆಡೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ, ಅಪಾರ ಆಸ್ತಿಹಾನಿಯ ಘಟನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶೇಷ ರಕ್ಷಣೆಗಳು ಈಗ ಉಳಿದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ತಮಗಿಂತ ಮುಂದುವರಿದ ಹಿಂದುಗಳೊಡನೆ ನೌಕರಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಗೂ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮತೀಯ ಸಹನೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ಹಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗುವುದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ನೇಹಪರ ಸಹಜೀವನ ಮಾಡುವುದು ಯಾವ ಪರಮತೀಯರಿಗೂ ಕಷ್ಟವಾಗಬಾರದು; ಕ್ರೈಸ್ತರು ಆ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಮುಸ್ಲಿಮರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಜತನದಿಂದ ಕಾಪಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದುಗಳು ಬೌದ್ಧ ಜೈನ ಮೊದಲಾದ ಪಂಥಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕಿಂತ ತಮ್ಮನ್ನೂ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ತರಹದ ಹಿಂದುಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗಿರುವಂತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತುರ್ಕಿ, ಇರಾಣ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳಂಥ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂಥ ಏಕಪತ್ನೀತ್ವಕಾನೂನು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳಂತೆ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಕಡುವಿರೋಧವೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರೈಸ್ತರು ಸಹಜವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಮುಸ್ಲಿಮರು ಧರ್ಮಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ “ಸುಂದರ” ಇತ್ಯಾದಿ ದೇಶೀ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯದೇ ಏಕೆ, ಜಾತ್ಯತೀತ ರಾಜಕಾರಣದ ಮುಖ್ಯ ಧಾರೆಯೊಳಗೆ ಕರೆತರುವ ಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವರು ಸಂಶಯದಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದೂತ್ವವಾದಿಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರಚಾರಾಸ್ತ್ರ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈಚೆಗೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಮುಸ್ಲಿಮರೇ ಆಧುನಿಕ ಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಶುಭ ಲಕ್ಷಣ. ಹಿಂದೂ ಭಯದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅದು ಬೇರೂರಿಡಲು ಬಹಳ ಕಾಲ ಬೇಕು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೧೦ ರಷ್ಟಿದ್ದರು. ಈಗವರು ೧೩ ರಷ್ಟಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹಿಂದುಗಳ ಭಯವನ್ನೂ ಅರ್ಥ ಶತಮಾನ

ದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗುವರೆಂಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅತಿರೇಕವಾದಿಗಳ ಆಸೆಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಜಟಿಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಮುಸ್ಲಿಮರೊಡನೆ ಸರಕಾರದ ಮತ್ತು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರ ನಡವಳಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಾದದ್ದೂ ನಿರ್ಭಯವಾದದ್ದೂ ಆದರೆ ಹಿತಕರ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಬಹುದು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ನಿರ್ಭಯತೆಯನ್ನು ವೆಚ್ಚಿಸುವ ಜನ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ಪದೇಪದೇ ನಮ್ಮ ಕಲಹ ಒಂದೆಡೆ ಹಿಂದುಗಳ ಶಂಕೆಗಳಿಗೂ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮನಸ್ಸಿನ ಇಬ್ಬಂದಿಗೂ ಪುಟಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ದೀರ್ಘ ಶಾಂತಿ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅದು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭರವಸೆಯಾದೀತು.

ಹಿಂದೂವಾದಿಗಳ ಭಯದ ನಿಜವಾದ ಮೂಲ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರದೆ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿನ ನೂರಾರು ಜಾತಿಗಳು ಅವರ ಆಂತರಿಕ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಅಸ್ಥಿರ-ಅನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ, ಅದು ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನದ ಮುಂದಾಳೇ ಇಂದು ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ಪರೋಪದೇಶ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜಾತಿಗಳ ಬಾಹ್ಯ ಆಚರಣೆಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾಗಿ ತೀರ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಜಾತಿ ಭಾವನೆಗಳು ಕುಂದುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆ, ನೌಕರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಜಾತಿಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದವರು. ಈ ಜಾತಿಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಭಾಷಾನಿಷ್ಠವೂ ಪ್ರದೇಶನಿಷ್ಠವೂ ಆಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದುಗಳ ಮೂಲಭೂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾವನೆಗಳು ಒಂದು ತರದ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿವೆ. ಹಿಂದುಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗಿನವರೊಡನೆ ಆಪ್ತಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗಿನದು ಅವರಿಗೆ ಭಯ ತರುತ್ತದೆ. ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜಾತಿಯು ಕಟ್ಟಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಲಿಸಾದ ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹಗಳಿಂದಲೇ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಬರೇ ಸಹಭೋಜನದಿಂದಲ್ಲ. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಂಥ ವಿವಾಹಗಳು ಇಂದಿಗೂ

ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿವೆ. ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಂದರೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಹರಿಜನರು ತಂತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಜಾತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಮದುವೆಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ವರದಿಯಾಗಿದೆ! ಜಾತಿಭೇದಗಳು ಜೀವಂತ ವಾಗಿರುವ ವರೆಗೆ—ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಲ್ಲ—ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಗಂಡಾಂತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದೊಳಗಿನ ಕೆಲ ಜಾತಿಗಳು ವಿಧರ್ಮೀಯ ರೊಡನೆ, ವಿದೇಶೀಯರೊಡನೆ ಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಭಯ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ; ಸೇರದಿದ್ದರೂ ಸಂಶಯ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಭಯವೇ ಹಿಂದೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂ ಮೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರ ಮೇಲೆ ಅತಿರೇಕವಾದ ವಿರೋಧಭಾವ ತಾಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕಳೆದ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಭೂತ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗದಿರುವುದು ಹಿಂದೂ ಹಿತೈಷಿಗಳು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಬದಲಾವಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿ ಬಂದು ತರುಣರೂ ತರುಣಿಯರೂ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯರ ಸಹಾಯ ವಶೀಲಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವ ಅಗತ್ಯ ಏನೂ ಉಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಹಸದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ತರುಣ ತರುಣಿಯರು ವಿವಾಹ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಜ್ಞಾತ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಲು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ ಜನ ತರುಣ ತರುಣಿಯರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಸಹಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸ್ವಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರೇಮ ವಿವಾಹಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಅಶ್ಚರ್ಯಪಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯೇ.

ಕಾಲು ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕ, ಯುರೋಪ್ ಅಥವಾ ಜಪಾನಿನಲ್ಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅಷ್ಟು ಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ತಪ್ಪೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪರಸ್ಪರ ವಿಭಕ್ತವಾದ ಉಚ್ಚನೀಚ ಜಾತಿ-ಮತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವೂ ಆಧುನಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರವೂ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಂದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು. ಯಾರಿಗೂ ತಂದೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಸ್ವಂತ ಶ್ರಮ

ದಿಂದ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ್ದು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿಲ್ಲ. ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಅಧಿಕಾರಿ, ಮಂತ್ರಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಬಹುದು. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು/ಳು ಖಾಲಿ ಕೋಟಿ ಜನರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಬೇಕು. ಜನ್ಮದಿಂದ ಹಕ್ಕು ಪಡೆಯುವ ಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಒಂದು ಮಿತವಾದ ಜಾತಿ-ವೃತ್ತಿ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಮಹಾಜಾತ್ರೆಯ ಅಪರಂಪಾರ ಸ್ಪರ್ಧೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಗಾಬರಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಿಸಲು, ರಿಸ್ಕುಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಂತೆ ತರಬೇತುಕೊಡಲಾರರು. ಅವರಿಗೂ ಅದು ಪರರಾಜ್ಯ.

ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾರಣ ವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ತುಂಡು ಲಂಗ ಧರಿಸಿ ಮೆರೆದ ಕಾಲೇಜು ಸುಂದರಿ ಕೊನೆಗೆ ತಂದೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಧೇಯಳಾಗಿ ಪರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಓದಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾವವೂ ಅವಳ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಾರವು. (ತರುಣನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನ್ನಿ). ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನೋದಿದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಜಾತಕದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರು ತ್ತಾನೆ. ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಾನಾ ಭವಿಷ್ಯವಕ್ತರ ಗುಪ್ತ ಗಿರಾಕಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸೆಕ್ಯೂಲರ್ “ಇಂಡಿಯಾದ ಟೀನ್ ಭಾರತ”ದಲ್ಲಿ ನಾವು ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಧು ಸುನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಇಂದಿನಷ್ಟು ಸುದಿನಗಳು ಎಂದಾದರೂ ಇದ್ದವೇ ಎಂದು ಸಂದೇಹವಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ವೈತ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರೌಢಸರನು ತನ್ನ ಮತ ಬದಲಿಸದೆಯೇ ಅದ್ವೈತ ಹೇಳುವ ಸಂತನ ಭಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಧ್ಯಾ ತ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ, ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ಆಕರ್ಷಣೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೆನಿಸು ವಷ್ಟಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿದೇಶಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿಬಂದವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಮಠಗಳು ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಅಗ್ರಹೀತ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಜಾ ತಂತ್ರ ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು, ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಿದ್ಧಿಸಿತೋ ವಿಪತ್ತು ದೂರವಾದೀತೋ ಎಂದು ಹವಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಅಧಿಕಾರ, ಕಾರು, ರೇಡಿಯೋ, ತುಟ್ಟಿ ಬಟ್ಟೆಬರೆ, ಫ್ಯಾಶನೇಬಲ್ ಮನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನಾಗರಿಕ ಸ್ಥಾನ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಲೆಳಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಜೀವನ ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಅತಿಯಾಗಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿವೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ್ದು ಮಾಡಲು ದೊಡ್ಡವರಿಂದ ಸಣ್ಣವರ ಪರಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧ ರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಳ್ಳಪೇಟೆ, ತೆರಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸುವಿಕೆ; ಲಂಚ, ರುಪುವತ್ತು; ರಾಜಕೀಯ ವಶೀಲಿ, ಅನುಗ್ರಹ ಈ ತ್ರಿಕೋಣದ ಅನಂತ ಆವಿರ್ಭಾವ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ. ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಮ್ಮ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಈಗ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿವಾರಿಸುತ್ತೇವೆನ್ನುವುದನ್ನೂ ಜಿಟ್ಟಿವೆ. ಬೆಲೆಗಳ ಹುಟ್ಟು ಬಟ್ಟೆ ಏರಿಕೆ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರನಿಗೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆಯೆಂದು ಆ ವರ್ಗದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ತ್ರಿಕೋಣದ ಇನ್ನೆರಡು ಭುಜಗಳಾದ ವರ್ತಕರೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಜೀವನ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಆಧುನಿಕ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರಿಗೆ ದೇಶದ ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಕೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಮೇಲೆ ನೀವೇಕೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಚಾರದ ಅಸ್ತ್ರ ಎತ್ತಬಾರದೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರು ಇಂದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನವೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಸರಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳೂ ತೆರಿಗೆ ನೀತಿಯೂ ಮಾಡಿದೆಯೆಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮವೂ ದುರ್ಧನವೂ ಸಹಜೀವನ ಮಾಡಲು ಕಲಿತಿವೆ!

ಆದರೆ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಇದ್ದದ್ದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡುವುದು ಹಿತವಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ಯುದ್ಧದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈಗ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಗಾಧವಾದ ಸರಕಾರಿ ವೆಚ್ಚ, ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಅಪಾರ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಅವುಗಳ ಮಾರಾಟತಂತ್ರಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿವೆ; ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳುವ ಬದಲು "ಜೀವನ ಮಟ್ಟ"ದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದು,

ಕಲ್ಯಾಣ ರಾಜ್ಯದ ದುಂದುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರಣಗಳಾದವು. ಮುಂದುವರಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬನು, ಎಷ್ಟೇ ಮೇಲಿನವನಿರಲಿ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಯಾವ ಮರ್ಯಾದಸ್ಥನೂ ಮುಂದೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರೂ ಅವರನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದು ನಮ್ಮ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಕಡೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಬಲವಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕಾಭಿಪ್ರಾಯ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಅನ್ಯಾಯ ಇದುವುದರ ವಾರ್ತೆಗಳೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಉದ್ರೇಕಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ತಮಾಷೆಯ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ "ಬೌದ್ಧಿಕ" ಜನರು ನಿರಾಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಲೇಖಕರೂ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೂಡ ತಮಗೆ ನೌಕರಿ, ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಜಾಹಿರಾತು, ಕಾಗದ ಕೋಟಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಂದೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಮಂತ್ರಿಯ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ತಾನೇ ಆಮೂಲಾಗ್ರ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕೈಹಾಕುವುದೂ ಕಡಿಮೆ; ಹಾಕಿದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ ಕಡಿಮೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ರಶಿಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸರ್ಕಾರ ಬೌದ್ಧಿಕರ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅಂಜುತ್ತದೆ. (ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ, ಹುಚ್ಚಾಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ರವಾನಿಸುತ್ತದೆ). ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅವರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. "ಪ್ರೊಫಸರ್ ಕೈಲಾಗದಪ್ಪ"ನವರನ್ನು ಡಾ| ಕಾದಂಬರಪ್ಪನವರನ್ನು, "ಸುದ್ದಿಯ ಸೂರಪ್ಪ"ದ ಸಂಪಾದಕನನ್ನು ಜನರು ಆರಿಸಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ ಯೆ? ನಮ್ಮನ್ನಲ್ಲವೇ ಜನ ಆರಿಸಿರುವುದು? ಇದು ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಿಲುವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ಚರ್ಚಿಸಿದವೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಬಾಲ್ಯರೋಗಗಳು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಮಗೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮಂದೆ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಗಳಲ್ಲೇ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಮಾದರಿ ಇರುವುದು ಕಾರಣ. ಇತರ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಸಾವು ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕಡಿಮೆ ದುರ್ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕಿದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ; ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಲೆ, ವ್ಯಭಿಚಾರ, ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿಕೊಂಡ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಕೇಸುಗಳು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ; ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಸಿನೇಟ್ ಸದಸ್ಯನೇ ಸುಳ್ಳು ಲೆಕ್ಕ ತೋರಿಸಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಹಣ ವಸೂಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕರಣವೊಂದು ಕೇವಲ ಆ ಸದಸ್ಯನ ಮೇಲೆ ನಿಂದಾವ್ಯಂಜಕ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ರಿಪ್ ವ್ಯಾನ್ ವಿಂಕಲ್ ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಿ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದರೆ ಅವನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅದ್ಭುತಪಡದಿರನು. ದೇಶದ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಅಗಾಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನೂ ಹೊಸ ಪಟ್ಟಣಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅಸಂಖ್ಯ ಚಿಮಣಿ ದೀಪದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬೆಳಗುವುದನ್ನೂ ಕುರುಹುಗಳಿಗೂ ರಸ್ತೆಗಳು ಬಂದದ್ದನ್ನೂ ಕಂಡಾನು. ರೈತರು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಟ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಪರರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊಲ ಉಳುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಮಾಷೆ ಎನಿಸಬಹುದು. ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಪವನೋಧರರು ಸಿಕ್ಕಿಯಾರು. ಅಸಂಖ್ಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಕ್ಟರುಗಳು ಉಳುವುದನ್ನೂ ಪಂಪುಗಳು ನೀರೆಳೆಯುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ಭಾರತದ ರೈತ ಯುಗಗಳು ಕಳೆದರೂ ಬದಲಾಗಲಾರ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವರ ಮಾತು ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಸುಳ್ಳಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡಾನು; ತೊಡಕಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳುಳ್ಳ ಹೆಚ್ಚು ಇಳುವರಿಯ ಬೀಜಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಲಿತದ್ದು ನೋಡಿ ಪರವಾಯಿಲ್ಲ ಈ ಜನ ಎಂದು ಅವನಿಗನಿಸಬಹುದು. ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಸುಮಾರಾದ ಅಂದಾಜು ರೈತನಿಗಿರುವುದನ್ನೂ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ

ಅತಿಯಾಗಿಯೇ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು ರಿಪ್ ವ್ಯಾನ್ ವಿಂಕಲ್ಲನು ತುಸು ಅಚ್ಚರಿ ಬೇಸರಗೊಳ್ಳಬಹುದು. ರೈತರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರೊ ಮೊದಲಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ಅದೃಷ್ಟದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪು ಹೊರಿಸದೆ ಈಗ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ದೂರುವುದನ್ನೂ ಅದು ತಮಗೆ ಒದಗಿಸಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೂಗುವುದನ್ನೂ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಲು ತಮ್ಮ ಬಡತನವನ್ನು ಇದ್ದದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವುದನ್ನೂ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗೆ ಹೆದರುವ ಬದಲು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಪಾಲುಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು ಬೆರಗಾದಾನು.

ಆಪಾರ ದುಃಖಸಹನೆಯ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪುರಾಣೋಕ್ತ ಭಾರತೀಯನು ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ದುರ್ಮಿಗಳನಾದಾನು. ಭೂಪ್ರಶ್ನೆ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಲನು ಬಡರೈತರು ಒಟ್ಟಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆಯುವುದನ್ನೂ ಕಂಡಾನು. ಕಡಲಗಲ್ಲಿ ದಿನವಹಿ ವರ್ತಕರು ಪ್ರತಿಭಟನಾರ್ಥ ಅಂಗಡಿ ಮುಚ್ಚಿ ಹರತಾಳ ಮಾಡಿ ಲಾಭ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು, ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮಿತಿಮೀರಿದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೂಡಿ ಮುಷ್ಕರಮಾಡಿ ಸಂಬಳ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಇದರ ತಲೆಬುಡವೇ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸರಿಯಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ನಡೆಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ನವಲಬ್ಧ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಉಬ್ಬಿದವನಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನವಶ್ಯಕ ಶಕ್ತಿಹ್ರಾಸವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪರಿವೆ ಇನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ರಿಪ್ ವ್ಯಾನ್ ವಿಂಕಲ್ಲನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾದೀತು. ಮರ ನಟ್ಟು ಫಲಬಿಡಲು ಸಮಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಇವನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬರಬೇಕಷ್ಟೇ ಎಂದುಕೊಂಡಾನು. ಆದರೆ ಇವನು ಎಚ್ಚತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಉಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚರವಾದೊಡನೆ ತನ್ನ ನಾಷ್ಟ್ರ ಇನ್ನೂ ಏಕೆ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಇವನು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ತನ್ನ ನಾಷ್ಟ್ರ ತಾನೇ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ತೀಯಲು ಇವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಬೇಕು, ಪಾಪ ಎಂದು ಮುದುಕ ವಿಂಕಲ್ ಗೋಣಗುಟ್ಟಬಹುದು.

೯. ಉಪಸಂಹಾರ

ಭಾರತದ ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸ, ಅದರ ಗತಾನುಭವಗಳು, ಅದರ ಅಸಂಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಅದರ ಶಕ್ತಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದಿಸಿ ಅದರ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ಅತಿ ಸಮರ್ಥ ಕಂಪ್ಯೂಟರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು.

ಪ್ರಥಮತಃ ನಾಯಕತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ. “ನೆಹರೂ ನಂತರ ಯಾರು ?” ಎಂಬ ಸಮಸ್ಯೆ ವಿದೇಶೀಯರನ್ನು ದೇಶೀಯರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ನೆಹರೂ ಪ್ರಚಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಭಾರತದ ಐಕ್ಯ ನಿಂತಿದೆ; ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನಂತರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ತರಬೇತು ಮಾಡಿಡಲಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ನಂತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೈಕ್ಯತೆ ಎತ್ತಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂಶಯಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಹರೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ನಾಯಕನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ತರಬೇತು ಮಾಡುವುದರ ವ್ಯರ್ಥತ್ವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುವುದರಂತೆ ಈಡನ್, ರಶಿಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಟಾಲಿನ್‌ನಿಂದ ಮಾಲಿಂಕೋವ್ ಮೊದಲಾದವರ ತರಬೇತಿಗಾದ ಗತಿಯಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜವಾಹರಲಾಲರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಜಾಣ್ಮೆಯ ವಿಷಯ ಪೂರ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಂತಿತ್ತು. ಅದು ಸರಿಯೂ ಆಯಿತು. ಲಾಲಬಹಾದುರರು ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಪ್ರಚಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರೆಂದು ಯಾರೂ ಊಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರೂ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಬೇಗನೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ರೀತಿಯೂ ಬಂಗ್ಲಾ ದೇಶದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಭಯ ಸರೆ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ರೀತಿಯೂ ಈಗ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಶಿಖರ

ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ದಿವೆ. ಅವರು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಮುಂದಾಳ್ತನದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಂತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವರೋ ನೋಡಬೇಕು.

ಅವರನ್ನೆದುರಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಅವರು ಬೇಕೆಂದೇ "ಗರೀಬಿ ಹಟಾವೊ" ಘೋಷಣೆಯಿಂದ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅವರ ತಂದೆಯನ್ನೆದುರಿಸಿದ್ದವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಚಂಡವಾದವುಗಳು. ಅವರು ಇಂದು ತಮ್ಮ ಬೇಕುಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ, ಆದರೆ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳದ ಜನರನ್ನು ಆಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬೇಕುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಾಧನಗಳು ಏನೂ ಸಾಲವು, ನಿಮ್ಮವರ್ಗಗಳು, ದಟ್ಟ ದರಿದ್ರರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಆಸೆಯಿಂದ ಅವರ ಬೆನ್ನು ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಸ್ಪೋಟಕವೆನಿಸುವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದುಕೋಟಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದರದಲ್ಲಿ ಏರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜಾ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ತರುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದೇ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅಲುಗಿಸಲು ಸಾಕು. ಈಗಾಗಲೇ ಇರುವ ಅರ್ಧಕೋಟಿ ಜನ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಕೊಡಿಸುವ ಕೆಲಸವೇ ಈಚಿಗಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಬಂಗ್ಲಾ ಪ್ರಕರಣದಿಂದ ಅಮೇರಿಕದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಖೋತಾ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹೀಗೇ ಬೆಳೆದರೆ ದೇಶ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದೀತು.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿಲ್ಲದಾಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾಗಿ ಸಿಡಿದು ಹೋಗುವ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಮಿಲಿಟರಿ ಪರಂಪರೆ ಸಾಮಂತಶಾಹಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ನಮಗೊಂದು ಏಕೀಕೃತ ಸೈನ್ಯವಿದೆ. ಅದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ನಾಲ್ಕು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ಆದ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಅದು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಹೆಚ್ಚು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆ. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾದ ಸೋಲು ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಸೈನ್ಯದ ಈ ವರೆಗಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುವ ಒಲವು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದು ದೇಶದ ಐಕ್ಯರಕ್ಷಣೆಯ ಬಲಿಷ್ಠ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ನಾಡೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಮತ್ತುವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾವಾದಿ ಒಲವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೀರ ತಪ್ಪು ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. ಈ ವರೆಗೆ ಇಂಥ ಭಾವನೆಗಳ ಅತಿ ಕೆರಳಿಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಲಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ವಿಧಾನಗಳಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ಹಾಗಾಗಲಾರದು.

ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟುವುಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತೀರಬಹುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಎಷ್ಟುವುಟ್ಟಿಗೆ ಜನತೆಯನ್ನು ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಪ್ರಚೋದಿಸಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ಮತ್ತು ಅವರ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೀರ್ಘ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದರೆ ನಮ್ಮ ವಿಲಿಟರಿ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಜನಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಣವೊದಗಿಸಬಹುದು.

ಇಂದು ವಿಲಿಟರಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವು ಏಶಿಯಾದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಆಧುನಿಕ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಅರ್ಥಪ್ರಣಾಲಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ನೆಲಕಟ್ಟು ಹಾಕಿದೆ. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲ ನಮಗಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಸಿ ತಲೆಯುದಾದರೂ ಜಾಗೃತವಾದ ಜನಶಕ್ತಿ ನಮಗಿದೆ. ಸರಿಯಾದ ಮುಂದಾಳತ್ವವಿದ್ದರೆ ನಾವು ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಶಿಳ ಕೋಟಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಈ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ದೇಶ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿಯೇ ಬದುಕಬಲ್ಲದಷ್ಟೇ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲ ಈ ದೇಶದ ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯವೂ ಪ್ರತಿ ಸಮಾಜವೂ ನಾಗರಿಕನೂ ಈ ದೇಶದ ಅಂಗವಾಗಿರಲು ಹೆಮ್ಮೆ ತಾಳುವುದು ಖಂಡಿತ. ಇದು ನೆಹರೂ ಅವರಿಗೂ ಅರಿವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಭಾರತ ದುರ್ಬಲ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಾರದು—ರಾಜಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ ಯಾವುದಿರಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಷ್ಟ್ರತ್ವವೇ ಅದರ ನಿಯತಿಯಾಗಿದೆ.